תמצית הדף

סיכומים קצרים וברורים ללומדי הדף היומי

גליון 127 | סנהדרין נ"א. – פ: | שבט ה'תשפ"ה

תמציית
להתענג בידיעת התורה

הנושאים הנלמדים בחודש זה

הדפים שלפנינו עוסקים בדיני חיובי מיתה על עבירות שונות, ויתבאר על מה ובאיזה אופן חייבים מיתה, ואיזו מיתה חייבים.

חיובי מיתה בארוסה או נשואה שזינתה, בת כהן או בת ישראל. (נ: - נ"ב.).

דרך ביצוע חיובי שריפה הרג וחנק. (נ"ב).

סקילה- מי חייב סקילה, ומנלן. (נ"ג. – ס"ז).

באלו מצוות נצטוו בני נח, מה עונשם כשעוברים עליהם, ודיני עריות בנכרים. (נ"ו – נ"ט). ומתי נכרי שנתגייר נפטר ממיתה שנתחייב בה בגיותו. (ע"א).

עבודה זרה- מה אסור בע"ז, ומה חייבים על כל דבר. (ס' – ס"ד).

איסורי וחיובי נותן מזרעו למולך (ס"ד) בעל אוב וידעוני דורש אל המתים מעונן ומנחש (ס"ה) מחלל שבת מקלל אביו ואמו בא על נערה המאורסה (ס"ו) מסית מדיח ומכשף (ס"ז).

דיני בן סורר ומורה- באיזה גיל הוא נעשה בן סורר ומורה, האם קטן שהוליד בנו נעשה בן סורר ומורה, מתי הוא נחשב "זולל וסובא", באיזו אכילה אינו נעשה בן סורר ומורה, ממי צריך לגנוב וברשות מי לאכול, ועוד מדיני בן סורר ומורה. (ס"ח: - ע"ב.).

מיתת בא במחתרת, רודף להרוג, ומתי מותר להרוג מי שבא לעבור עבירה. (ע"ב – ע"ד).

מתי אומרים יהרג ואל יעבור. (ע"ד ע"ה).

מי חייב שריפה. (ע"ה ע"ו).

דיני רוצח- דיני רוצח במעשה או בגרמא, הורג את הטריפה או טריפה שהרג, הכוהו עשרה בני אדם ומת מי חייב, נרצח שהוקל מצבו או שאמדוהו לחיים ומת, רוצח בלא כוונה, זורק אבן לגו, רוצח שנתערב באחרים או שאר חייבי מיתות שנתערבו. (ע"ו: - פ:).

דינים נוספים שנתבארו בגמרא- לגבי מה קטנה בת ג' וקטן בן ט' נחשבים כגדולים (נ"ה: וס"ט). מגדף. (נ"ו). איסורי קרובה בגרים. (נ"ח). מה מחלק לחייב עוד פעם חטאת בעבודה זרה שבת ושאר עבירות, ודיני מתעסק. (ס"ב).

מיתה אשת איש שזינתה ארוסה או נשואה

בתורה מצינו כמה סוגי עונשים לארוסה או נשואה שזינתה. בנשואה כתיב "ואיש אשר ינאף את אשת איש, מות יומת הנואף והנואפת", והיינו שמיתתם בחנק, דכל מיתה האמורה בתורה סתם אינו אלא חנק, ולר"ע דינה בשריפה. ובבת כהן כתיב "ובת איש כהן כי תחל לזנות, את אביה היא מחללת באש תישרף". ובבעל שאומר שאשתו זינתה בעודה ארוסה כתיב "ואם אמת היה הדבר הזה וגו' והוציאו את הנערה אל פתח בית אביה וסקלוה" (דזנות של ארוסה חמורה משל נשואה, מפני שהיא פוגמת גם את כבודה וכבוד משפחתה), ולא נתבאר להדיא בתורה האם בת כהן ארוסה שזינתה דינה כבת ישראל שדינה בסקילה, או שדינה כנשואה בת כהן שדינה בשריפה. ולהלן יבואו הדינים והילפותות בזה, לרבנן ולר"ש. ומה הדין בנערה שזינתה עם אביה, ובעדים זוממים על זנות.

בת כהן שזינתה לרבנן נשואה בשריפה וארוסה בסקילה, שהרי ארוסה בת ישראל שזינתה דינה בסקילה, ולא יתכן שבת כהן תהא קלה הימנה. ולר"ש אף ארוסה בשריפה. ולרבי ישמעאל (נ"א.) ארוסה בשריפה ונשואה בחנק.

בתורה מבואר שנערה המאורסה שזינתה דינה בסקילה, ונשואה בת ישראל בחנק דכתיב "מות יומת הנואף והנואפת", ובת כהן בשריפה. לר"ש כיון שהתורה החמירה על בת כהן נשואה יותר מבת ישראל, אף בארוסה החמיר הכתוב לדונה בשריפה ולא בסקילה.

נערה המאורסה בת ישראל שזינתה מאביה שהיא חייבת סקילה משום ארוסה, ושריפה משום שזינתה מאביה, לרבנן שסקילה חמורה דינה בסקילה, ולר"ש דינה בשריפה, דכל המתחייב ב' מיתות בי"ד נדון בחמורה.

זוממי נשואה בת כהן דינם כזוממי בת ישראל בחנק, דכתיב "תישרף" היא ולא בועלה ולא זוממיה. וזוממי ארוסה בת כהן דינם כזוממי ארוסה בת ישראל.

ובת איש כהן כי תחל לזנות וכו'-

נ"א. איירי **בחילול הבא מחמת זנות**, דכתיב "תחל לזנות", ולא איירי בחילול שבת, אף לר"ש ששריפה חמורה, (ולא נימא דהואיל וריבה הכתוב מצוות יתירות בכהנים תידון בשריפה, ואף שכהן עצמו דינו בסקילה, הו"א שהוא קל יותר כיון שהותרה לו שבת לענין עבודה), דלרבנן אם חיללה שבת ודאי דינה בסקילה ולא בשריפה.

אף לרבי אלעזר שפנוי הבא על הפנויה שלא לשם אישות עשאה זונה והיא נפסלת לכהונה **לא אייר הכא בפנויה**, דילפינן גזירה שוה 'אביה אביה' מארוסה בת ישראל, **ואין הכונה שזינתה עם אביה**, (וקרא לאפוקי ממה שאמר רבא שבת ישראל שזינתה מאביה דינה בשריפה, דאתיא 'הנה הנה' 'זימה זימה') דכיון דכתיב "היא מחללת" שמשמע שהיא מחללת אותו ולא הוא אותה, הרי כל אדם אמור.

בת כהן מרבה **נערה** (-שהביאה שערות ולא הביאה סימני בגרות המבואר בנדה מ"ז.) **נשואה, בוגרת ארוסה, בוגרת נשואה, ואפי' הזקינה.** הדרשה היא מרבוי הו', כר"ע שדורש כך (לקמן נ"א:).

ובת איש כהן מרבה שאפי' **נישאת ללוי או לישראל** שכבר נפסלה מאכילת תרומה, או **שנישאת לכותי (עכו"ם) או לחלל** (כהן שנשא גרושה או זונה וילדה בן) **או לממזר או לנתין** (שאע"פ שהם אסורים לבוא בקהל יש להם קידושין והרי היא אשת איש, ואף לר"ע שאין קידושין תופסים בחייבי לאוין, היינו דווקא בחייבי לאוין דשאר) שכבר נפסלה עולמית מתרומה וכהונה, דכתיב "ובת כהן כי תהיה לאיש זר", מ"מ דינה בשריפה. אבל בנישאת ללוי וישראל שבחייו היא מחוללת מן התרומה, הרי היא בכלל בת כהן. ולר"מ בת כהן שנישאת לאחד מן הפסולים דינה בחנק, (ואם אכלה תרומה בשוגג משלמת קרן וחומש כזר, ולרבנן משלמת קרן ולא חומש, ואם נישאת לישראל אף לר"מ אינה משלמת חומש כיון שאם ימות בעלה בלא זרע היא חוזרת לאכול תרומה אינה נחשבת זרה, אבל קרן משלמת שכיון שאין לה זכות בזה הרי זה גזילה).

רבי אליעזר אומר את אביה בשריפה, את חמיה בסקילה-

אין לפרש שזינתה עם אביה או עם חמיה, שהרי אם זינתה עם חמיה אפי' בת ישראל דינה בסקילה.

ואין לפרש שזינתה ברשות אביה -ארוסה או ברשות חמיה -נשואה, שהרי לרבנן נשואה בשריפה וארוסה בסקילה, ולר"ש שניהם בשריפה, ולרבי ישמעאל ארוסה בשריפה ונשואה בחנק, וא"כ ר"א דלא כמאן.

לרבי יוסי בר חנינא הכונה שאם עונשה קל ממיתת אם זינתה עם אביה, והיינו נשואה בת ישראל שדינה בחנק ובאביה דינה בשריפה, בבת כהן דינה כמיתת אביה בשריפה, ואם עונשה למעלה ממיתת אביה, והיינו ארוסה בת ישראל שדינה בסקילה, בבת כהן לא יצאה מכללה להקל ודינה כמיתת חמיה בסקילה, וכרבנן שבת כהן שזינתה נשואה דינה בשריפה וארוסה בסקילה, וכן הלכה, ואף שד' מיתות בטלו, מ"מ יש לשנות ההלכה משום דרוש וקבל שכר, כמו שאנו שונים דיני שחיטת קדשים. אך קשה מה נ"מ להלכה מה כוונתו של ר"א כשיבוא המשיח ויחיו המתים נשאל אותו.

פינת הריבית נערך ע"י גמ"ח 'אושר בכבוד'

לא נגאלו ישראל ממצרים אלא בשכר אמונה (מכילתא דר"י עה"פ אז ישיר). ובשבת צז. אמר ר"ל החושד בכשרים לוקה בגופו דכתיב והן לא יאמינו לי וגו' וגליא קמי קוב"ה דמהימני ישראל, א"ל הקב"ה הן מאמינים בני מאמינים דכתיב ויאמן העם וכו' אתה אין סופך להאמין שנאמר יען לא האמנתם בי.

גדר האמונה שנתנסו בה ישראל ומשה רבנו צ"ב, דלא נראה שהנסיון באמונה על עצם מציאות ה', בריאת העולם או השגחתו בעולם, ומהכ"ת שמרע"ה יחשוד בהם בזה. גם פשוט שלא בזה היתה תביעה גבי מי מריבה 'יען לא האמנתם בי'.

הנה המרגלים אמרו כי חזק הוא ממנו, ובסוטה פירשה רב פפא כלפי שמיא - כביכול אפי' בעה"ב אינו יכול להוציא כליו משם. וכבר תמה הח"ח (שמיה"ל ב יט) איך אמרו שטות כזו. תורף דבריו לבאר זאת הוא דלפי השערתם לא היתה בהם זכות מספקת שהקב"ה יכניסם לארץ בבחינת 'תנו עוז לאלקים', אלא מחמת חסרונם כביכול אין יכול בבחינת 'צור ילדך תשי'. ויעוי"ש שהיא אחת מתחבולות היצר להחליש האמונה בתקוות הטוב מחמת שאיננו שייכים לטובה זאת.

נמצא שכה חמורה התפתותם להסתת היצר - שלא להכיר באהבת הי"ת אליהם ומתוך כך פקפקו בברירות יעודם להטבה המובטחת - עד כדי שמחמ"כ נגזר עליהם שלא יכנסו לארץ. כך גם יל"פ התביעה דיען לא האמנתם בי להקדישני, שלא העמידו בפני עמ"י ובלבבם את תוקף הביטול המוחלט של כל המבדילים בינינו לבין אלקינו, ומשום תביעה זו לא זכינו לכניסתו לארץ.

'וגליא קמי קוב"ה דמהימני ישראל' - לאור הדברים האמורים הרי שמעלת אמונתם היתה בכך שלמרות הכל מובטחים הם בגאולתם, כי רצון ה' לגאלם מבטל כל המניעות הרוחניות - חמורות ככל שיהיו - אם רק יחזיקו באמונתם ולא יאבדו תקוותם. יודעים הם ישראל שכל מצב של 'עוונותיכם מבדילים ביניכם לבין אלקיכם' איננו מצב בעצם עצמותם אלא המציאות האמיתית ביישותם היא 'רצוננו לעשות רצונך' אלא ש'שאור שבעיסה' הוא שמעכב.

שני סוגי מקטרגים מצינו - שטן ומלאכי השרת. בילקו"ש (בשלח רלד) "ירד סמ' ואמר לפניו רבש"ע לא עבדו ישראל ע"ז במצרים ואתה עושה להם ניסים". תוכן קטרוג זה הוא הם הרי אינם שייכים אליך אלא שייכים לס"א, הם בצד שלו. "מיד השיב לו הקב"ה שוטה שבעולם וכי לדעתם עבדוה והלא לא עבדוה אלא מתוך שעבוד ומתוך טרוף דעת".

מאידך "ומשה עלה אל האלהים הה"ד (תהלים סח) עלית למרום שבית שבי מהו עלית נתעלית נתגששת עם המלאכים של מעלה" (שמו"ר יט ג). ובאמות דר"נ (פ"ב) "באותה שעה היו מלאכי השרת קושרין קטיגור על משה והיו אומרים רבש"ע מה אנוש כי תזכרנו וכו' היו מרננים אחריו של משה והיו אומרים מה טיבו של ילוד אשה שעלה למרום".

נמצאת המלחמה פנים ואחור. גם אחרי שנבטל תחושה שקרית שיש לנו ח"ו איזושהי שייכות לעוד כח מבלעדיו ית', עדיין נצטרך להתמודד עם טענה רוממה של מלאכי השרת, טענה המבהירה כמה קטנים אנו ואם אנשי אמת אנו עלינו להודות כי בדרגתנו אין מקום לשאיפת התקרבות במסירות מוחלטת לבטל כל העכבות כאילו אנחנו קדושים וטהורים כמלאכים.

אולם גם טענה רוממה זו שקר היא, וכבר אמרו חייב אדם לומר מתי יגיעו מעשי למעשי אבותי אברהם יצחק ויעקב (כעי"ז בתדא"ר כג), היינו שכח האבות בבנים וחובתנו להוציאו אל הפועל ואסור להתייאש מכך מתוך תחושת חולשת הדור או היחיד.

באופן שבאימרת ר"ש (אבות ב יג) 'אל תהי רשע בפני עצמך' כלול גם 'אל תהי חלש בפני עצמך'. אדרבה החלש יאמר גיבור אני, איש את רעהו יעזרו ולאחיו יאמר חזק, ומתוך אמונה שחיי עולם נטועים בתוכנו - ונטיעה זו בכחנו ומחובתנו להצמיחה - עלינו להחזיק עצמנו לגדולים (לשון השל"ה שבועות נר מצוה) ככתוב ואתם תהיו לי ממלכת כהנים וגוי קדוש.

אושר בכבוד
חושבים עתיד כהלכה
בעידודם ובברכתם של מרנן ורבנן גדולי ישראל שליט"א
לקבלת שטר זכרון דברים המהודר ללא חשש ריבית:
info@osher-b.org
להצטרפות: 073-3678617 | office@osher-b.org

פינת הריבית נערך ע"י גמ"ח 'אושר בכבוד'

'צללו כעופרת במים אדירים' מפורש במנחות (נג.) ד'אדירים' קאי על המצרים, ויל"פ דלא רק גבורתם הפיזית אלא שכח טומאתם אדיר. ולפי"ז יפורש הפסוק שאחריו 'מי כמוך באלים ה' מי כמוך נאדר בקדש', ובתרגום 'אדיר בקודשא', היינו שכנגד כל האדירות של כח הטומאה ניצבת היא אדירות הקדושה גדולה הרבה יותר, ולעולם מובטח שסוף הטוב לנצח.

ואנן בריבית עסקינן, וכבר שנינו ושילשנו שאיסורה לנו נובע ממעלתנו הנשגבה לעומת אוה"ע, כך שזהירותנו בה מצטרפת לחיזוק האמונה בקדושתנו וכחנו לעמוד בעוז ותעצומות כנגד כל המקטרגים והמחלישים, ואדרבה נהיה מוסיפים והולכים בשאיפה ועבודה תדירה להתקרב לבוראנו.

עובדה הוה באדם שלוה מאה אלף ש"ח למשך שנה. לאחר חצי שנה ביקש המלוה אם יוכל להקדים לו פרעון של חמישים אלף שהוא נצרך להם. וכיון שללוה לא נעים שהמלוה דחוק מכח הלואתו הוא מוכן להתאמץ ולפרוע מוקדם.

אבל עלה בדעתו של הלוה, שכיון שמקדים לו פרעון אולי מן הראוי שבתמורה לכך יאריך לו המלוה את זמן פרעון החמישים הנותרים.

הנה עצם פרעון מוקדם מותר ולא אמרינן שהוא כריבית על המתנת המעות, דהלכה פסוקה היא (יו"ד קעג ג) שמותר להקדים פרעון [אם כי שם מיירי במקח, אבל במקור הדברים (ירושלמי המובא ברי"ף לו.) להדיא גם בהלואה, וכ"כ ד"מ בשם המרדכי], הא קמן דלא אמרינן שההקדמה הוי אגר נטר בעד עצם ההלואה, אלא פורע כי לא צריך את המעות או כי לא נעים לו שחבירו דחוק כתוצאה מכך שהלוה לו, לכן מוגע דוחק זה ע"י הקדמת הפרעון. וה"ה דשרי לפרוע חלק מההלואה.

אכן לא אשכחן כן אלא כשהמקדים פרעון לא מקבל מהמלוה תוספת הלואה בתמורה לכך, אבל ודאי שאסור ללוה לדרוש - בתמורה להקדמת חלק מהחוב - שירויח לו המלוה את זמן פרעון חלק החוב הנותר. ולהרמב"ם (מלוה ו ג) דאין שייך קציצה אלא בשעת מתן מעות אינה אלא אבק ריבית. וגם הראב"ד דס"ל שגם בהרווחת זמן הוי ר"ק [וכך נפסק בסי' קסו ס"ב], מ"מ מבואר בדבריו שהוא דוקא כשמרויח כשהגיע זמן הפרעון דהוי כשעת מתן מעות אך לא לפני"כ. אם כי לא מצינו בפוסקים להדיא חילוק זה.

ואפי' אם ניחוש דשייכא ר"ק על הרווחת זמן גם לפני זמן הפרעון, מ"מ הכא יש לדון דלא הוה ריבית קצוצה. דהנה יל"ע ביסוד ריבית דאורייתא, מה הדין במקרה שהלוה שילם למלוה מראש וחייבו בקנין סודר שילוהו [מהא די"א דהלויני ואלוך הוי ר"ק מוכח שאפשר להתחייב להלוות, אא"כ יסברו כמחנ"א בשם ריטב"א דשייך ר"ק באומר ועושה אף שאינו מתחייב], באופן שאם לא ילוהו לא יוכל הלוה לתבוע תשלומו, אלא את ההלואה שהתחייב לו בלבד, דנמצא התשלום מחייב את ההלואה ולא ההלואה מחייבת את התשלום, האם גם כה"ג הוי ריבית, או דלמא 'את כספך לא תתן לו בנשך' היינו שכסף ההלואה לא ינשוך, כלומר לא יצור חוב, וזהו ריבית, משא"כ בזה שלא יצר חוב ריבית אלא התשלום יצר חוב להלוות.

ולא דמי להא דרע"א (קס, ו) דהמשלח דורון בתנאי שילוהו אסור, דהתם ההלואה היא שחולטת את הדורון, שאם לא ילוהו יחוייב להחזירו, משא"כ כשאינו יכול לחזור בו מהדורון אלא שהתחייב תמורתו הלואה. כך גם בדידן כשהקדים לו הפרעון ע"מ שירויח לו הזמן על השאר הרי שהקדמת הפרעון מאריכה את הזמן ולא הארכת הזמן מחייבת את הקדמת הפרעון, ודו"ק.

עכ"פ ודאי מסתברא דאיסורא מיהא איכא. והכא גרע מהלויני ואלוך, דגם המתירים שם יאסרו כאן. דהתם סברת המתירים שכיון שכל לוה מחזיר את מה שלוה נמצא שבעצם לא קיבל כלום [והזמן שקיבל לא שוה כסף, אשר על כן אסור משום ריבית לקבל עליו תשלום], משא"כ הקדמת פרעון גרעה דשפיר שוה כסף, שהרי מותר לשלם תמורתה, כאמור שמותר למחול תמורתה על חלק מהחוב, ש"מ שעל הנאה זו מוצדק לקחת תשלום, א"כ לכו"ע אסור להלוות תמורתה.

אך נראה להציע פתרון, במידה והלוה או המלוה רוצים לאפשר פרעון מוקדם של חלק מהחוב ובתמורה לכך להרויח זמן על החלק הנותר, יציינו בזמן ההלואה בשטר החוב שאם ירצו הלוים לפרוע חלק מהחוב הרי שנקבע מראש שזמן פרעון חלק החוב הנותר הוא בזמן מאוחר יותר. באופן שאין כאן הרווחת זמן בתמורה להקדמה, אלא כך הם תנאי ההלואה עצמה, שאם ההלואה היא בסכום גבוה אזי זמן הפרעון הוא פלוני, ואם היא סכום נמוך יותר הרי שזמן הפרעון מאוחר יותר. וכאשר פורע חלק מהחוב נמצא ממילא שזמן פרעונו של הסכום הנותר - שהוא נמוך יותר - הינו מאוחר יותר.

גמ"ח אושר בכבוד (ח.ל.צ)
אושר בכבוד
חושבים עתיד כהלכה
בעידודם ובברכתם של מרנן ורבנן גדולי ישראל שליט"א
לקבלת שטר זכרון דברים המהודר ללא חשש ריבית:
info@osher-b.org
להצטרפות: 073-3678617 | office@osher-b.org

נ"א: לרבי ירמיה כוונת ר"א שאם זינתה ברשות אביה ארוסה דינה בשריפה, ואם זינתה עם חמיה דינה בסקילה, ואם זינתה עם כל אדם דינה בחנק, וכרבי ישמעאל.

לרבא סובר ר"א שלר"ש נשואה שהיא ברשות חמיה בת כהן דינה בסקילה, דכמו שארוסה שהיא ברשות אביה עולה מסקילה לשריפה, נשואה עולה מחנק לסקילה. והגמרא מקשה שר"ש אמר ששניהם בשריפה.

לרבינא הופכים את הדברים, שאם זינתה את אביה ברשות אביה והיינו ארוסה בסקילה, ואת חמיה -נשואה בשריפה, וכרבנן.

עדים שהעידו שארוסה בת כהן זינתה והוזמו, הם בכלל מיתת הבועל בסקילה ולא כמיתתה שהיא בשריפה, דכתיב "כאשר זמם לעשות לאחיו" ולא לאחותו.

דין נשואה שזינתה-

לרבי ישמעאל דינה בחנק כיון דכתיב "מות יומת הנואף והנואפת" וסתם מיתה חנק, והוציא הכתוב בת ישראל שדינה בסקילה אם היא ארוסה, אף כשהוציא הכתוב בת כהן לשריפה איירי כשהיא ארוסה, ולא כשהיא נשואה, ולכן נשואה דינה בחנק.

ולרבי עקיבא אף נשואה בשריפה, דדרשינן "בת ובת". אבל פנויה לא, דדרשינן "אביה אביה" דאיירי בזנות עם זיקת הבעל.

ורבי ישמעאל דורש מ"בת ובת" שאין לחלק בין בת כהן תמים לבת כהן בעל מום, אע"פ שלענין עבודה יש חילוק בין תמים לבעל מום, אלא בנות בעלי מומין כהנים הרי הן בקדושתן. ולר"ע לומדים דין זה מ"הם מקריבים והיו קודש" לרבות אף בעלי מומין לקדושה, ולרבי ישמעאל צריך רבוי נוסף שגם בנותיהם בכלל.

נ"ב. ומ"את אביה היא מחללת" דורש רבי ישמעאל כר"מ, שאם היו נוהגים בו קודש נוהגים בו חול, ואם היו נוהגים בו כבוד נוהגים בו בזיון, ואומרים ארור שזו ילד, ארור שזו גידל, ארור שיצא זו מחלציו, דסבר שאף לרשע בן צדיק מותר לקרוא רשע בן רשע.

שריפה

בפרק נגמר הדין נתבאר כיצד היו סוקלים חייבי סקילה. והגמרא ממשיכה לבאר כיצד עושים שריפה הרג וחנק, ומביאה מקור וטעם לדברים.

איך היו גורמים לפתיחת פי הנשרף- לת"ק היו משקעים אותו בזבל עד ארכובותיו כדי שלא יתהפך ותיפול הפתילה, ונותנים סודר קשה כדי שיגרום לפתיחת הפה, בתוך סודר רך כדי שלא יתנוול, וכורך על צווארו, זה מושך אצלו וזה מושך אצלו עד שהנדון פותח את פיו. ולרבי יהודה יש לחוש שימות עי"ז ולא יקיימו מצות שריפה, אלא היו פותחים את פיו בצבת שלא ברצונו.

והיו מדליקים מתיכים פתילה של אבר, וזורקה לתוך פיו, ויורדת לתוך בני מעיו וחומרת את בני מעיו.

מנלן שאין כוונת התורה שריפה כפשוטו-

ילפינן גזירה שוה שריפה שריפה, שהכונה שריפת נשמה וגוף קיים.

לת"ק לומדים מעדת קרח דכתיב שם "ואת מחתות החטאים האלה בנפשותם", אבל בבני אהרן היה שריפה ממש, והא דכתיב "וימותו" היינו שהשריפה התחילה מבפנים והלכה ושרפה עצמות ובשר, (שני חוטים של אש יצאו מקודש הקדשים, ונחלקו לארבע, ונכנסו ב' בחוטמו של זה וב' בחוטמו של זה), והא דכתיב "ותאכל אותם" היינו למעט בגדיהם ולא למעט גופם. ואין לומדים משם שהכונה לשריפת הגוף, דאמר קרא "ואהבת לרעך כמוך" ברור לו מיתה יפה, ומ"מ בענין גזירה שוה לומר שגם שריפת נשמה וגוף קיים חשיב שריפה, דאל"כ היו מרבים חבילי זמורות כדי שישרף מהר, כדי לקיים "ואהבת לרעך כמוך".

ולרבי אלעזר לומדים גזירה שוה מבני אהרן, דכתיב "וימותו" כעין מיתה, אבל עדת קורח נשרף גופם, והא דכתיב "נפשותם" היינו שנתחייבו על עסקי נפשותם (שהחניפו לקרח על עסקי לגימה -אכילה ושתיה הנכנסים בנפשותם).

ואין לומדים מפרים הנשרפים שהכונה שריפה ממש, דאדם מאדם הוי ליה למילף, שכן שניהם אדם, חוטא, נטילת נשמה, דבר שאין בו פיגול, אבל פרים הנשרפים דומים רק בשני דברים, מכשיר הכשר מצות המקום, משא"כ עדת קרח ובני אהרן אינם בידי אדם, ונוהגים לדורות, ואין בהם נטילת נשמה, שכבר הם שחוטים.

משה ואהרן היו מהלכים בדרך ונדב ואביהוא אחריהם וכל ישראל אחריהם, ואמר נדב לאביהוא אימתי ימותו ב' זקנים הללו ואני ואתה ננהיג את הדור, אמר להם הקב"ה נראה מי קובר את מי.

נ"ב: ת"ח לפני עם הארץ בתחילה כאשר הת"ח מתנהג בכבודו ואינו זקוק לעם הארץ דומה לקיתון של זהב, ואחרי שסיפר עימו דומה לשל כסף, וכשנהנה ממנו דומה לשל חרס כיון שנשבר אין לו תקנה. הגמרא מביאה מימרא זו משום דאיירי בעדת קרח שהיו ת"ח, ומשום שנהנו מממונו הקלו בעיניו לשכנעם להחזיק ידו במחלוקת ולמרוד בקב"ה.

רב חמא בר טוביה שרף בת כהן שזינתה ע"י חבילי זמורות, וטעה בהנ"ל ששורפים בפתילה של אבר, וטעה בדכתיב "ובאת אל הכהנים וכו' ", בזמן שאין כהן שאין סנהדרין בלשכת הגזית אין משפט, והוא היה בדורות האחרונים כשאר האמוראים.

רבי אלעזר בר צדוק אמר שראה כשהיה תינוק ששורפים בת כהן שזינתה ע"י חבילי זמורות, אמרו לו אין מביאים ראיה מן הקטן. אמר להם שכך ראה גם בגדלותו, אמרו לו שאותו בי"ד לא היו בקיאים, שהיו צדוקים שדורשים מקרא ככתבו.

הרג

הגמרא מבארת כיצד היו הורגים מי שחייב 'הרג', ומדוע, ומי נהרג במיתה זו ומנלן.

לת"ק היו **מתיזים את ראש הנהרג בסייף** כדרך שהמלכות עושה, ולרבי יהודה זה דרך ניוול (השתא משמע שהניוול הוא להורגו מעומד והוא נופל), אלא מניחים את ראשו על **הסדן** עץ עבה התקוע בארץ כמו של נפחים, **וקוצץ ראשו בקופיץ**, אמרו לו אין מיתה מנוולת מזו, אמר להם יודע אני, אבל מה אעשה שאמרה תורה "ובחוקותיהם לא תלכו", ואמרו לו חכמים דכיון דכתיב סייף בתורה לאו מינייהו גמרינן, דמהאי טעמא שורפים על המלכים מיטתם וכלי תשמישם, ואין בזה משום דרכי האמורי, דכתיב בצדקיה "בשלום תמות ובמשרפות אבותיך המלכים הראשונים כן ישרפו לך" וגו'.

אנשי עיר הנדחת נהרגים בחרב דכתיב "לפי חרב".

רוצח נהרג בחרב דכתיב ברוצח עבד "נקום ינקם", ונקימה בחרב דכתיב "חרב נוקמת". ורוצח בן חורין נלמד בק"ו מרוצח עבד, ולמ"ד שחנק חמור לומדים מ"ואתה תבער הדם הנקי מקרבך" שכל שופכי דמים נהרגים בסייף ומן הצוואר כמו עגלה ערופה, אך לא לומדים משם להרוג בקופיץ ומן העורף, דכתיב "ואהבת לרעך כמוך" ברור לו מיתה יפה.

אין תוקעים החרב בבטנו או בגרונו, דכתיב "לפי חרב" והיינו שתי פיפיות. ואין חותכים אותו לאורכו, דכתיב "ואהבת לרעך כמוך" ברור לו מיתה יפה.

חנק

היו משקעים אותו בזבל עד ארכובותיו, ונותנים סודר קשה בתוך סודר רך, וכורך על צווארו, זה מושך אצלו וזה מושך אצלו עד שנפשו יוצאת.

מיתה בנואף- כתיב "ואיש (פרט לקטן) אשר ינאף את אשת איש (פרט לאשת קטן -אשמועינן שאין לקטן קידושין)

אשר ינאף את אשת רעהו (פרט לאשת אחרים -נכרי, אשמועינן שאין קידושין לנכרי), מות יומת"- מיתה סתם היא חנק, לרבי יאשיה מפני שהיא קלה וא"א להחמיר יותר דמנין לך לדונם בחמורה שמא לא נתחייבו בה, וד' מיתות בשמן גמרא גמירי להו לר' יאשיה מסיני, וכיון שלא פירש הכתוב מי נהרג בחנק, ע"כ קלה היא מכולם והניחה סתומה כדי לתת אותה לכל מי שלא נאמר בו איך הוא נהרג, דא"א להחמיר עליו אלא נותנים לו המיתה הקלה שבכולם. (ועיין רש"י נ"ב: (ד"ה אלא) שכתב שר' יאשיה קיבלם כסדרן הלכה למשה מסיני). ולרבי יונתן לא זה הטעם, דס"ל כר"ש שהרג קל יותר, אלא כדמפרש רבי שכמו שמיתה בידי שמים "וימת גם אותו" אין בה רושם, כך מיתה בידי אדם אין בה רושם של חבורה וסימן.

ואין הכונה לשריפה, שהרי אמרה תורה שבת כהן בשריפה, ומשמע שבת ישראל לא.

אלו הם הנסקלים

לאחר שנתבאר סדר סקילה שריפה הרג וחנק, מבארת הגמרא בארוכה מי חייב כל מיתה.

נ"ג. נסקלים דלא כתיב בהו סקילה (דלא כתיב סקילה אלא בעבודת כוכבים ונערה המאורסה וחלול שבת ואוב וידעוני ומגדף) לומדים אותם מאוב וידעוני גזירה שוה "דמיהם דמיהם" ד"דמיהם" מופנה לגזירה שוה. ולא לומדים אותם מאשת איש שדינה בחנק. ומ"מות יומתו", לומדים שאם א"א להמיתו במיתה הכתובה בו, ממיתים אותו בכל מיתה שאפשר. ואמנם נשואה שזינתה אין דינה בסקילה, מדאמר רחמנא שארוסה בסקילה מכלל דנשואה לאו בסקילה. ומכה אביו ואמו שמיתתו בחזק אין לומדים מאוב וידעוני שדינם בסקילה, אלא מאשת איש, דאי אתה רשאי להחמיר אלא להקל.

אלו הם הנסקלים- הבא על האם, ועל אשת האב, ועל הכלה, ועל הזכור, ועל הבהמה, והאשה המביאה את הבהמה עליה, והמגדף, והעובד עבודת כוכבים, והנותן מזרעו למולך (קסבר האי תנא שאין זו עבודה כוכבים ממש אלא זה חוק בעלמא של העבודת כוכבים, ורחמנא חייב עליה סקילה, דהא כבר תנן עבודת כוכבים), ובעל אוב וידעוני, והמחלל את השבת, והמקלל אביו ואמו (חמור ממכה אביו ואמו, משום שיש בזה גם קלון אביו ואמו וגם הוצאת שם שמים לבטלה), והבא על נערה המאורסה, והמסית יחידים, והמדיח עיר הנידחת, והמכשף, ובן סורר ומורה.

בברייתא איתא שדעת רבי יהודה שאם **אמו אינה ראויה לאביו** אינו חייב אלא משום אם. הגמ' מבארת דלא מיירי בחייבי כריתות או מיתות בי"ד, דבזה לא פליגי רבנן, דהא אין קידושין תופסים בהם, אלא מיירי בחייבי לאוין כגון ממזרת ונתינה או אלמנה לכהן גדול, וסבר כר"ע שאין קידושין תופסים בחייבי לאוין דס"ל ש"לא יקח איש את אשת אביו" מיירי באנוסת אביו, וקאמר רחמנא "לא יקח" - אין לו בה ליקוחין.

והא דאיתא שאיסור מצוה ואיסור קדושה שנפלו ליבום, חולצות, ולא מתייבמות כיון שהיא אסורה עליו, ולא אמרינן עשה דוחה לא תעשה, גזירה ביאה ראשונה אטו ביאה שניה שאין בה מצות עשה, ואילו חייבי כריתות פטורות אף מחליצה, מפני שזה חמור יותר דלא תפסי בהו קידושין, לת"ק איסור מצוה היינו שניות, דמצוה לשמוע דברי חכמים, וקדושה היינו אלמנה לכהן גדול גרושה וחלוצה לכהן הדיוט, דכתיב בהו "קדושים יהיו", ורבי יהודה מחליף וס"ל שאיסור מצוה אלמנה לכהן גדול דכתיב התם "אלה המצוות" ואיסור קדושה היינו שניות מדברי סופרים, שאמרו חכמים קדש עצמך במותר לך, ומשמע שחייבי לאוין כאלמנה לכהן גדול צריכים חליצה, והא לר"ע חייבי לאוין כחייבי כריתות דלא תפסי בהו קידושין וממילא אינם בני חליצה ויבום, אלא ר"ע לדבריו דת"ק קאמר שיש לקרותה איסור מצוה ולא איסור קדושה, וליה לא סבירא ליה לחייבה בחליצה.

הבא על אשת האב חייב משום אשת אב אף לאחר מיתת אביו, וכן חייב משום אשת איש אף מן האירוסין.

הבא על כלתו חייב משום כלתו אף לאחר מיתת בנו, וחייב משום אשת איש אף מן האירוסין. ואינו חייב משום אשת בנו (נ"ד.), דפתח הכתוב בכלתו וסיים באשת בנו, לומר זו היא כלתו זו היא אשת בנו.

נ"ג: הבא על אמו, משום מה חייב-

לת"ק חייב משום אם ומשום אשת אב אם נתקדשה לאביו שלא ילדתו בזנות, או שנתקדשה לו אח"כ. והיינו בבא בשוגג, דבכל העריות כתוב חיוב כרת, וכתוב חילוק חטאות אפילו בגוף אחד. ולרבי יהודה אינו חייב אלא משום אם, דילפינן מדכתיב "אמך היא" משום אמו אתה מחייבו ולא משום אשת אב. (ועיין לעיל דעת רבי יהודה בברייתא שאם היא ראויה לאביו חייב גם משום אשת אב).

הגמ' שואלת דא"כ נמעט מ"ערות אשת אביך היא" שלא לחייב משום אמו, ומ"אמך היא" שלא לחייב משום אשת אביו, וא"כ אמו שהיא אשת אביו יהיה פטור לגמרי, ועוד דא"כ למה רבנן מחייבים. ובהכרח שמ"אמך היא" לומדים שיש חיוב סקילה בין באשת אביו בין באנוסת אביו.

והגמ' מתרצת שרבי יהודה סובר ש"ערות אביך" היינו אשת אביך, ולומדים מגזירה שוה דאיירי בין אשת אביו שהיא אמו בין אשת אביו שאינה אמו, ואמו שאינה אשת אביו לומדים מ"ערות אמך לא תגלה", וכן מבואר בברייתא ש"ערות אביך" זו אשת אביו, ואייתר גזירה שוה למילף עונש לאמו שאינה אשת אביו, ואייתר "אמך היא" לדרשה הנ"ל, וכדלהלן, והברייתא היא רבי יהודה, דסתם ספרא רבי יהודה.

נ"ד. איתא בברייתא "איש (פרט לקטן) אשר ישכב את אשת אביו (אף אם אינה אמו) מות יומתו (בסקילה, דילפינן גזירה שוה דמיהם בם מאוב וידעוני). ולומדים אמו שהיא אשת אביו מ"ערות אביו גילה", ואזהרה לומדים מ"ערות אביך לא תגלה" (ולא איירי בערות אביו ממש, דנאמר להלן "ערות אביו גילה" מה להלן באישות אף כאן באישות). ואמו שאינה אשת אביו לומדים בה אזהרה מ"ערות אמך לא תגלה", והמקור שגם בעונש דין אמו שאינה אשת אביו כאמו שהיא אשת אביו, הוא, שכמו שבאזהרה שתיהם שוות ה"ה בעונש שתיהם שוות. ומ"אמך היא" לומדים שאינו חייב משום אשת אב.

לרבנן "ערות אביך" הכונה לערות אביו ממש, לחייבו גם משום זה וגם משום "ואת זכר", וכן איתא בברייתא שהבא על אביו או על אחי אביו חייב שתיים "ואת זכר", ו"ערות אביך" באביו, ו"ערות אחי אביך" באחי אביו, דמשמע ליה שהכונה להם עצמם. ללישנא קמא לרבי יהודה הבא על אביו חייב אחת, דהא לרבי יהודה ערות אביך אינו אביו ממש, ואין עונשים מן הדין, וללישנא בתרא עונשים מן הדין ולומדים מק"ו מאחי אביו.

רבנן לומדים מ"ערות אשת אביך לא תגלה" אזהרה לאשת אביו, ומ"ערות אביך היא" לומדים אזהרה לאשת אביו לאחר מיתה, ועונש בזה לומדים מ"ערות אביו גילה" שרבי יהודה לומד מזה גזירה שוה, ומ"אמך היא" לומדים עונש לאשת אביו לאחר מיתה דמשמע בהויתה תהא בכל אופן אפילו אינה אשת אביו. ולרבי יהודה "ערות אשת אביך" לאשת אביו לאחר מיתה, ועונש לומדים מגזירה שוה, ו"ערות אביך היא" בא לומר שחייב משום אשת אב ולא משום אשת איש, ואף דבמתני' תנן שהבא על אשת אב חייב משום אשת אב ומשום אשת איש, ולא פליג רבי יהודה, פליג בברייתא וה"ה במתני'.

משכב זכור-

הבא על הזכר נדון בסקילה, דכתיב "ואיש (פרט לקטן) אשר ישכב את זכר (בין גדול בין קטן דלא כתיב אשר ישכב את איש, ואשמועינן שא"צ ששניהם יהיו בני עונשים, וה"ה בנשכב גדול ושוכב קטן בן ט' שנים ויום אחד דביאתו ביאה חייב הנשכב) משכבי אשה (לומר ששני משכבות באשה, הרי זה בא ללמד ונמצא למד שהרי כל משכב זכור הוא שלא כדרכו, אלא אתא לאשמועינן שהבא על אשה בין כדרכה בין שלא כדרכה חייב) מות יומתו" (בסקילה, גזירה שוה דמיהם בם מאוב וידעוני).

אזהרה לשוכב לומדים מ"ואת זכר לא תשכב משכבי אשה", ואזהרה לנשכב לרבי ישמעאל לומדים מ"לא יהיה קדש" וכתיב "וגם קדש היה בארץ עשו ככל התועבות הגוים אשר הוריש" וגו' מה קדש האמור כאן יש בו תועבה, אף "לא יהיה קדש" יש בו תועבה, ומדכתיב במשכב זכור "תועבה היא" לומדים שגם הנשכב במשמע, ולר"ע כתיב תשכב וקרי ביה תישכב.

נ"ד: הבא על הבהמה-

הבא על הבהמה והאשה המביאה את הבהמה, בסקילה, והטעם שהבהמה נסקלת הוא משום שבאה לאדם תקלה (-מכשול עוון) על ידה, דבר אחר כדי שלא יאמרו זו היא שנסקל פלוני על ידה.

כתיב "איש (פרט לקטן) אשר יתן שכבתו בבהמה (בין גדולה בין קטנה) מות יומת" (בסקילה, גזירה שוה תהרוגו תהרוגו ממסית). ועונש לנשכב לומדים מ"כל שוכב עם בהמה מות יומת" אם אינו ענין לשוכב תנהו ענין לנשכב. אזהרה לשוכב לומדים מ"ובכל בהמה לא תתן שכבתך לטמאה בה", ואזהרה לנשכב לומדים לרבי ישמעאל מ"לא יהיה קדש" ולר"ע שכבתך קרי ביה שכיבתך.

מחלוקות רבי ישמעאל ור"ע בשני איסורים בהעלם אחד-

הבא על הזכור והביא עליו זכר בהעלם אחד, (לא גרסינן זכור, דלא קרי זכור אלא לנקב המשכב), לר"ע חייב אחת, דתשכב ותישכב חדא היא וכיון דמחד קרא נפקי אין חילוק חטאות ביניהם, ולרבי ישמעאל חייב שתים כיון דמתרי קראי קאתו, וכנ"ל.

הבא על הבהמה והביא בהמה עליו, לר"ע חייב אחת דשכבתך ושכיבתך חדא היא, ולרבי ישמעאל, לרבי אבהו חייב שתים, ולאביי חייב אחת, ד"לא יהיה קדש" בגברי כתיב אבל לבהמה אין זנות ולא שייך בזה לשון קדשות, ואזהרה לנשכב לומדים מ"כל שוכב" דאם אינו ענין לשוכב תנהו ענין לנשכב, וכתבתו תורה בלשון שוכב, לומר שגם בנשכב ענש והזהיר כמו בשוכב.

הנרבע לזכר ולבהמה לר"ע חייב שתיים "לא תשכב" ו"לא תתן שכבתך", ולרבי ישמעאל, לרבי אבהו חייב אחת משום "לא יהיה קדש", ולאביי חייב שתיים משום דכתיב "כל שוכב" אם אינו ענין לשוכב תנהו ענין לנשכב, ואפקיה רחמנא בלשון שוכב לומר שגם בנשכב יש עונש ואזהרה.

הבא על זכור והביא זכר עליו ובא על הבהמה והביא בהמה עליו לרבי ישמעאל חייב שלש ולר"ע חייב שתיים.

השוכב עם זכר פחות מבן ג' פטור, וזכר מגיל ג' עד ט', לשמואל חייב ד"משכבי אשה" כתיב ואשה בת ג' ראויה לביאה והשוכב עימה חייב מיתה, ולרב פטור דכל דליתיה בשוכב דפחות מבן ט' אין ביאתו ביאה ואינו מחייב את הנשכב מיתה ליתא בנשכב, ותניא כוותיה דרב.

נ"ה. הרובע בהמה חייב בקטנה כגדולה.

בהמה שלא כדרכה- רב חסדא אמר שאשה הנרבעת לבהמה שלא כדרכה חייבת כמו בביאת אדם, אבל איש הרובע בהמה שלא כדרכה פטור. ורב פפא הקשה שאשה דדרכה בבעילה יש לחייב רק בכדרכה ולא בשלא כדרכה שאין הנאתה מרובה, אבל בהמה שאין דרכה בכך שיבוא עליה אדם אין לחייב אלא בכדרכה. ובברייתא איתא שבין באשה בין באיש חייבים בין בכדרכה בין בשלא כדרכה.

המערה בזכור ולא גמר ביאתו (י"מ שהכונה לנשיקת אבר על הנקב, וי"מ שהכונה להכנסת העטרה מעט) חייב. וכן המערה בבהמה חייב, דכתיב העראה באחות אביו ואחות אמו, ואם אינו ענין לעריות, דהא ילפינן מנדה בהקישא, תנהו ענין לבהמה. והמערה בעצמו, כיון שלא שייך שיעשה כך

בקישוי אלא באבר מת, למ"ד משמש מת בעריות פטור הכא נמי פטור, ולמ"ד חייב הכא חייב משום שוכב ומשום נשכב.

עכו"ם הבא על הבהמה-

לרב ששת אע"פ דליכא קלון דדרכם בכך ואין מתביישים, ועוד דלא חס רחמנא על קלונם, ובישראל נתבאר במתני' שהבהמה נהרגת מפני שיש שבאה לאדם תקלה על ידה וכדי שלא יאמרו זו היא שנהרג אדם על ידה, מ"מ נהרגת כיון שבאה תקלה על ידה דבני נח הוזהרו על העריות, וכמו שמצינו שצריך לשרוף אילנות של אשירה שאין בזה קלון אלא תקלה, דבני נח הוזהרו על עבודת כוכבים, (וק"ו למתעה את חבירו מדרכי חיים לדרכי מיתה). והגמ' שואלת שלדבריו עכו"ם המשתחוה לבהמתו דאיכא תקלה שהוא נהרג על ידה תיאסר לישראל בהנאה ותמות. והגמרא מתרצת שאיך יתכן שבישראל מותר דקיימא לן דבעלי חיים לא נאסרים בגלל שעבדו אותם (מדאיצטריך קרא לאסור נעבד לגבוה) ובעכו"ם אסור. והגמרא שואלת שגם בישראל תיאסר כמו ברביעה, והנ"מ באיסור לגבוה הוא בנעבדה על פי עד אחד או על פי בעלים שהאדם והבהמה לא נהרגים.

לאביי אין הורגים את הבהמה כיון שקלונו מועט וחס רחמנא עלייהו שצריך בי"ד של כ"ג והעדאת עדים, אבל אשירה שאינה בעלי חיים לא חס רחמנא עלה. ואביי חולק על רב ששת וסובר שלא הורגים אלא כשיש גם תקלה וגם קלון, אי נמי ס"ל כרב ששת דבבהמה שזה קלון מרובה יש קלון גם בעכו"ם, משא"כ באילנות.

לרבא הבהמה נהרגת משום שנהנית מהעבירה וכרב ששת, אע"פ שחס רחמנא עלה, אבל אילנות לא חס רחמנא עליהם, ואמר רחמנא השחת שרוף וכלה אע"פ שלא נהנו מהעבירה.

נ"ה: ישראל הבא על הבהמה בשוגג, דאיכא קלון ולא תקלה, הגמ' מסתפקת אם הבהמה נהרגת או לא.

קטנה בת ג' שנים ויום אחד דקים להו לרבנן שאין בתוליה חוזרים והיא ראויה לביאה, מתקדשת בביאה אם מסרה אביה לאחר לבוא עליה לשם קידושין (דהאב זכאי בבתו בקידושיה, אבל כשנתקדשה ע"י עצמה או אמה ואחיה כשהיא יתומה, אינם אלא קידושין מדרבנן, וא"צ גט אלא מיאון בעלמא), ואם בא עליה יבם קנאה ויצאה ידי יבום ומתגרשת בגט ע"י קבלת אביה ואינה צריכה חליצה, וחייבים עליה משום אשת איש (אם קיבל בה אביה קידושין ובא עליה אחר), ומטמאה את בועלה בנדותה לטמא משכב תחתון אפילו אם לא נגע בו כעליון של זב, והיינו דבר שנישא ע"י הזב, שהוא ראשון לטומאה ואינו מטמא אדם וכלים אלא אוכלין ומשקין, (אבל משכב נדה ומשכב זב נעשים אב הטומאה ומטמאים גם אדם וכלים. ונדה פחותה מבת שלש מטמאה טהרות ואדם וכלים במגע ומדרס לטומאת ערב), ואם נישאת לכהן ע"י קידושי אביה אוכלת בתרומה, ואם בא עליה פסול כגון עכו"ם או חלל או נתין וממזר פסלה מן התרומה, ואם בא עליה אחד מהעריות חייב מיתה אם היא מחייבי מיתות בי"ד והיא פטורה כיון שאינה בת עונשים, (ואפי' בהמה, והכא איכא אף תקלה שהרי היא מזידה, אלא שהתורה חסה עליה ולא על הבהמה, וממילא אין ראיה מה הדין בשוגג). אבל פחותה מבת שלש אין ביאתה ביאה, ואם בא עליה יבם אינה נקנית לו, וימתין עד שתהא בת שלש שנים ויום אחד ויבול, או עד שתביא ב' שערות ותחלוץ, ואם בא עליה אחר אע"פ שקידושי אביה קידושין לחייב עליה לאחר שלש, מ"מ בתוך שלש לאו ביאה היא לא לענין לחייב את בועלה, ולא לענין לטמא טומאת בועל נדה, ואין חופתה חופה לענין תרומה שאמרו חכמים שאין האשה אוכלת בתרומה עד שתכנס לחופה.

בן ט' שנים ויום אחד שבא על יבמתו קנאה ליורשה ושלא תיפטר בחליצה אלא בגט, ואינו נותן גט עד שיגדיל שכיון שנתקדשה ע"י אחיו הגדול אין גט שלו מספיק, ומטמא כבועל נדה לטמא משכב תחתון כעליון (ולא כנוגע בנדה שאינו טמא אלא טומאת ערב), ופוסל מתרומה בביאתו אם הוא מן הפסולים, ואינו מאכיל אם הוא כהן, (דאע"פ שביאתו ביאה אין קניינו קנין), ופוסל בהמה מעל גבי המזבח אם רבע בהמה על פי עד אחד או על פי בעלים שאינה נסקלת ואינה נאסרת להדיוט, והיא נסקלת על ידו אם יש עדים, ואם בא על אחת העריות הם חייבות מיתה (ואפי' בהמה, והכא נמי איכא תקלה דמזיד הוא, אלא שהתורה חסה עליו ולא על הבהמה).

מגדף

נתבאר לעיל (נ"ג.) שהמגדף, והיינו מקלל את השם, חייב סקילה. ולהלן יבוארו פרטי הדינים בזה.

המגדף את השם אינו חייב עד **שיפרש את השם**, אבל אם שמע אחר המזכיר את השם וברכו, פטור.

נ"ו. דווקא **כשבירך שם בשם** כגון יכה פלוני את פלוני או יקלל שם פלוני את שם פלוני חייב, דכתיב "ונוקב שם" וכתיב "בנקבו שם", ואזהרתו מדכתיב "אלוקים לא תקלל", ולהלן איתא שלרבי מיישא שיטת רבנן שבגוי לא בעינן שיברך שם בשם.

מנלן שכוונת התורה למברך את השם-

אין לומר שכוונת התורה ל**נוקב חור בשם**, ואזהרתו מ"ואבדתם את שמם וכו' לא תעשון כן", דבזה לא שייך נוקב שם בשם, שאם נוקב ב' שמות אחד מעל השני, הוי נוקב וחוזר ונוקב, ואין שם נוקב את חבירו, ואף אם כותב שם על הסכין, מ"מ הנקיבה היא ע"י החוד ולא ע"י השם.

ואין לומר שהכונה ל**מפרש את השם**, כדכתיב "אשר נקבו בשמות", ואזהרתו מ"את ד' אלוקיך תירא". חדא דאזהרת עשה לא שמה אזהרה ולא ענש עליה מיתה, ועוד דלא שייך בזה נוקב שם בשם.

ואב"א מדכתיב "ויקוב" "ויקלל" משמע דאיירי בקללה, ואין לומר שצריך שיעשה שניהם לפרש ולברך, אבל באחד מהם אינו חייב, דכתיב "הוצא את המקלל".

מברך בכינוי- לר"מ חייב דכתיב "כי יקלל אלוקיו", ולחכמים על השם המיוחד חייב מיתה, והכינויים באזהרה.

איסור ברכת ד' בבן נח, ועונשו- בן נח מוזהר על ברכת ד' כישראל דכתיב "ויצו ד' אלוקים על האדם", ומיתתו בסייף, דכל מיתה האמורה בבני נח אינה אלא בסייף דכתיב "באדם דמו ישפך", ומיתה אחרת לא מצינו בבני נח, ואם בירך בכינוי לרב יצחק נפחא לר"מ חייב, דכתיב "איש איש", ולרבנן על השם המיוחד חייב מיתה ועל הכינויים באזהרה, ולרבי מיישא אף לרבנן חייב, דכתיב "כגר כאזרח בנקבו שם יומת" אבל עכו"ם חייב אף בכינוי. ור"מ לומד מזה שדווקא גר ואזרח בסקילה אבל עכו"ם בסייף.

המשך סוגית מגדף לקמן ס..

באלו מצוות נצטוו בני נח

לעיל נתבאר שבן נח נצטווה על איסור ברכת השם. ולהלן יבואר באיזה עוד איסורים ומצוות נצטוו בני נח, ומתי הם חייבים מיתה, ובאלו איסורי עריות הם אסורים (וכן יבוארו דיני עריות בגר).

נ"ו: בני נח נצטוו על שבע מצוות, וכדלהלן:

דינים- בני נח נצטוו על הדינים, י"א מדכתיב "ויצו ד' אלוקים על האדם וכו' (הדרשות דלהלן מהמשך פסוק זה)" וכתיב "כי ידעתיו למען אשר יצוה", וי"א מדכתיב "אלוהים" דכתיב "ונקרב בעל הבית אל האלוהים". והא דתניא שישראל נצטוו עוד ג' מצוות במרה יותר מז' מצוות בני נח, והם דינים שבת וכיבוד אב ואם, דכתיב "כאשר ציווך ד' אלוקיך" והיינו במרה, ואף שזה נאמר בחומש דברים בדברות האחרונות, אין הכונה כאשר ציווך בסיני, דמשה לא שנה להם מעצמו אלא חזר על מה שנאמר מפי הגבורה, היינו תנא דבי מנשה הסובר שבני נח לא נצטוו על הדינים. (ואין לומר שהכונה שהוסיפו לישראל עדה ועדים והתראה, או דיני קנסות שבני נח אינם מצווים עליהם כיון שאינם בכלל משפט לחייב יותר מדינו, דלשון "הוסיפו עליהם דינים" לא משמע הכי. ואין לומר דהיינו להושיב בי"ד בכל פלך ובכל עיר, שהרי גם בני נח מצווים בזה).

ברכת ד', וכנ"ל בסוגיא הקודמת, ולתנא דבי מנשה לא נצטוו על זה.

עבודה זרה דכתיב "ויצו ד' אלוהים" וכתיב "לא יהיה לך אלוהים אחרים". וי"א מדכתיב "ויצו" וכתיב "סרו מהר מן הדרך אשר ציוותים עשו להם", וי"א דכתיב "כי הואיל הלך אחרי צו" -אחרי ציווי הבעלים, ונ"מ בעושה ע"ז ולא השתחוה לה, דבפסוק הראשון האיסור על העשיה, ובפסוק השני על ההליכה וההשתחויה, ואף דאיתא שאין בן נח מוזהר אלא על דברים שבי"ד של ישראל עונשים, זה לא בא למעט עשה ע"ז ולא השתחווה לה, אלא זה בא למעט גיפוף ונישוק שלא כדרכה -שאין דרך עבודת הע"ז הזז בכך, שישראל אינו נהרג על זה.

גילוי עריות כל העריות חוץ מנערה המאורסה, דכתיב באבימלך "הנך מת על האשה אשר לקחת והיא בעולת בעל" דכתיב "ויצו ד' אלוקים על האדם לאמר" וכתיב "לאמר הן ישלח איש את אשתו והלכה מאתו והיתה לאיש אחר".

שפיכות דמים דכתיב "ויצו ד' אלוקים על האדם" וכתיב "שופך דם האדם".

גזל דכתיב "מכל עץ הגן" מדאיצטריך להתיר לו לאכול ולהפקיר לו את עצי הגן, ש"מ שמה שלא מופקר לו נאסר עליו.

אבר מן החי, דכתיב "מפרי עץ הגן אכל תאכל" -את העומד לאכילה, ואבר מן החי עומד לגדל ולדות. ומה שלא הותר לאדם הראשון לאכול בשר, היינו להמית ולאכול, אבל מתה מאיליה מותר, ואבר מן החי אסור אפילו בנפל מאיליו. וי"א (נ"ט.) מדכתיב "אך בשר בנפשו דמו לא תאכלו", ולרבי חנינא בן גמלא נצטוו גם על **דם מן החי**, דקרי ביה "דמו בנפשו לא תאכל" (ולרבנן אתי למישרי שרצים), וכן נאסר לישראל שנא' "רק חזק לבלתי אכול הדם וכו' ולא תאכל הנפש עם הבשר" בעוד הנפש עם הבשר. (ולרבנן אתי לאסור דם הקזה שהנשמה יוצאת בו ממתי שהדם מתחיל לצאת שחור, אבל דם הקזה שאין הנפש יוצאה בו אינו קרוי דם).

לרבי חידקא ולתנא דבי מנשה בני נח נצטוו גם על **הסירוס**.

כישוף- לר"ש נצטוו גם על הכישוף, דכתיב "מכשפה לא תחיה, כל שוכב עם בהמה מות יומת" -כל מי ששייך בזה שייך גם בזה (ס.). ולרבי יוסי הם מוזהרים על כל האמור בפרשת כישוף "מעביר בנו ובתו באש קוסם קסמים מעונן ומנחש ומכשף וחובר חבר ושואל אוב וידעוני ודורש אל המתים" וגו' ", דכתיב "ובגלל התועבות האלה ד' אלוקיך מוריש אותם מפניך", ומדענש עליהם ש"מ הוזהרו על כולם, דלא ענש אא"כ הזהיר.

כלאים- לרבי אלעזר ולתנא דבי מנשה בני נח נאסרו גם בהרבעת בהמה והרכבת אילן, דכתיב "את חוקותי (שחקקתי לך כבר) תשמור, בהמתך לא תרביע כלאים שדך לא תזרע כלאים", והיינו הרכבה כמו שבהמה היינו הרבעה, (וכמו שבבהמה אסור גם בחו"ל דחובת הגוף נוהגת גם בחו"ל, ה"ה איסור הרכבה אסור גם בחו"ל), אבל לא נאסרו על לבישת וזריעת כלאים (ס.).

לרבי יהודה לא נצטוה אדם הראשון אלא על ע"ז, ולריב"ב אף על ברכת ד', וי"א אף על הדינים.

נ"ז. תנא דבי מנשה לומד ז' מצוות לא מקרא ד"ויצו ד' אלוקים וכו' ", אלא עבודה זרה וגילוי עריות מ"ותשחת הארץ לפני האלוקים", והשחתה היינו ערוה דכתיב "כי השחית כל בשר את דרכו", וע"ז דכתיב "פן תשחיתון ועשיתם", ואם נענשו ש"מ שנצטוו על זה. ושפיכות דמים מדכתיב "שופך דם האדם". גזל מדכתיב "כירק עשב נתתי לכם" ולא כירק גינה. אבר מן החי מדכתיב "אך בשר בנפשו דמו לא תאכלו". סירוס מדכתיב "שרצו בארץ ורבו בה". כלאים דכתיב "מהעוף למינהו". והחולקים סוברים שאין ללמוד מפסוקים אלו, או שלומדים משם דברים אחרים. ("אך בשר בנפשו דמו לא תאכלו" להתיר אבר מן החי בשרצים).

על מה בן נח נהרג- י"א שבן נח נהרג על שפיכות דמים דכתיב בהו "דמו ישפך", וגילוי עריות ברכת ד' ועבודת כוכבים, דכתיב בהו "איש איש". ובע"ז נהרג על דברים שבי"ד של ישראל ממיתים עליהם כגון כל העבודות שדרך

העבודת כוכבים בכך, וזיבוח וקיטור אפילו בשלא כדרכה. וי"א שנהרג על כל הז' מצוות, דגלי רחמנא באחד (-שפיכות דמים) וה"ה לכולהו.

חילוקי דינים בין ישראל הגוזל נכרי או נכרי הגוזל נכרי, לנכרי הגוזל ישראל- גניבה גזילה ויפת תואר שזה גם גזל מבעלה, נכרי אסור בין מנכרי בין מישראל, אבל ישראל מנכרי מותר. וכן כיוצא בזה, י"מ דהיינו אכילת פועל בכרם, והגמ' שואלת שבשעת גמר מלאכה כגון ששכרו לבצור ענבים מותר אפילו ישראל בישראל, ושלא בשעת גמר מלאכה זה גזל גמור. וי"מ דהיינו פחות משוה פרוטה, והגמ' שואלת שאף שמישראל אסור כיון שיש לו צער באותה שעה (אע"פ שאח"כ מוחל), מ"מ הרי בנכרי שאינו מוחל זה גזל גמור. אלא איירי בכובש שכר שכיר דלא חשיב גזל אלא חוטף דבר מיד חבירו, דכתיב "ויגזול את החנית מיד המצרי". והא דאסור נכרי בדומה ליפת תואר, היינו שאם בן נח ייחד שפחה לעבדו, שאם הוא בא עליה הוא נהרג אע"פ שאינה בעולת בעל של אישות אלא של זנות בעלמא, וישראל בנכרי מותר אם לקחה בשביה, שהרי אפילו באשתו מותר, ובישראל אסור והיינו שפחה חרופה שחייבים עליה אשם. וההורג רודף והיה יכול להצילו באחד מאבריו כגון לקטוע רגלו, לרבי יונתן בר שאול, ישראל בישראל או נכרי בישראל חייב, וישראל בנכרי פטור, ולרבנן זה נחשב התר גמור.

נכרי שהרג ישראל או נכרי חייב, וישראל שהרג נכרי פטור.

נכרי, ורועי בהמה דקה שסתמן גזלנים שהם מרעים בהמותיהם בשדות אחרים, לא מעלין אותם מן הבור להצילם מן המיתה, ולא מורידין אותם לבור להמיתם בידים.

נ"ז: על פי מה דנים בן נח למיתה- בן נח נהרג על פי עד אחד, דכתיב "אדרשנו ומיד האדם", ומספיק דיין אחד דכתיב "אדרוש", וא"צ התראה דכתיב "ומיד כל חיה", והדיין והעד יהיו "איש" ולא אשה (והא דכתיב "אשר יצוה את בניו ואת ביתו וכו' לעשות צדקה ומשפט", הכונה בניו לדין וביתו לצדקה), וקרוב כשר דכתיב "אחיו".

בן נח שהרג עובר נהרג לרבי ישמעאל, דכתיב "שופך דם האדם באדם", וישראל אינו חייב עד שיצא לאויר העולם, היכא דקים לן דכלו לו חדשיו ואינו נפל. ולתנא דבי מנשה אינו נהרג, ולומד מ"האדם באדם" שמיתתו בחנק, שזהו שפיכות דמים בגופו של אדם שאין דמו יוצא לחוץ.

בת נח שהרגה נהרגת, דאע"ג דכתיב "מיד איש" הא כתיב "שופך דם האדם" מכל מקום. ובת נח שזינתה נהרגת, דאע"ג דכתיב "על כן יעזב איש", מ"מ הדר ערבינהו קרא "והיו לבשר אחד".

עריות בנכרי-

בברייתא איתא שלומדים מ"איש איש" שנכרי מוזהר על העריות כישראל, ואע"ג דכתיב "לאמר" והיינו גילוי עריות, התם בעריות דידהו, הכא בעריות דידן -אשת איש דישראל. י"א שהנ"מ במה שנדון בדיני ישראל היא לעדה עדים והתראה, והגמ' שואלת שאין טעם שרק בבא על עריות דישראל יצטרכו עדה עדים והתראה. וריו"ח מבאר שהכונה שאם בא על נערה המאורסה, שזה לא שייך בעכו"ם שאינו חייב אלא על "בעולת בעל", ודנים אותו בסקילה כדיני ישראל ולא בסייף אף לרבנן שכל מיתת בן נח אינו אלא סייף, אבל בבא על אשת איש נדון בחנק, וכן מבואר בברייתא. ולרב נחמן בר יצחק הברייתא סוברת כמ"ד בעולת בעל יש להם ולא נכנסה לחופה ולא נבעלה, ובזה דנים אותם בדיני ישראל בחנק.

בן נח שבא על עריות ישראל נדון בדיני ישראל, ואם בא על עריות בן נח נדון בדיני בן נח, ונ"מ בנערה המאורסה שכיון שאין להם נערה המאורסה קטלינן להו בקטלא דידן, אבל בשאר דברים אין חילוק בין ישראלית לנכרית, ואם נכנסה לחופה ולא נבעלה מיתתה בחנק.

כל ערוה שבי"ד של ישראל ממיתים עליה, בן נח מוזהר עליה, וערוה שבי"ד של ישראל אין ממיתים עליה כגון חייבי כריתות -אחותו ואחות אביו ואחות אמו ואשת אחיו ואשת אחי אביו ואחות אשתו, לר"מ בן נח אינו מוזהר עליה, ולחכמים יש הרבה כאלו כגון חייבי כריתות שבן נח כן מוזהר עליהן דדרשי "איש איש" לרבויי, ור"מ לא דריש "איש איש".

נ"ח. איסורי קורבה בגרים-

גר שהורתו שלא בקדושה ולידתו בקדושה, יש לו שאר האם, והיינו שאם נשא אחותו מן האם או אחות האב מן האם, או אחות האם מן האם, יוציא, ואף שמדאורייתא גר שנתגייר כקטן שנולד, ומותר בכל אלו שהיו קרובות שלו בגיותו, רבנן אסרוהו כדי שלא יאמרו שבאים מקדושה חמורה לקדושה קלה, ולכן אבל אין לו שאר האב, דאף בגיותו מותר, דלא נאסר איסור אחוה בבני נח אלא מן האם דכתיב "אך אמנה אחותי בת אבי היא אך לא בת אימי", ואם נשא אחותו מן האב, או אחות האב מן האב, יקיים, אמנם לכתחילה לא יכנוס.

ואם נשא אחות האם מן האב לר"מ יוציא, כיון שהיא ערוה משאר אם, ואף שהיא מצד האב, אם נתיר ערוה שיש בה צד אם יבואו להתיר אפילו אחותו מן האם וכ"ש אחות אמו ואחות אביו מן האם, ולחכמים יקיים ולא גזרינן. וה"ה בגר שהורתו ולידתו שלא בקדושה, ואם הורתו ולידתו בקדושה מודה ר"מ שאסור גם בשאר האב ואפילו בקרובות שנולדו בגיותו, דילמא אתי לאחלופי בישראל גמור.

עוד אמר ר"מ שהגר מותר באשת אחיו לאחר מיתה, ואפילו אשת אחיו מאמו, ואפילו נשאה אחיו אחר שנתגייר או שקיימה אצלו אחר שנתגייר, דבן נח מותר באשת אחיו, וליכא למיגזר בגר, ובאשת אחי אביו, ובאשת אביו, וכן בכל הבאות מחמת אישות, דס"ל שמותרות לו בגיותו וליכא למיגזר, ומשום קורבה ליכא למיחש שהרי הוא כקטן שנולד, אבל כלתו ואחות אשתו אסורות כגר שלידתו בקדושה, שהרי לא היתה לו אשה אלא בגירותו.

נכרי שנשא **אשה ובתה** ונתגיירו עמו כונס אחת ומוציא אחת, וה"ה שתי אחיות אסור לו לישא יחד. אי נמי מיירי בהיתה לידתו בקדושה, וה"ה ישראל גמור שנשא אשה ובתה שנתגיירו.

חמותו- מתה אשתו י"א שמותר בחמותו אע"פ שהשאיר את אשתו אחר שנתגייר, דגר שנתגייר כקטן שנולד, וליכא למיגזר שמא יאמרו באים מקדושה חמורה לקדושה קלה כיון ששבן נח מותר בחמותו. וי"א שאסור בחמותו [שמא יבואו להתיר גם בישראל גמור].

עוד בדיני איסורי עריות לבן נח-

על כן יעזב איש את אביו ואת אמו ודבק באשתו והיו לבשר אחד- "ודבק" ולא בזכר דאינו דיבוק כיון שאין הנשכב נהנה, (ואביו בכלל זכר), "באשתו" ולא באשת חבירו, והא דכתיב "יעזב איש את אביו ואת אמו", לרבי אליעזר היינו אחות אביו, וכ"ש שאסור באחותו, ואחות אמו, ולר"ע אביו היינו אשת אביו, ואמו היינו אמו ממש היכא שהיתה אנוסה. "והיו לבשר אחד" שהזרע היוצא מהם הוא מהאב והאם, -להוציא בהמה וחיה שאין נעשים לבשר אחד שאין יולדים מן האדם, ואלו הם חייבי מיתות, ומהם לומדים לשאר חייבי מיתות, ולר"א אין להם קורבה דאישות אלא קורבה דאחוה.

נ"ח: לר"א שבן נח אסור באחות אביו ואחות אמו, הא שנשא עמרם קודם מתן תורה את יוכבד דודתו אחות קחת אביו, היתה דודתו מן האב ולא מן האם, ואחות האב הותרה להם.

שרה היתה בת אחיו של אברהם, ומותרת לו אפי' אם היא בת אחיו מן האם, ומה שאמר אברהם "אחותי בת אבי היא אך לא בת אימי" כוונתו שהם בני אב אחד דבני בנים הרי הם כבנים והיא כאחותו, אך לא לענין קורבה, אבל אינם בני אם אחת.

לרב הונא נכרי מותר **בבתו**, ומה שאדם לא נשא את בתו, הסיבה היתה כדי שקין ישא את אחותו, שנא' "עולם חסד יבנה" -תחילתו של עולם נבנה ע"י חסד, שציווה לאדם הראשון לגמול חסד עם בנו ולא לישא את בתו והתירה לקין כדי שיבנה העולם, אבל שאר הנכרים אסורים באחותם. ולר"ע שבן נח מותר באחותו צ"ל שאחרי שהותר לקין הותר לכולם. ולל"ב נכרי אסור בבתו, ולכן אדם הראשון לא נשא את בתו, והגמרא דוחה ראיה זו.

עבד כנעני מותר באמו ומותר בבתו וכ"ש בשאר עריות של קורבה, מפני שיצא מכלל נכרי ופקע ממנו שם בן נח, ולכלל ישראל לא בא לגזור שמא יאמרו באים מקדושה חמורה לקדושה קלה.

בן נח שייחד שפחה לעבדו וכבר קורים לה בנות העיר רביתא דפלניא, ובא עליה, נהרג, והתרתה שכבר לא נחשבת מיוחדת לו אם תבוא להפקיר עצמה מזמן שפרעה ראשה בשוק, שהיו רגילות אף הנכריות הנשואות שלא לצאת בראש פרוע.

בן נח שבא על אשתו שלא כדרכה לרבי אלעזר חייב דכתיב "ודבק" ומתוך שאינה נהנית אינה נדבקת עימו, ולרבא פטור שהרי אפילו ישראל פטור, וקרא היינו שנכרי הבא על אשת חבירו שלא כדרכה פטור.

ענייני הכאה-

נכרי שהכה ישראל חייב מיתה, דכתיב "ויך את המצרי" מפני שהכה איש עברי.

הסוטר לועו של ישראל כאילו סוטר לועו של שכינה.

המגביה ידו על חבירו אע"פ שלא הכהו נקרא רשע, שנא' "רשע למה תכה", וי"א שנקרא חוטא, וי"א שתיקצץ ידו (משום קנס, דבי"ד מכים ועונשים כדי לעשות סייג וגדר לדבר). וי"א שאין לו תקנה אלא קבורה.

לא ניתנה קרקע אלא לבעלי זרועות, מפני שצריך כח לריב עם בהמות שמפסידות את השדה ועם מערערים.

אם אדם עושה עצמו כעבד לאדמה לעסוק בה תמיד לחרוש ולהשקות ולנכש ולעדור, הוא ישבע לחם, ואם לאו לא ישבע לחם.

המשך ענייני ז' מצוות בני נח-

עכו"ם ששבת יום שלם ממלאכה חייב מיתה, שנא' "יום ולילה לא ישבותו", ואזהרתן זו היא מיתתן, ולרבינא חייב אפי' אם שבת בשני בשבת חייב, דאסורים אפילו במנוחה בעלמא שלא לשם חובה, וה"ה בשאר ימים, ולא נקט יום ראשון מפני שהנוצרים שובתים בו לשם שביתה. ולא נמנה איסור זה עם שבע מצוות, משום דלא חשיב אלא שב ואל תעשה, והדינים הם גם על שב ואל תעשה עוול, דכתיב "לא תעשו עוול", אבל קום עשה "לא ישבותו" היינו קום עשה מלאכה לא קא חשיב.

נ"ט. עכו"ם שעוסק בתורה חייב מיתה לר"מ, שנא' "תורה צווה לנו משה מורשה" מורשה לנו ולא להם, ואיסור זה כלול או באיסור גזל למ"ד מורשה, ולמ"ד מאורסה זה בכלל גילוי עריות של נערה מאורסה דבסקילה, ואמנם על שבע מצוות נאמר שאפי' גוי שעוסק בתורה להיות בקי בהם נחשב ככהן גדול, שנא' "אשר יעשה אותם האדם", ור"מ לית ליה אתם קרויים אדם ולא נכרים.

עיין לעיל נ"ו: בדיני דם מן החי.

כל מצוה שנאמרה לבני נח ונשנית בסיני לזה ולזה נאמרה, שהרי עבודת כוכבים נשנית בסיני, ומצינו שהקב"ה ענש נכרים עליה לאחר מתן תורה, דכתיב "ובגלל התועבות האלה וכו' ", וכן בעריות דכתיב "ובגלל התועבות האלה", ומילה (נ"ט:) אף שנשנית בסיני, אתי למישרי שבת, דכתיב "וביום" ואפי' בשבת. ופריה ורביה נשנית בסיני (שובו לכם לאהליכם) אשמועינן שכל דבר שנאסר במנין צריך מנין אחר להתירו. אבל מצוות שהתורה חזרה והזהירה בהם, נאסרה אף לנכרים.

מצוה שנאמרה רק לבני נח ולא נשנית בסיני לישראל נאמרה ולא לבני נח ממתן תורה ואילך, אף שעד אז נאסר גם לבני נח, דישראל שיצאו לקדושה עמדו באיסורים, ומבני נח נטלם, ואין לומר שנאסרה רק לבני נח, דליכא מידי שמותר לישראל ואסור לבן נח, דכשיצאו מכלל בני נח להתקדש יצאו ולא להקל עליהם, ואין לומר שנאסרה לזה ולזה, דא"כ למה נשנית עבודה זרה, (ויפת תואר אסורה לבני נח משום דלאו בני כיבוש נינהו -לא ניתנה ארץ לכבוש כי אם לישראל, ואף לישראל לא הותרה יפת תואר אלא במלחמה ע"י כיבוש, וגזל פחות משו"פ הטעם משום דלאו בני מחילה נינהו מפני שאכזרים

הם, וישראל שהם רחמנים מוחלים על דבר קל), ואנו אין לנו אזהרה בבני נח שלא נשנית בסיני אלא גיד הנשה ואליבא דרבי יהודה דס"ל שנאסרה לבני יעקב עוד לפני מתן תורה כשהיו בני נח, אבל לשאר נכרים לא נאסרה דכתיב "על כן לא יאכלו בני ישראל את גיד הנשה" ולרבנן גיד הנשה נאסר רק במתן תורה, והפסוק נכתב שם כדי לבאר טעם האיסור.

נ"ט: אבל מילה אף שנאמרה לבני נח ונשנית בסיני, לישראל נאמרה ולא לבני נח, דנשנית בסיני כדי להתיר מילה בשבת, אבל מצוות שעצם המצוה חזרה ונשנית בסיני כגון עבודת כוכבים וגילוי עריות נאמרה גם לבני נח וגם לישראל. אי נמי מעיקרא הוזהר בה רק אברהם וזרעו, וכתיב "כי ביצחק יקרא לך זרע", לאפוקי ישמעאל, "ביצחק" ולא כל יצחק לאפוקי עשיו, ובני קטורה עצמם שנולדו לאברהם חייבים ואברהם מל אותם, דכתיב "את בריתי הפר", אבל זרעם אינו מחויב.

ופרו ורבו הא דנשנית בסיני "שובו לכם לאהליכם", היינו משום שכל דבר שנאסר במנין שנאסרו ג' ימים קודם מתן תורה, צריך מנין אחר להתירו אף אם מעיקרא נאסר לזמן מסוים.

התר בשר לבני נח- אדם הראשון לא הותר לו בשר כלל, דכתיב "לכם יהיה לאכלה ולכל חית הארץ" ולא חית הארץ לכם, והא דכתיב "ורדו בדגת הים" היינו למלאכה, כדמצינו שרחבה הסתפק אם יש איסור מנהיג בכלאים במנהיג בעז ודג, דלא רק שור וחמור נאסרו אלא כל ב' מינים. והא דכתיב "ובעוף השמים" היינו למלאכה, כדמצינו שרבה בר רב הונא הסתפק מה הדין בדש באווזים ותרנגולים אם עובר משום "לא תחסום" כיון שאין להם אלא רגלים, דפועל האוכל בגמר מלאכה, לת"ק אם עושה רק בידיו או רק ברגליו אוכל, ולרבי יוסי ברבי יהודה דווקא העושה גם בידיו וגם ברגליו אוכל, והספק הוא אם אינו עובר משום "לא תחסום" כיון שיש להם רק רגלים, או שעובר כיון שעושים מלאכה בכל כוחם. והא דכתיב "ובכל חיה הרומשת על הארץ" היינו לאתויי נחש (וכדמצינו שאלמלא לא נתקלל נחש כל אחד מישראל היו מזדמנים לו ב' נחשים טובים והיה משתמש בהם). ומה שמצינו שאדם הראשון היה מיסב בגן עדן ומלאכי השרת היו צולים לו בשר (ומסננים לו יין ובזה נתקנא הנחש), היינו בשר היורד מן השמים, (וכדמצינו שהתירו לרבי שמעון בן חלפתא בשר שירד לו מן השמים, משום שאין דבר טמא יורד מן השמים, וחמור לא יורד מן השמים, ואם ירד הוא טהור). ולבני נח התיר הקב"ה בשר, דכתיב "כירק עשב (שהתרתי לאדם הראשון) נתתי לכם את כל", אבל באבר מן החי נאסרו דכתיב "אך בשר בנפשו דמו לא תאכלו", ואבר מן החי של שרצים נתמעטו מדכתיב "אך", דכתיב "דמו" שזה מיותר ושרצים אין דמם חלוק מבשרם.

ס. איסור כישוף וכלאים בבני נח נתבאר לעיל נ"ו: .

המשך דיני מגדף-

אינו חייב עד שיברך **שם של ד' אותיות**, ולא צריך דווקא שם ארוך -שם המפורש בן מ"ב אותיות, אבל של ב' אותיות פטור.

בכל יום שהיו נושאים ונותנים בבדיקת העדים היו דנים בכינוי **יכה יוסי את יוסי** (-זה אינו כינוי של שם, אלא כאילו הקללה היתה כלפי אחרים, ונקט יוסי שיש בו ד' אותיות, דאינו חייב אלא על שם המיוחד דהיינו של ד' אותיות, ויוסי בגימטריה זה אלוהים, ונקט יכה יוסי את יוסי משום שאינו חייב עד שיברך שם בשם), אבל בגמר הדין שבאו לומר שהוא חייב, אין יכולים להורגו בלא לשמוע את העדות בלא כינוי, אלא היו מוציאים את כולם מפני שזה גנאי להשמיע ברכת השם לרבים, ואומרים לגדול שבהם אמור מה ששמעת בפירוש, והוא אומר, והדיינים עומדים על רגליהם (דכתיב "ויאמר אהוד דבר אלוקים לי אליך, ויקם מעל הכסא", וק"ו לישראל השומע שם המפורש), וקורעים בגדיהם (דכתיב ויבוא אליקים וכו' אל חזקיה קרועי בגדים וכו' אשר שלחו מלך אשור לחרף אלוקים חי) ולא מאחים עולמית (אתיא קריעה קריעה מאלישע דכתיב ביה "ויקרעם לשנים קרעים"), והשני אומר אף אני כמוהו וא"צ לחזור ולהזכיר ברכת השם, וכן השלישי (וסתמא כר"ע שמקיש שלשה לשניים שאם נמצא השלישי קרוב או פסול בטלה כל העדות, ולכן בודקים גם אותו, שאם יוזם או יוכחש תתבטל העדות).

קריעה בשמיעת ברכת ד'-

השומע מפי המקלל או מפי השומע חייב לקרוע, והעדים אין חייבים לקרוע בשעת העדות, לפי שכבר קרעו בשעת שמיעה, וכדמצינו בחזקיהו שרק הוא קרע כששמע מהשלוחים.

השומע ברכת ד' מפי נכרי לרב יהודה אינו חייב לקרוע (ורבשקה היה ישראל מומר). ולרבי חייא חייב לקרוע, ובזמן הזה שאנו בגלות ואין אימת ב"ד שדנים חייבי מיתות מוטלת עליהם, אינו חייב לקרוע, דאל"כ היה כל הבגד מתמלא קרעים.

קריעה על כינוי- לרב יהודה אין קורעים אלא על שם המיוחד, אבל לא על כינוי, ומדברי רבי חייא מבואר שקורעים גם על כינוי.

אף אני כמוהו כשר בדיני ממונות ונפשות, ורבנן עשו מעלה שהעד יפרש את העדות, ובברכת ד' כיון דלא אפשר אוקמה אדאורייתא והורגים אותו בעדות כזו.

עבודה זרה

לעיל (נ"ג.) נתבאר שהעובד עבודת כוכבים חייב סקילה, ולהלן יבואר באלו אופנים העובד עבודת כוכבים חייב סקילה, ובאלו דברים יש רק איסור לאו, ומה הדין בעובד עבודה זרה באמירה ללא מעשה, או שעובד מאהבה או מיראה וכדומה ואין כוונתו לקבלו עליו באלוה.

ס: אחד העובד כדרכה, ואחד המזבח והמקטר והמנסך והמשתחוה ואפי' שלא כדרכה חייב, דכתיב "זובח לאלהים יחרם" מדכתיב לאלהים היינו זובח לעבודת כוכבים (ולא זובח קדשים בחוץ, שהו"א שאם התרו בו במיתה ואם לא התרו בכרת), ומדכתיב "בלתי לד' לבדו" לומדים שכל העבודות כזובח מקטר ומנסך יהיו רק לד'. וזורק בכלל מנסך.

המקבלו עליו באלוה ואפילו באמירה בעלמא כגון האומר לי אלי אתה, לישנא אחרינא המקבלו לאלוה שלא בפניו והאומר לי אלי אתה בפניו, **והפוער עצמו** -מתריז רעי **לבעל פעור** שזו עבודתה, **והזורק אבן למרקוליס** (-שמעמידים אבן מכאן ואבן מכאן ואבן על גביהם, ועובדים אותה בזריקת אבנים), **חייב. והנודר** או הנשבע בשם ע"ז עובר בלאו ד"ושם אלוהים אחרים לא תזכירו". (דינים אלו יתבארו להלן ס"ג ס"ד).

השתחואה אסורה דכתיב "לא תשתחוה לאל אחר", והעונש נלמד מ"וילך ויעבוד אלוהים אחרים וישתחו להם" וסמיך ליה "והוצאת את האיש ההוא וכו' ".

המגפף ומנשק והמכבד והמרבץ והמרחץ והסך והמלביש והמנעיל שלא כדרכה, עובר בלאו ואינו חייב מיתה, דכתיב "זובח לאלוהים יחרם", וזביחה היתה בכלל שאר עבודות, ויצאה להקיש אליה שרק על עבודת פנים חייב מיתה.

ס"א. השוחט בהמה וחישב לזרוק דמה או להקטיר חלבה לעבודת כוכבים, לריו"ח הבהמה אסורה בהנאה, אף שלא שחט אותה לעבודת כוכבים, ואף אם לא זרק דמה לעבודת כוכבים, דגמר מפיגול שמפגלים מעבודה לעבודה, דהשוחט זבח ע"מ לזרוק את הדם למחר הוי פיגול. ולר"ל מותרת דלא יליף חוץ מפנים, ומ"מ האדם חייב מיתה, כמו שהמשתחוה להר נהרג בסייף אע"פ שההר מותר דכתיב "אלוהיהם על ההרים" ולא ההרים אלוהיהם, דמחובר לא מיתסר, והכא נמי לא בעי קרא הואיל ושחיטה היא צורך הזריקה הוי כעובד עבודת כוכבים.

הפוער עצמו לזובחים, או למרקוליס, פטור.

הזובח בהמה למרקוליס חייב אף שמרקוליס עבודתה בזיון והוא עשה עבודת כבוד, וה"ה זובח לפעור, **ואע"פ שעשה להכעיס** ואינו מתכוין לקבלו עליו באלוה עובר בלאו.

ע"ז באמירה-

האומר בואו ועבדוני- לר"מ חייב מיתה כמסית, ולרבי יהודה פטור דאינו חייב על דיבור אלא בניסת לעבודת כוכבים ואבה ושמע ואמר אעבוד או אלך ואעבוד. **רב יוסף רצה לומר** שרבי יהודה מודה היכא שעבדו אותו, דכתיב "לא תעשה לך פסל", והמחלוקת היא כשלא עבדוהו, שרבי יהודה פוטר בדיבור בעלמא, וחזר בו רב יוסף ואמר שגם רבי יהודה מודה שחייב על דיבור, אלא דס"ל שמה שאמרו לו "אין" כוונתם לצחוק עליו, כיון שהוא לא שונה מאחרים שצריך לעבוד לו, ואפילו הניסתים לשאר עבודת כוכבים, אין ניסתים לעבוד אדם.

במתני' משמע שעובד ע"ז אינו חייב אלא בעובד, ולא באומר אעבוד או אלך ואעבוד. הגמ' שואלת ממתני' לקמן שמבואר שם שמי שהסיתוהו לעבוד ע"ז ואמר אעבוד, או שאמר אלך ואעבוד אע"פ שמחוסר הליכה, או שאמר נלך ונעבוד שכלל עצמו עם אחרים וי"ל שאם אחרים לא יעבדו גם הוא לא יעבוד, חייב, דכתיב "לא תאבה ולא תשמע" הא אבה ושמע חייב.

רב המנונא מתרץ דבאמת חייב באמירה, והכא איירי באומר **איני מקבלו עלי אלא בעבודה** -רק כשאעבדנו, שכל כמה שלא עבד אין כאן אבה ושמע, אבל באמר 'אעבוד' מסתמא קיבלו עליו באלוה.

לרב יוסף **יחיד שאמר אעבוד חייב**, דלא שכיח שימלך, וכתיב "לא תאבה לו ולא תשמע אליו" הא אבה ושמע חייב, אבל רבים פטורים, דשכיח שימלכו ולא חשיב אבה ושמע.

ס"א: לאביי אין חילוק בין יחיד לרבים (אלא שיחיד מיתתו בסקילה וממונו פלט, ורבים מיתתם בסייף וממונם אבד), וישוב הסתירה הוא שהניסת מפי עצמו ואמר אעבוד פטור, דשכיח שימלך, אבל **הניסת מאחרים ואמר אעבוד חייב**, דלא שכיח שימלך, וכתיב "לא תאבה לו ולא תשמע אליו" הא אבה ושמע חייב.

לרבא מיירי בניסת מפי אחרים, ומ"**מ אינו חייב אלא כשאמרו לו כך אוכלת כך שותה כך מטיבה כך מריעה** וכיון שאינו יודע טובתה שכיח שימלך, דכתיב "הקרובים אליך או רחוקים ממך" והיינו שאמר לו שמטיבותם של קרובים שאינם אוכלים ושותים ואין בהם ממש, אתה למד טיבותם של רחוקים.

לרב אשי הא דחייב באמירה היינו **בישראל מומר** שכבר הופקר בכך.

לרבינא לכו"ע חייב באמירה, ולא זו אף זו קתני.

העובד ע"ז מאהבה או מיראה -מאהבת או מיראת אדם, ולא חשבה בליבו לאלוהות, לאביי חייב מיתה במזיד והתראה, ואם שגג שחשב שזה מותר חייב חטאת, שהרי עבד ע"ז. ולרבא אינו חייב בין במזיד בין בשוגג, אא"כ קיבלו עליו באלוה.

והא דתניא שמותר להשתחוות לאדם דכתיב "לא תשתחוה להם", אבל אם עשה עצמו ע"ז כהמן דאי לאו הכי לא היה מרדכי מתגרה בו אלא היה כורע ומשתחוה לו אסור, דכתיב "ולא תעבדם", אביי מוכיח מזה שהעובד מיראה דכתיב "כי כן ציוה לו המלך" חייב. ולרבא לא איירי בעבודה מיראה כמו אצל המן, אלא באה הברייתא לומר שגם באדם שעשה עצמו ע"ז חייב אם קיבלו עליו באלוה.

קרבן כהן משיח שעבד עבודה זרה- כהן גדול המשוח בשמן המשחה שעבר על מצוה מן המצוות אינו חייב קרבן אא"כ נעלמה ממנו הלכה, ודינו שונה משאר יחידים, שיחיד מביא כשבה או שעירה, והוא מביא פר ונשרף, (ונשיא מביא שעיר ונאכל), ומ"מ כהן משיח שעבד עבודה זרה מביא שעירה כמו יחיד שעבד ע"ז, לרבי חייב בשגגת מעשה אפילו אם לא עלם ממנו איסור עבודת כוכבים, שכיון שקרבנו שוה לקרבן יחיד גם דינו שוה, ולחכמים חייב בהעלם דבר ולא בסתם שוגג, ככל המצוות. ואינו מביא אשם תלוי על שום איסור. לאביי שגגת מעשה היינו מאהבה או מיראה, וזה לא נחשב העלם דבר, כיון שלא נעלם ממנו שום פרט מגוף האיסור, רק נעלם ממנו שגם מיראה או מאהבה אסור. ולרבא שגגת מעשה היינו שחשב שאין כלל איסור בע"ז, והעלם דבר היינו שיודע את האיסור אלא שסבר שדבר מסוים כגון השתחואה מותר.

המשתחוה לע"ז והוא סבור שזה בית הכנסת פטור, שהרי ליבו לשמים, ואפילו אם ידע שזה בית ע"ז והשתחוה לשמים אין בזה עונש, שאף המשתחוה לבית הכנסת לא לבית הוא משתחוה אלא למי ששיכן שמו עליו. ואם ראה אנדרטא שעושים בדמות המלך והוראה אותה משתחוה לכבוד המלך, ולפעמים עובדים אותה, **והשתחוה לה** ולא ידע שעובדים אותה, אינו חייב אלא אם קיבלה עליו באלוה, אבל אם לא קיבלה עליו באלוה והשתחוה רק לכבוד המלך אין בזה כלום. ואם עבד ע"ז וסבר שזה מותר חייב.

חילוק מלאכות בעבודה זרה ובשבת ובשאר עבירות

העושה מלאכה בשבת או עובד ע"ז בשוגג (וכן בשאר עבירות שיש עליהם חיוב חטאת), חייב חטאת, ואם עשה כמה פעמים מלאכה או שעבד כמה פעמים ע"ז בהעלם אחד (שלא נודע לו בינתיים שחטא), אינו חייב אלא חטאת אחת, דכולה חדא שגגה היא. הנדון להלן הוא מה הדין כשעשה כמה מלאכות שבת או כמה עבודות של עבודה זרה בהעלם אחד, האם חייב חטאת על כל דבר, או שאינו חייב אלא חטאת אחת.

זיבח וקיטר וניסך בהעלם אחד-

ס"ב. לרבי זכאי ורבי אמי אינו חייב אלא חטאת אחת, וביאר אביי (ס"ג.) הטעם משום דכתיב "ולא תעבדם", לכלול כולם כאחד. לרש"י לא גורסים שגם השתחוה באותו העלם, דכיון שר' אמי לא סובר שהשתחואה לחלק יצאה וכדלהלן, א"כ אנו בכלל שאר עבודות.

לרבי יוחנן חייב על כל אחת ואחת, ואמר אביי (ס"ג.) דג' השתחוואות נאמרו בעבודת כוכבים, אחת לכדרכה ושלא כדרכה שדרכה לעבוד בדרך כבוד אך לא בהשתחואה, (דא"צ השתחוואה לכדרכה, דכבר כתיב "איכה יעבדו הגויים האלה"), ואחת לשלא כדרכה כגון משתחוה לפעור או למרקוליס שעבודתם בבזיון, ואחת לחלק.

לרבי אבא דין זה תלוי במחלוקת לגבי מלאכות שבת, שלרבי יוסי שהבערה ללאו יצאת, והיינו שהרי הבערה בכלל "לא תעשה כל מלאכה" ולמה נכתב "לא תבערו אש" לומר שאין בה חיוב כרת ומיתה כשאר מלאכות, אינו חייב אלא אחת, ולרבי נתן שהבערה לחלק יצאת לומר שכמו שהבערה נחשבת איסור בפני עצמו, גם שאר ל"ט מלאכות כל אחת נחשבת איסור בפני עצמו, וחייב על כל מלאכה אף אם עשאם בהעלם אחד, דדבר שהיה בכלל ויצא מן הכלל ללמד, לא ללמד על עצמו יצא אלא ללמד על הכלל כולו יצא, גם השתחואה יצאה לחלק. ולר' זכאי השתחואה לא יצאה לחלק, אלא לומר שאין בה כרת או חטאת בשוגג, אף שבמזיד יש עליה חיוב סקילה.

רב יוסף אומר שגם לרבי יוסי שהבערה ללאו יצאה, היינו משום שהוא לומד חילוק מלאכות מהא דכתיב גבי חיוב חטאת "מאחת מהנה", שבזדון שבת ושגגת מלאכות חייב כמה חטאות, ("אחת" לחייב אם כתב שמעון, "מאחת" לחייב אם כתב שם משמעון שזה מקצת מלאכה (ודווקא בכהאי גונא שיש משמעות לאותיות אלו חייב, אבל אם אין משמעות לשתי האותיות כגון נף מנפתלי פטור), "הנה" -אבות, "מהנה" מן הדומות לאבות -תולדות, אחת שהיא הנה לחייב כמה חטאות בזדון שבת ושגגת מלאכות מפני שיש כאן שגגות הרבה, הנה שהיא אחת לחייב חטאת אחת בשגגת שבת וזדון מלאכות דכל המלאכות הם שגגה אחת), אבל כאן שאין לימוד אחר לחילוק מלאכות, השתחואה לחלק יצאה וחייב על כל אחת ואחת.

הגמ' רוצה ללמוד חילוק מלאכות בעבודת כוכבים מ"מאחת מהנה" שזה נכתב לגבי חטאת ולא דווקא לגבי שבת, וא"כ אפשר ללמוד מזה גם לעבודת כוכבים, "אחת" -זביחה, "מאחת" -סימן אחד דאשכחן בחטאת העוף בפנים שסימן אחד מכשירו, "הנה" – אבות, זיבוח קיטור ניסוך והשתחואה, "מהנה" -תולדות, שבר מקל בפניה לשם עבודת כוכבים שדרכה בכך, דדמי לשחיטה ששובר מפרקתה, אחת שהיא הנה -זדון עבודת כוכבים ושגגת מלאכות שיודע שאסור זיבוח ואינו יודע שקיטור ניסוך והשתחואה אסורים, הנה שהיא אחת שגגת עבודת כוכבים וזדון מלאכות.

ואין לדחות שלא שייך שגגת עבודת כוכבים, משום שאם חשב שזה בית הכנסת הרי ליבו לשמים, ואם חשב שזה אנדרטא חייב אם קבלה עליו באלוה, ואם עבד מאהבה ויראה לרבא פטור, די"ל דאיירי באומר מותר לעבוד עבודת כוכבים, ואף שרבא מסתפק אם מי שנעלם ממנו גם שבת וגם איסור מלאכות, חייב על כל מלאכה או שאינו חייב אלא אחת, מכאן יהיה ראיה שאינו חייב אלא אחת.

הגמ' דוחה שאין ללמוד חילוק מלאכות בע"ז מ"מאחת מהנה" משום שבע"ז אף הנשיא חייב שעירה כיחיד, והכא כתיב שמשיח מביא פר והנשיא מביא שעיר והיחיד כשבה ושעירה.

ס"ב: העושה שתי מלאכות בשבת, או שעבר ב' איסורים שונים (כגון חלב ודם) חייב ב' חטאות. ואם עשה מלאכה אחת או שעבר איסור אחד ב' פעמים, חייב חטאת אחת.

חיוב מתעסק- הבולע חלב וסבור שהוא רוק חייב, דהמתעסק בחלבים ועריות חייב, שכן נהנה ולכן זה נחשב בכונה, אבל בשבת אם נתכוין להגביה את התלוש וחתך את המחובר פטור, דמלאכת מחשבת אסרה תורה, דכתיב "אשר חטא בה" עד שיתכוין למלאכה זו, פרט למתכוין לעשות דבר אחר ועלתה בידו מלאכה זו. ומתעסק הכונה שאינו מתכוין לדבר זה כלל.

רבי יוחנן לא מפרש כך את דברי ר' זכאי לענין חומר בשבת משאר מלאכות וחומר בשאר מלאכות מבשבת, כדמצינו שרבי יוחנן אמר שמי שיבאר לו את המשנה של חבית לפי תנא אחד הוא יוליך את כליו אחריו לבית המרחץ, דאיתא בב"מ (מז:) שהמפקיד חבית אצל חברו ולא ייחדו לה הבעלים מקום וטלטלה ונשברה, אם מתוך ידו נשברה, לצרכו חייב לצרכה פטור, ואם משהניחה נשברה, בין לצרכה בין לצרכו פטור, ואם ייחדו לה הבעלים מקום וטלטלה ונשברה, בין מתוך ידו בין משהניחה, לצרכו חייב לצרכה פטור. והגמרא שואלת שהרישא כרבי ישמעאל שגנב יכול להחזיר בלי דעת בעלים, ואפילו בייחדו פטור, והסיפא כר"ע שצריך דעת בעלים, ואפילו בלא ייחדו חייב. ויש אמוראים שמעמידים את הרישא כשהניחה במקומה הראשון, ואת סיפא כשהניחה במקום שאינה מקומה, וכולה כרבי ישמעאל, ורבי יוחנן לא מבאר כך, דס"ל שאין לומר שהרישא והסיפא מדברים בשני אופנים שונים).

המשך ענייני עבודה זרה

ס"ג. המקבל ע"ז עליו לאלוה חייב סקילה.

האומר לע"ז אלי אתה חייב אע"פ שלא עבדה, ולענין קרבן אם שגג, לר"ע דס"ל דלא בעינן מעשה ומגדף חייב משום מעשה זוטא כעקימת שפתיו חייב, אמירה הוקשה לזביחה דכתיב "ויזבחו לו ויאמרו", וכן לדבריו חייב בהשתחוואה דכפיפת קומתו הוי מעשה, אבל לרבנן אינו חייב אלא על דבר שיש בו מעשה גמור, דכתיב לגבי חטאת "ועשה אחת מכל מצוות ד' ".

ע"ז בשיתוף- כתיב "אלה אלוהיך ישראל אשר העלוך מארץ מצרים", ותניא אחרים אומרים אלמלא ו' שבהעלוך נתחייבו רשעיהם של ישראל כליה, דע"י הו' לא כפרו בקב"ה לגמרי, אלא שיתפוהו בדבר אחר, ולרשב"י אף המשתף חייב דכתיב "בלתי לד' לבדו", אלא "העלוך" היינו שאיוו אלוהות הרבה וקיבלו עליהם.

לאו ומלקות בע"ז- המגפף והמנשק המכבד והמרבץ והסך והמלביש והמנעיל עובר בלא תעשה, וכגון שאין דרכם בכך. ועל כולם אינו לוקה, משום דאין לוקין על לאו שבכללות דכולהו משתמעי בחד קרא, (וכמו לאו ד"לא תאכלו על הדם" שכולל לא לאכול מן הבהמה קודם שתצא נפשה, ולא לאכול את הבשר כשעדיין יש דם במזרק, ושאין מברין על הרוגי בי"ד, ושסנהדרין שהרגו את הנפש אין טועמים כלום כל היום, ואזהרה לבן סורר, ואין לוקים על כולם משום דהוי לאו שבכללות), חוץ מהנודר בשמו, והמקיים בשמו –שבועה, שלוקה אליבא דרבי יהודה דס"ל שלוקים על לאו שאין בו מעשה, (דס"ל דהא דכתיב "ולא תותירו ממנו עד בוקר" כתיב ביה עשה לומר שאין לוקים עליו אלא אם הותיר ישרפו, ולרבי יעקב בלאו הכי אין לוקים משום דהוי לאו שאין בו מעשה).

ס"ג: לא יאמר אדם לחבירו שמור לי בצד ע"ז פלונית, דכתיב "ושם אלוהים אחרים לא תזכירו".

לא ישמע על פיך- היינו שלא ידור ולא יקיים בשם ע"ז, ולא יגרום לאחרים לידור או לקיים בשם ע"ז, ואמר אבוה דשמואל שאסור לעשות שותפות עם עכו"ם, שמא יתחייב שבועה וישבע בשם ע"ז שלו. דבר אחר אזהרה למדיח (אבל מסית כתיב ביה בהדיא "וכל ישראל ישמעו ויראו").

כל ע"ז המוזכרת בתורה מותר להזכיר את שמה, וכגון נבו דכתיב "כרע בל קרס נבו", וגד דכתיב "העורכים לגד שלחן", ועל זה סמך רב משרשיא שאמר שזב שראה ראיה מרובה כשלש ראיות כשיעור ב' טבילות וב' ספוגין, והיינו כמגדיון לשילה, הרי הוא זב גמור.

כל ליצנותא אסירא חוץ מ**ליצנותא דע"ז** דשריא.

ויעשו להם מסכה מכספם כתבונם עצבים- שכל אחד עשה דמות יראתו ומניחה בכיסו, וכשזוכרה היה מוציאה ומחבקה ומנשקה.

זובחי אדם עגלים ישקון- י"מ שהיו גורמים לבעלי ממון לזבח עצמם לע"ז, וי"מ שכל המזבח בנו לעבודת כוכבים היו אומרים לו שהקריב דורון גדול ויבוא וישק לו.

ע"ז שעשו האומות שהושיב סנחריב בארץ ישראל- אנשי בבל עשו תרנגולת, ונקראת סוכות בנות. ואנשי כות עשו תרנגול, ונקרא נרגל. ואנשי חמת עשו עז, ונקראת אשימה. והעוים עשו כלב וחמור, והספרוים עשו פרד וסוס, והיו שורפים את בניהם באש. אביו של חזקיה עשה כך לחזקיה, ולא נשרף כיון שסכה אותו אמו בסלמנדרא.

למה עבדו ישראל עבודה זרה- יודעים היו ישראל שאין בע"ז ממש, ולא עבדו אלא להתיר להם עריות בפרהסיא שעל זה יצרם תקפם ואמרו שאם יפרקו כל עול תורה מעליהם לא יוכיחום על העריות, אבל על עבודת כוכבים לא תקפם יצרם, ואמנם אח"כ נתקשרו בה ותקפה חיבתם עליה כאדם שיש לו געגועים על בנו. וכן מה שראה אליהו הצדיק תינוק שאמר שלא להזכיר שם ד' והוציא יראתו וחיבקה ונישקה עד שנבקעה כריסו, היינו אחרי שנתקשרו בה.

ס"ד. ביטול יצרא דע"ז- אנשי כנסת הגדולה אמרו לד' כלום נתת לנו ע"ז אלא כדי לכוף את יצרנו ולקבל שכר, איננו רוצים לא אותה ולא את שכרה, שהיא גרמה לחורבן ולגלות ולמיתת הצדיקים, וישבו בתענית ג' ימים וביקשו רחמים, ונפל פתק שכתוב בו אמת (שזהו חותמו של הקב"ה וזה אומר שהקב"ה מסכים שצריך לסלקו, ולכן ציירף לתקנתם את חומתו) ויצא גור אריה של אש מבית קדשי הקדשים, ואמר הנביא שזה יצרא דעבודה זרה, וכשניסו לתפוס אותו נפל ממנו שיער ונשמע קולו למרחק ד' מאות פרסה, ואמר להם הנביא שישליכוהו לדוד של עופרת ויכסוהו בעופרת שלא ישמע קולו. וכשראו שזה עת רצון ביקשו רחמים שימסר בידם יצרא דעבירה של עריות, ונמסר בידם וחבשוהו ג' ימים ולא מצאו ביצה בת יומה ואפילו אותם שהיו גמוורות פסקו מלצאת, ואמרו שא"א לבטלו למחצה שלא יהיה שולט במקום עבירה, וכחלו את עינו, וזה הועיל שלא יהיה לאדם יצר הרע לקרובותיו.

ואתם הדבקים בד' אלוקיכם- רבי יהודה דרש שבני ישראל דבוקים בד' כשתי תמרות שדבוקות ואינם דבוקות, אבל לבעל פעור נצמדו כצמיד פתיל, (ואילו נכרית אחת אמרה שכדאי לה לחזור לחוליה ולא להתריז לבעל פעור. ומעשה ביהודי אחד שפער בפניו וקינח בחוטמו, וקילסוהו שמעולם לא היה אדם שעבדו בכך). וי"א שנצמדים היינו כצמיד של אשה שזז לכאן ולכאן, ואילו על הקב"ה כתיב "ואתם הדבקים בד' אלוקיכם" משמע דבוק יפה יפה.

הפוער עצמו לבעל פעור חייב אע"פ שכוונתו לבזותה, כיון שזוהי עבודתה.

הזורק אבן למרקוליס חייב אע"פ שכוונתו לרוגמה, והנוטל אבן מהמרקוליס חייב, משום שמפנה מקום לאחרים.

הנותן מזרעו למולך

כתיב "ומזרעך לא תתן להעביר למולך", וכתיב "לא ימצא בך מעביר בנו ובתו באש", ולענין העונש כתיב "איש איש וכו' אשר יתן מזרעו למולך מות יומת עם הארץ ירגמוהו באבן, וכו', והכרתי אותו מקרב עמו". ולעיל נ"ג. נתבאר שהנותן מזרעו למולך חייב סקילה, ולהלן יבואר באיזה אופן הנותן מזרעו למולך חייב.

מסר בנו לע"ז אחרת- לרבי אלעזר ברבי שמעון פטור, דמולך אינו ע"ז, וכן סבר רחב"א שאמר שלשון מולך היינו כל שהמליכו עליהם ואפי' צרור ואפי' קיסם. ולרבא נחלקו אם חייב **במולך עראי** שלראב"ש אינו חייב אלא בקבוע. וי"א שאף המעביר בנו לשאר ע"ז חייב.

<u>ס"ד:</u> עד שימסור ויעביר באש- הנותן מזרעו למולך אינו חייב עד שגם ימסור למשרתי הע"ז, שנא' "ומזרעך לא תתן", וצריך גם שיעביר אותו דכתיב "להעביר", ודווקא למולך דכתיב "למולך", ודווקא כשהעבירו באש, דכתיב "לא ימצא בך מעביר בנו ובתו באש".

המעביר כל זרעו למולך פטור, דכתיב "מזרעך".

על מי חייב- המעביר בן בנו או בן בתו למולך חייב, דכתיב "כי מזרעו נתן למולך". והמעביר זרע פסול למולך חייב, דכתיב "בתתו מזרעו למולך". והמעביר אביו ואמו אחיו ואחותו פטור, והמעביר את עצמו פטור, וראבר"ש מחייב דכתיב "לא ימצא **בך**" והיינו בעצמך, (ורבנן לא דורשים בך, והא דס"ל דאבידתו קודמת לשל אביו, דורשים מ"אפס כי לא יהיה בך אביון" מ"אפס" ולא מ"בך"). ורב אשי מסתפק אם המעביר בנו סומא או ישן חייב, האם זה דרך העברה כשאינו יכול לעבור בעצמו אם היה רוצה.

אינו חייב עד שיעבירנו **בדרך העברה**, לאביי היינו שורת לבנים גבוהה לבינה ע"ג לבינה באמצע ומשני הצדדים אש ומעבירים אותו ע"ג הלבנים, והאש לא שורפת אותו. ולרבא דווקא בעובר בקפיצה מע"ג האש שבתוך הבור חייב, וכן מבואר בברייתא.

ג' כריתות נאמרו בע"ז, אחת כדרכה ואחת שלא כדרכה ואחת למולך. ולמ"ד שמולך הוא ע"ז וא"כ הוי כדרכה, קרא למעביר שלא כדרכה והיינו מעביר לשאר ע"ז. (ולמ"ד מגדף ע"ז היא, צריך קרא שיכרת בעוה"ז ובעוה"ב, ו"תכרת" דיברה תורה כלשון בני אדם).

בעל אוב וידעוני

<u>ס"ה.</u> בעל אוב זה מכשף ששמו פיתום, והוא מעלה את המתמן הארץ ומושיבו בשחיו והמת מדבר משחיו, וידעוני זה המדבר בפיו. הם עצמם חייבים סקילה דכתיב "באבן ירגמו אותם", ואזהרתם מדכתיב "לא ימצא בך וכו' וחובר חבר ושואל אוב וידעוני", והנשאל בהם שיגידו לו מה יהיה בעתיד, באזהרה ד"אל תפנו אל האובות ואל הידעונים".

למה במסכת כריתות לא תנא ידעוני-

לרבי יוחנן במסכת כריתות לא תנא ידעוני ברשימת חייבי כרת שחייבים חטאת בשוגג, משום שאוב וידעוני נאמרו בלאו אחד ואם עשה שניהם בהעלם אחד אינו חייב אלא חטאת אחת, (והגמרא לא אומרת ששניהם בכרת אחת נאמרו, מפני שחילוק חטאות תלוי בחילוק הלאו ולא בחילוק הכרת), ותנא בעל אוב משום דפתח ביה קרא. ולריש לקיש אע"פ שאין חלוקים בלאו חלוקים הם במיתה, ולרבי יוחנן חלוקה דמיתה לאו חלוקה היא.

לריש לקיש לא תנא ידעוני בכריתות משום דידעוני הוי לאו שאין בו מעשה ואין חייבים עליו קרבן, והכנסת העצם אינה גוף המעשה, אלא אחרי הכנסת העצם הוא מדבר מאיליו, ואף שמתני' ר"ע שמחייב במגדף, ודלא כרבנן שפוטרים מגדף מפני שאין בו מעשה, אף לר"ע בעי מעשה זוטא, כמו עקימת שפתיו במגדף שמעקם ומנענע את שפתיו כשהוא מדבר, והקשת זרועות בבעל אוב, וכפיפת קומתו בהשתחוואה, ובידעוני אין אפילו מעשה כזה. לעולא המקטר לשד ועי"ז גורם למת לדבר הוי מעשה אף לרבנן, ולרבא המקטר לשד הוי ע"ז שזה נמנה עם חייבי כריתות, אלא המקטר לא לשם אלוהות אלא לחבר להביא את השדים ולעשות כישוף הוי מעשה אף לרבנן, ואף שהמקטר לחבר הוא חובר חבר, מ"מ באופן זה דינו בסקילה. (חובר חבר בין חבר גדול מאסף חיות ובהמות גדולות, בין חבר קטן מחבר שקצים ורמשים, ואפי' נחשים ועקרבים כדי לגרותם זה בזה או כדי שילכו למדבר ולא יזיקו במקום ישוב, ולכן אסור לחבר צירעה ועקרב אע"פ שכוונתו שלא יזיקו וכגון שאינם רצים אחריו שאין בזה פיקוח נפש). ולרבנן כפיפת קומתו הוי מעשה, אבל עקימת שפתיו דמגדף לא הוי מעשה, כיון שמגדף ישנו בלב (-עיקר החיוב הוא על כוונת הלב, שאפילו אם ביירך את השם כל היום ואין בליבו כלפי מעלה אינו חייב). ומ"מ עדים זוממים אע"פ שאינם בלב ועיקר החיוב הוא על שמיעת קולם בבי"ד, וקול אין בו ממש, מ"מ עקימת שפתיו לא הוי מעשה, הואיל וישנם בראיה -עיקר החיוב בא ע"י הראיה, שהם מעידים שראו. אבל קול לרבי יוחנן הוי מעשה, ונ"מ שהחוסם בהמה ע"י קול שלא תאכל בשעת דישה, או המנהיג כלאים בקול, לרבי יוחנן חייב, ולריש לקיש פטור.

<u>ס"ה:</u> בעל אוב זה המדבר בין הפרקים -מכשף המעלה את המת והמת יושב בין פרקי העצמות של המכשף, כגון על פרקי אצבעותיו או על ברכיו, ומבין אצילי ידיו, ומ"מ קולו נמוך מפני שאין בו חיותא. ואיסור זה הוא בין כשמעלהו בזכרותו (-מושיבו על זכרותו), ובין כשמעלהו בגולגולת, וההבדל ביניהם שהמעלה בזכרותו אינו עולה כדרכו ואינו עולה בשבת, והמעלה בגולגולת של מת המוטלת בארץ עונה כדרכו ועונה בשבת.

ידעוני זה המניח עצם חיה ששמה ידוע בפיו והעצם מדברת מעצמה ע"י כשפים.

ר"ע אמר לטורנוסרופוס הרשע, שנהר של אבנים ששמו סמבטיון שבכל השבוע הוא שוטף ובשבת הוא נח, ובעל אוב שאינו עולה בשבת, וקברו של אביו של טורנוסרופוס שאין מעלה עשן בשבת ובשאר השבוע הוא מעלה עשן מפני שהוא נידון בגיהנום ובשבת פושעי גיהנום שובתים, הם ראיה שהקב"ה בחר בשבת.

דורש אל המתים זה המרעיב עצמו והולך ולן בבית הקברות כדי שתשרה עליו רוח טומאה -שהשד של בית הקברות יהא אוהבו ויסייעו בכשפיו, (והיה ר"ע בוכה, דכ"ש שהמרעיב עצמו כדי שתשרה עליו רוח טהרה (-נבואת שכינה) תשרה עליו רוח טהרה, שהרי מידה טובה מרובה ממידת פורענות, אלא שעוונותינו גרמו לנו, ואי בעי צדיקי להיות נקיים מכל עוון ברו עלמא, דכתיב "כי עוונותיכם היו מבדילים" ומבואר שלולא העוונות אין הבדלה, ומצינו אדם ועיגלא תילתא (כאילו הגיע לשליש שניו ונגמרה גדילתו שאז הוא משובח לאכילה, אי נמי שהוא טוב ובעל טעם כשלישי לבטן) שנבראו ע"י החכמים ע"י ספר יצירה, שלמדו צירוף אותיות של שם).

מעונן- לר"ש זה המעביר ז' מיני זכור שכבת זרע מז' בריות על העין, ולחכמים זה האוחז את העיניים שמראה להם כאילו הוא עושה דברים של פלא ובאמת אינו עושה כלום, ולר"ע זה המחשב עיתים ושעות מתי יפה לצאת לדרך ולהצליח או לקנות ולהרויח.

מנחש- האומר שזה סימן רע ועליו לדאוג מחמת שפתו נפלה מפיו מקלו נפלה מידו וכו'. ובברייתא איתא כגון אלו המנחשים בחולדה בעופות ובדגים.

<u>ס"ו.</u> המחלל שבת חייב סקילה בדבר שחייבים על זדונו כרת ועל שגגתו חטאת שעשה מלאכה גמורה, ויש בו מעשה וזה מלאכת מחשבת, אבל הבערה לרבי יוסי, ותחומין לר"ע, אינם אלא בלאו.

מקלל אביו ואמו

המקלל אביו ואמו אינו חייב עד **שיקללם בשם**, ואם קיללם בכינוי כגון ש-ד-י צבא-ות רחום וחנון, לר"מ חייב, ולחכמים (רבי מנחם ברבי יוסי) פטור דכתיב "בנקבו שם", ולא ס"ל לדרשת הגמרא לעיל שצריך שיברך שם בשם.

בת טומטום ואנדרוגינוס שקיללו חייבים, דכתיב "איש איש".

המקלל רק את אביו או רק את אמו חייב, לרב יאשיה לומדים דין זה מדכתיב "אשר יקלל את אביו ואת אמו" וכתיב "אביו ואמו קילל" שבראש המקרא סמך קללה לאביו, ובסוף המקרא לאמו. ולרבי יונתן עד דכתיב יחדיו משמע או שניהם כאחד או כל אחד בפני עצמו, דבכלאים כתיב בהו "לא תחרוש בשור ובחמור יחדיו".

המקלל אביו או אמו חייב סקילה, דכתיב "דמיו בו" כמו באוב וידעוני.

אזהרה מנין- דכתיב "אלוהים לא תקלל ונשיא בעמך לא תאור" וכתיב "לא תקלל חרש". לרבי ישמעאל שאלוהים היא חול, גמר קודש מחול, וא"צ לכתוב גם אלוהים וגם נשיא, ואם אינו ענין לגופו תנהו ענין לקללת אביו. ולר"ע שאלוקים קודש ויש כאן אזהרה למברך את ד', א"א ללמוד חול מקודש, דדילמא לא אזהר אלא בקודש, אלא לומדים מדכתיב לא תקלל ולא כתיב לא תקל. ואין ללמוד מדיין נשיא וחרש, דלא ראי דיין שאתה מצווה לקבל הוראתו, כראי נשיא שאי אתה מצווה לקבל הוראתו, ולא ראי נשיא שאתה מצווה שלא להמרותו שלא למרוד בציוויו ולהמרות את פיו, כראי דיין שאי אתה מצווה שלא להמרותו, הצד השוה שבהם שהם בעמך ואתה מוזהר על קללתם, מה לצד השוה שכן גדולתם גרמה להם, תלמוד לומר לא תקלל חרש, מה לחרש שכן חרישתו גרמה לו, שמתוך שהוא שפל הזהיר הכתוב שלא לבזותו או לצערו, כיון שהוא נותן צרתו על ליבו ומיצר על שפלותו, נשיא ודיין יוכיחו, וחזר הדין וכו', דאיכא למיפרך מה להצד השוה שבהם שכן משונים משאר בני אדם, אלו לאומללות ואלו לגדולה, דעל מה הצד פרכינן פירכא כל דהו.

סקילה בבא על נערה המאורסה

כתיב "כי יהיה נערה בתולה מאורשה לאיש ומצאה איש בעיר ושכב עמה, והוצאתם את שניהם אל שער העיר ההיא וסקלתם אותם באבנים". ולהלן יבוארו כמה פרטים בדין זה הנלמדים מפסוק זה.

<u>ס"ו:</u> נערה- ולא בוגרת. נערה היינו מזמן שהביאה ב' שערות עד שירבה השחור על הלבן, ואין בין נערות לבגרות אלא ו' חודשים, ובקטנה שקידשה אביה לר"מ דס"ל שהאונס קטנה אינו חייב קנס פטור, ולחכמים שמחייבים קנס גם בקטנה חייב גם בקטנה. ואמר רב שלר"מ הפסוק ממעט קטנה רק מסקילה ולא לגמרי וחייב חנק.

בתולה- ולא בעולה.

באו עליה שניים ועדיין היא בתולה, כגון שבאו עליה שלא כדרכה, הראשון בסקילה ד"משכבי אשה" כתיב, והשני בחנק דבעולה היא, וכרבי דס"ל שנבעלה שלא כדרכה נחשבת בעולה.

מאורסה- ולא נשואה, ואפילו אם נכנסה לחופה ולא נבעלה שהיא בתולה, מ"מ אינה מאורסה.

לזנות בית אביה- למעוטי מסר האב לשלוחי הבעל וזינתה בדרך.

ומתו גם שניהם- לרבי יאשיה בעינן שיהיו שניהם שוים (-בני עונשים), ומ"ומת האיש אשר שכב עמה לבדו" לומדים שאם באו עליה י' בני אדם ועדיין היא בתולה, הראשון בסקילה וכולם בחנק (כרבי, אבל לרבנן כולם בסקילה). ולרבי יונתן כיון דכתיב "ומת האיש אשר שכב עמה לבדו" א"צ שיהיו שוים, אלא לומדים מ"גם שניהם" למעט מעשה חידודים -מבחוץ, שהיא לא נהנית, (וי"ג למעוטי מעשה הרודוס, שבא על מתה), ולרבי יאשיה מעשה חידודים אינו כלום.

ובת איש כהן כי תחל לזנות- לרבי היינו תחילה, י"מ דהיינו שדווקא ארוסה שתחילת ביאתה בזנות דינה בשריפה, אבל נשואה דינה בחנק. וי"מ דס"ל לרבי כר"מ שאם תחילת חילולה בזנות דינה בשריפה, אבל אם נישאת לאחד מן הפסולים שנתחללה משעת נישואין מיתתה בחנק.

מסית

ס"ז. מסית שחייב סקילה היינו הדיוט שהסית את ההדיוט, שאמר יש יראה במקום פלוני כך אוכלת כך שותה כך מטיבה כך מריעה. ואין חילוק בין מסית סתם יחיד למסית נביא.

נביא שהדיח, ומדיחי עיר הנידחת, לת"ק דינם בסקילה, ולר"ש דינם בחנק, דכתיב "והנביא ההוא או חולם החלום ההוא יומת", וסתם מיתה היינו חנק.

הסית שניים הם עדיו וא"צ להתרות בו כשאר חייבי מיתות, דכתיב "לא תחמול ולא תכסה עליו", והם מביאים אותו לבית הסקילה.

אף שאין מכמינים עדים על כל חייבי מיתות שבתורה, המסית יחיד צריך היחיד שיאמר לו שיש לו עוד חברים שרוצים לשמוע זאת ושיאמר זאת בפניהם, ואם המסית ערום ואינו רוצה לדבר בפניהם מיראת בית דין, מכמינים עליו עדים מאחורי הגדר, או בבית ע"י שמדליקים את הנר בבית הפנימי (-בחדרי חדרים, מפני שהוא ירא לדבר בגלוי), ומושיבים עדים בבית החיצון, כדי שהם יראו אותו וישמעו את קולו (דאם אינם רואים אותו אינם יכולים להעיד על פי הקול, דמצי למימר שזה לא היה הוא), והוא לא יראה אותם, ואומר לו אמור מה שאמרת לי ביחוד (-עכשיו כשאין איש עימנו), וכשאומר לו שואלו איך נעזוב את אלוקינו שבשמים ונלך ונעבוד עצים ואבנים, אם חוזר בו מוטב, ואם אמר שכך חובתינו וכך יפה לנו, העדים שמאוחרי הגדר מביאים אותו לבי"ד וסוקלים אותו.

האומר אעבוד או אלך ואעבוד או נלך ונעבוד, או אזבח או אלך ואזבח או נלך ונזבח, או אקטיר, או אלך ואקטיר, או נלך ונקטיר, או אשתחוה, או אלך ונשתחוה נלך ונשתחוה חייב.

מדיח- האומר נלך ונעבוד עבודת כוכבים חייב סקילה, והיינו במדיח עיר הנדחת.

מכשף

מכשף העושה מעשה חייב סקילה, ולא האוחז את העיניים.

התורה כתבה מכשפה מפני שרוב נשים מצויות בכשפים, ואין חילוק בין איש ואשה, דגבי אוב וידעוני שהם מכשפים כתיב "איש או אשה".

מיתת המכשף- לרבי יוסי הגלילי מכשף מיתתו בסייף, דילפינן "לא תחיה" מדכתיב גבי ז' אומות "לא תחיה כל נשמה" והוי בסייף כדכתיב גבי סיחון ועוג "ויכהו ישראל לפי חרב", ואין לומדים "לא תחיה" מ"אם בהמה אם איש לא יחיה" וכתיב "כי סקול יסקל". ולר"ע לומדים "מאם בהמה אם איש לא יחיה" שמיתתו בסקילה, ולא לומדים מעכו"ם, לפי שלא ריבה בהם הקב"ה מיתות. ולבן עזאי כיון דסמיך ל"כל שוכב עם בהמה מות יומת" מיתתו בסקילה. ולרבי יהודה אין לומדים סמוכים, אלא אוב וידעוני היו בכלל מכשפים, ויצאו כדי לומר שדין מכשף בסקילה, דכל דבר שהיה בכלל וצא מן הכלל ללמד, לא ללמד על עצמו יצא אלא ללמד על הכלל כולו יצא, וקסבר שני כתובים הבאים כאחד מלמדים כדחזינן הכא, וזה המקור להא דאיתא בכל דוכתי למ"ד שני כתובין הבאים כאחד מלמדים מאי איכא למימר.

ס"ז: מכשף חלוק עונשו כמו בחילול שבת שעל מלאכה חייב סקילה ועל שבות פטור אבל אסור, וצידת צבי וצפור שנכנסה לו תחת כנפיו ויושב ומשמרה עד שתחשך, ומפיס מורסה להוציא ממנה ליחה, וצד נחש כדי שלא ינשכנו, מותר לכתחילה, העושה מעשה בסקילה, האוחז את העיניים פטור אבל אסור, וע"י ספר יצירה מותר לכתחילה.

נקרא שמן כשפים, לפי שמכחישים פמליא של מעלה, ואמנם רבי חנינא דנפיש זכותיה אמר שהמכשפה לא יכולה להזיק לו, ד"אין עוד מלבדו".

מעשה שדים או כשפים- "בלטיהם" מלשון סתר דכתיב "ותבוא אליו בלאט" זהו מעשה שדים שנסתרים ואינם נראים, "בלהטיהם" זהו מעשה כשפים שאינו עושה ע"י שדים אלא מעצמו, כדכתיב "ואת להט החרב המתהפכת" שהיא מתהפכת מאיליה וזה דומה לכשפים. מי שמקפיד על כלי ואינו יכול לעשות בלי הכלי המיועד לזה זה מעשה שד, ושאינו מקפיד על כלי מסוים ויכול לעשות בכל כלי זהו כישוף.

הא שבמכת כינים אמרו החרטומים **אצבע אלוקים היא**, לר"א הטעם משום שאין השד יכול לברוא בריה פחות משעורה, ולרב פפא אינו יכול לברוא אפילו בריה גדולה, אלא יכול לאסוף בריות, ובריות קטנות אינו יכול לאסוף מפני שאין להם כח לבוא ממקום רחוק.

רב ראה ערבי חותך גמל ומחיהו, ואמר לו רבי חייא שכיון שלא ראה דם זה היה אחיזת עיניים. זעירי קנה חמור ונעשה לוח עץ, ואמרו לו שהיה צריך לבודקו במים. ינאי נתנו לו מים לשתות וראה ששפתיה מרחשות, ושפך מהמים ונהיו עקרבים, ונתן לה לשתות ממים שכישך ונעשתה חמור ורכב עליה, וחברתה החזירה אותה להיות אשה, וראו אותו רוכב על אשה בשוק.

ותעל הצפרדע- לר"ע צפרדע אחת היתה ומילאה את כל מצרים, ולרבי אלעזר בן עזריה עלתה צפרדע אחת ושרקה וכל הצפרדעים שבעולם שמעו את קולה ובאו.

ס"ח. מותר ללמד כשפים כדי להתלמד להבין ולהורות, דכתיב "לא תלמד לעשות".

מיתתו של רבי אליעזר- כשחלה ר"א נכנסו ר"ע וחבריו לבקרו, והיה זה בערב שבת, וגער ר"א בבנו על שחולץ תפילין של אביו שזה איסור שבות, דקסבר שבת לאו זמן תפילין ואסור להניחם שמא ייצא בהם לרה"ר, אמנם גם אם ייצא אין בזה איסור מלאכה, כיון שזה דרך מלבוש ותכשיטין הוא לו בחול, ולא עוסק באיסור סקילה הדלקת הנר והטמנת חמין, וישבו החכמים בריחוק ד' אמות מפני שנידוהו במחלוקת על תנורו של עכנאי, ואמרו לו שלא באו עד עתה כי לא היה להם פנאי, ואמר להם שיתמה אם ימותו מיתת עצמן, ושל ר"ע קשה משלהם מפני שליבו פתוח כאולם ואם היה משמשו היה לומד הרבה תורה, ואמר אוי לכם שתי זרועותי שהם כשני ס"ת נגללים שכשימות תתכסה תורתו לפי שלא למדו ממנו, ואמר שהרבה למד והרבה לימד, ולא חיסר מרבותיו אפי' ככלב המלקק מהים, ותלמידיו לא חיסרוהו אפי' כמכחול בשפופרת, ויש לו ג' מאות הלכות בבהרת עזה בדיני מראות נגעים שלא שאלוהו על זה מעולם, וג' אלפים הלכות בנטיעת קישואים -מיני כשפים שעל ידם מתמלא השדה בקישואים, ורק פעם אחת הראה לעקיבא בן יוסף נטיעתם ועקירתם (ורבי יהושע אסברה ניהליה). ושאלוהו אם הכדור והאימוס (דפוס של נעל) והקמיע וצרור המרגליות (שתופרים מרגלית בעור ותולים אותה בצוואר בהמה לרפואה) ומשקולת קטנה מקבלים טומאה, שכל אלו יש להם בית קיבול והוא ממולא במילוי העשוי להשאר שם לעולם, וכלי עור אינם מקבלים טומאה אא"כ יש להם בית קיבול, ונחלקו ר"א וחכמים אם בכהאי גוונא זה נחשב בית קיבול, וכן נחלקו לענין כדור ואימוס שנקרעו ורואים את החלל שלהם, שבזה גם לרבנן מקבלים טומאה, אבל המילוי חוצץ לטבילה, ולר"א אינו חוצץ, מפני שהכל נחשב כלי אחד, ובשעת פטירתו רצו רבנן לראות אם ר"א חזר בו, ואמר להם הם טמאים אפילו אם הם שלמים והטומאה נוגעת מבחוץ, **וטהרתם** אם נקרעו שחכמים מודים שהם מקבלים טומאה אלא דס"ל שהמילוי חוצץ, ור"א סובר שהמילוי אינו חוצץ ומטבילם כמות שהם. ושאלוהו מהו דין מנעל שע"ג האימוס שחכמים סוברים שכיון שאינו מחוסר מלאכת אומן, דהדיוט יכול לסלקו מהאימוס, שם כלי עליו והוא מקבל טומאה, ור"א מטהר כיון שלא נגמרה מלאכתו, אמר להם טהור, ויצאה נשמתו בטהרה, ואמר רבי יהושע הותר הנדר הותר הנדר, ור"ע הכה בבשרו עד שהיה דמו שותת לארץ, ואמר אבי אבי רכב ישראל ופרשיו, הרבה מעות יש לי ואין לי שולחני להרצותם.

בן סורר ומורה

דיני בן סורר ומורה

המשנה בדף נ"ג מנתה את אלו החייבים סקילה, ולעיל נתבארו פרטי דיניהם, מלבד דיני בן סורר ומורה שיבוארו להלן (ס"ח:- ע"ב.).

בן סורר ומורה היינו מי שגנב ממון מאביו, וקנה בשר ויין בזול, ואכל ושתה אותם מחוץ לרשות אביו, בחבורה שכולה ריקים, ובאכילה שאינה מצוה או עבירה, ויש בדבר זה כמה כללים שעניינם הוא שצריך שהאכילה והשתיה יהיו דבר שגורם להמשך אחריו, שעי"ז יגיע בסוף ללסטם את הבריות, אבל בדבר שאין חשש שימשך אחריו אינו נעשה בן סורר ומורה.

לאחר שאכל בשר ושתה יין כנ"ל אביו ואמו מביאים אותו לבי"ד, ומביאים עדים שהוכיחוהו ועבר, ומלקים אותו, ואם חזר ועשה מעשים אלו מביאים אותו לבי"ד של עשרים ושלשה וגומרים את דינו לסקילה.

ולהלן יבוארו פרטי דין בן סורר ומורה, כגון גילו, באיזה אכילה ושתיה הוא נעשה בן סורר ומורה, כיצד הוא נעשה בן סורר ומורה, טעם הריגתו, ועוד מדיני בן סורר ומורה.

ס"ח: באיזה גיל נעשה בן סורר ומורה-

בן סורר ומורה נעשה משיביא ב' שערות עד שיקיף (- שיהיה זקן מוקף שער סביב כולו) זקן התחתון את העטרה, והיינו הקפת גיד סמוך לביצים ולא הקפת הכיס של ביצים שזה אחרי הרבה זמן. אבל קטן אינו נעשה בן סורר ומורה, דכתיב "וכי יהיה לאיש בן" בן הסמוך לגבורתו של איש.

ואין לפטור קטן מטעם שלא בא לכלל מצוות, או מטעם שלא מצינו שהתורה מענישה קטן, שהרי בן סורר ומורה אינו נהרג על חטאו שהרי לא חטא אלא אכל תרטימר בשר ושתה חצי לוג יין, אלא על שם סופו הוא נהרג, דסופו שמגמר נכסי אביו ומבקש לימודו ואינו מוצא וכו' אמרה תורה מוטב ימות זכאי ואל ימות חייב, ועוד דכתיב ביה "בן" ולא כתיב ביה איש.

בת אינה נעשית בן סורר ומורה, דכתיב "בן".

בן סורר ומורה בקטן שהוליד-

לרב חסדא קטן שהוליד אין בנו נעשה בן סורר ומורה, דכתיב "לאיש בן" ולא לבן בן, (ולא כתיב בן איש). ולרבה קטן אינו מוליד, דכתיב בגוזל ונשבע על שקר "ואם אין לאיש גואל" שאז נותנים את הקרן לכהן, ולא מיירי בישראל, שהרי לכל אחד מישראל יש יורשים, אלא מיירי דווקא בגזל מגר שמת לאחר שנשבע לו ואין לו יורשים ועל זה אמרה תורה "איש", שרק באיש צריך לחפש אם יש לו בנים ואין לתת את הקרן שלו לכהן עד שנדע שאין לו בנים, אבל קטן לא ונותנים את הקרן מיד לכהן, דידוע שאין לו בנים.

ס"ט. וכן איתא בתנא דבי חזקיה דכתיב "וכי יזיד איש" ויזיד הוא לישנא דבשולי דכתיב "ויזד יעקב נזיד", ועל זה אמרה תורה "יזיד איש" איש מזיד ומזריע ולא קטן, מדלא כתיב ירשיע איש.

ואמנם קטן בן ט' שנים ויום אחד הוא ראוי לביאה ויש לו זרע, אך אינו מוליד, כתבואה שלא הביאה שליש שאם זורעים אותה אינה מצמחת.

והא דתנא דבי רבי ישמעאל ש"בן" סורר ומורה, היינו בן ולא אב, וכיון שקטן אינו מוליד, וכל ימיו של בן סורר אינם אלא ג' חודשים, צ"ל שהכונה שאין ראוי לקרותו אב, והיינו שלא הוכר העובר, ואף אי נימא שהכרת העובר היא בשליש העיבור, והנשים היולדות לשבעה עוברים ניכר קודם ג' חודשים, מ"מ הולכים אחר הרוב, ולהכי לא חשיב ראוי לקרותו אב.

כל ימיו של בן סורר אינם אלא ג' חודשים, משיביא ב' שערות עד שיעברו ג' חודשים אע"פ שלא הקיף זקן, או עד שיקיף זקן אף שלא עברו ג' חודשים.

רוב בנפשות-

בדיני נפשות הולכים אחר הרוב, (אף דכתיב ושפטו העדה והצילו העדה) וכמו שמצינו שאם עד אחד אומר בב' בחודש והשני אומר בג' בחודש עדותן קיימת,

ואע"פ שמיעוט אינם טועים בעיבור החודש והוי הכחשה, מ"מ כיון שרובא דאינשי עבידי דטעו בעיבורא דירחא לא הוי הכחשה.

רב ירמיה מדיפתי מוכיח שהולכים בנפשות אחר הרוב ממה שבת ג' שנים ויום אחד אם בא עליה אחד מהעריות מומתים על ידה (והיא פטורה מפני שהיא קטנה ואינה בת עונשים), ואין חוששים שתימצא איילונית. והגמ' דוחה די"ל דאיירי דקיבלה עילויה -שאף אם תימצא איילונית הוא חפץ בה וקדושיה קידושין.

בת ג' שנים ויום אחד מתקדשת בביאה אם מסרה אבה לאחד לבוא עליה לשם קידושין, אבל מדעת עצמה לא, דאין מעשי קטנה כלום, **ואם בא עליה יבם קנאה** ליורשה וליטמא לה, ולצאת בגט ע"י אביה בלא חליצה, **וחייבים עליה משום אשת איש** אם קיבל בה אביה קידושין מאחד ובא עליה אחר, **ומטמאה את בועלה** בנדתה **לטמא משכב תחתון כעליון** של זב, שמטמא אוכלין ומשקין מפני ששכב עליו אפילו אם לא נגע בו, אבל פחותה מבת שלש הבא עליה בנדותה אינו כבועל נדה אלא כנוגע בנדה, ואין משכבו מטמא אפילו אוכלין ומשקין אפילו בנגיעה, דנוגע בנדה אינו אלא ראשון לטומאה ואינו מטמא כלים, **ואם נישאת לכהן** ע"י קידושי אביה ונכנסה לחופה **אוכלת בתרומה**, אבל בפחותה מבת שלש לא, דאין חופה אלא בראויה לביאה, **ואם בא עליה פסול** כגון כותי חלל נתין וממזר עשאה חללה **ופסלה** מן הכהונה.

ס"ט: אם בן ח' ראוי להוליד-

אשה שבנה הערה בה (י"א שהעראה זו נשיקה, וי"א הכנסת עטרה), **אם הוא בן ט' שנים ויום אחד פסלה מן הכהונה** ועשאה זונה, דהעראה כגמר ביאה, וכגון שלא התרו בהם, דאינה חייבת מיתה, **ואם הוא פחות מבן ח' לא פסלה, ובן ח', לב"ש פסלה, ולב"ה לא פסלה** דקטן לאו בר ביאה הוא.

ונחלקו אם לומדים מדורות הראשונים שהולידו בגיל ח', דמצינו שכלב היה בן ארבעים בזמן שליחת המרגלים, וזה היה בשנה השניה במדבר, ובשנה הראשונה נבנה המשכן ע"י בצלאל בן אורי בן חור, ובצלאל היה אז בן י"ד (שהרי בבנית המשכן היה בן י"ג, דכתיב "איש איש"), וכלב היה אביו של חור סבו של בצלאל, נמצא ההפרש ביניהם כ"ו שנה, ואם נוריד שנתיים לג' עיבורים נמצא שכל אחד הוליד בגיל שמונה.

הגמ' רוצה להביא ראיה שהיו יולדים בגיל שמונה, ממה שמצינו שבת שבע היתה אשת אליעם, ואליעם היה בנו של אחיתופל, ואחיתופל מת בגיל ל"ג בזמן מרד אבשלום, כשראה שלא נעשתה עצתו, (אנשי דמים ומרמה לא יחצו ימיהם, ודואג מת בגיל ל"ד), ושלמה שהיה נינו היה אז בן שבע, נמצא ההפרש ביניהם כ"ו שנה, ואם נוריד שנתיים לג' עיבורים, נמצא שכל אחד הוליד בגיל שמונה. והגמ' דוחה שי"ל שילדו בגיל תשע, ובת שבע ילדה את שלמה בגיל שש משום שהיתה בריאה, שהרי בלאו הכי הרי ילדה לפני גיל שמונה.

הגמ' רוצה להביא ראיה שהיו יולדים בגיל שמונה, ממה שמצינו שאברהם נשא את שרה בתו של הרן אחיו, והרן נולד כשהיה אברהם בן שנתיים, ואברהם היה מבוגר משרה בעשר שנים, נמצא שנולדה כשהיה אביה בן שמונה. והגמ' דוחה שי"ל שהרן היה מבוגר מאברהם, והתורה מנאתם לפי סדר חכמתם. וראיה שהתורה מונה לפי החכמה ממה ששם נמנה לפני חם ויפת, והם נולדו כשהיה נח בן חמש מאות שנה, וכשהיה בן שש מאות היה המבול, וארפכשד נולד שנתיים אחר המבול כשהיה שם בן מאה, ונמצא ששם נולד אחרי חם ויפת, וכן מבואר מהא דכתיב "לשם יולד וכו' אחי יפת הגדול".

ע. מתי הבן נחשב זולל וסובא-

בשר ויין- בן סורר אינו חייב סקילה עד שיאכל תרטימר בשר, והיינו חצי מנה, וישתה חצי לוג יין האיטלקי שהוא טוב ומעולה ונמשכים אחריו, אבל ביין אחר אינו חייב בחצי לוג. ולרבי יוסי צריך לאכול מנה בשר ולשתות לוג יין.

אינו חייב עד שיקנה את הבשר והיין **בזול**, דביוקר לא שכיחי ליה מעות, ולא מימשיך. ואינו חייב עד שישתה יין **מזוג**, והמזיגה היא רק במעט מים אבל אם נתן הרבה מים פטור אע"פ שרוב בני האדם שותים כך, ויאכל בשר **שאינו מבושל לגמרי** כדרך הגנבים.

אכל בשר מליח, והיינו שעבר עליו כל שהוא לילה אחד, דמפיג טעמו ואינו חשוב ולא ימשך אחריו, או ששתה יין מגיתו והיינו עד מ' יום, פטור, דדברים שאינם חשובים הוא לא ימשך אחריהם.

ואמנם גבי ערב תשעה באב שאסור [לאכול שני תבשילין, וכן אסור] לאכול בשר ולשתות יין, שם בשר מליח שמותר היינו אחר זמן אכילת שלמים ב' ימים ולילה אחד, שנחלף טעמו במלחו, שאינו משמח את הלב, ויין מגיתו שמותר היינו שלא עברו ג' ימים שהוא תוסס -נושך בגרון מחמת שהוא מחמיץ, (ובימים אלה אין בו משום גילוי).

רעות היין

לא נברא יין בעולם אלא לנחם אבלים, ולשלם שכר לרשעים בעולם הזה במקום בעולם הבא.

אל תראה יין מפני שאחריתו דם יהרג עליו. והמאחרים עליו בלילה או שחוקרים היכן יש יין טוב הממוסך בבשמים, באים לידי מדנים ושיח ופצעים.

השותה יין וזכה שידע להזהר מלשתות יותר מדאי היין משמחו ונעשה ראש וחכם, ואם לא זכה היין משממהו ונעשה רש.

י"ג ווי"ן לשון וי נאמרו ביין, דכתיב "ויחל נח איש האדמה וכו' ויקץ נח מיינו וידע את אשר עשה לו בנו הקטן". ונחלקו רב ושמואל אם סירסו או שגם רבעו, וכיון שסירסו קיללו ברביעי את כנען בנו הרביעי, כיון שמנעו מלהוליד בן רביעי.

היה לנח ללמוד מאדם הראשון, שנגרמה לו מיתה ע"י היין, וכר"מ שהאילן שאכל ממנו היה גפן, (ולרבי יהודה אכל חיטה, ולרבי נחמיה אכל תאנה, שבדבר שקלקלו בו **נתקנו** שכך מידת הקב"ה לרפא באיזמל שהוא מכה בו, נס בתוך נס, כמו "ויצת אש בציון" ולעתיד לבוא "ואני אהיה לה חומת אש סביב").

ע: בת שבע הוכיחה את בנה שלמה על ששתה יין, וכפאתו על העמוד להלקותו, לפי שהיתה רואה שהוא בעל הנאה ומרבה בסעודתו, ואמרה לו שיאמרו שהיא גרמה לו שהרי אביו ירא שמים היה, ורק היא דחקה לראות פני המלך כדי שיהיה זריז ומלובן, ורק היא נדרה שיהיה לה בן זריז וממולא בתורה והגון לנביאות. וחזר שלמה והודה לאמו.

באיזה אכילה אינו נעשה בן סורר ומורה-

אינו חייב עד שיאכל בחבורה שכולה סריקין ריקים, שירגילוהו בכך, אבל אם יש בהם אדם הגון לא ימשך, **ואם אכל בחבורת מצוה** אע"פ שכולה סריקין פטור, אע"פ שגנבו משל אביו (וכן באופנים דלהלן).

אכל **בעיבור החודש** בסעודות שהיו רגילים לעשות שם, פטור, ואע"פ שאין עולין לה אלא בפת דגן וקטנית בלבד, והוא אכל בשר ויין, מ"מ כיון שעוסק במצוה לא מימשיך. (ואין עולים לעיבור השנה פחות מעשרה, ודווקא לאור עיבורו, ודווקא בלילה, ואמנם רבי חייא בר אבא אמר שיעלו מעט לפני הלילה כדי שעוברי דרכים יראו אותם עולים, וירדו אחרי הלילה ולא יאחרו לרדת, שעי"ז יבינו שישבו שם כל הלילה ולא עלו בבוקר, כדי שיתפרסם הדבר, שהיו נקבצים עשרה או יותר ועולים לעליה, ואין אסיפה זו כדי לעיין בדבר, שהרי היו עולים בליל ל"א שכבר החודש מעובר, וביום ל"א א"צ לקדש את החודש, ועוד שהרי לקידוש מספיק שלשה, אלא היו עולים כדי לפרסם שהחודש מעובר).

אכל **מעשר שני בירושלים** פטור, והיינו שגנב מעות מעשר שני וקנה בהם בשר ויין ואכל, (דאם גנב בשר ויין עצמם אפילו בשל חולין אינו נעשה בן סורר, דבעינן שיקנה את הבשר והיין בזול), דכיון דכי אורחיה לא מימשיך.

אכל **נבילות וטריפות שקצים ורמשים** פטור, אפי' אם השלים בבשר זה כזית, לשיעור תרטימר, ואם אכל בשר עוף פטור דכיון דלא חשיב לא מימשיך בתריה, אמנם בבשר עוף יכול להשלים.

אכל **דבר שהוא מצוה** והיינו לרבות תנחומי אבלים שלמרות שזה רק מצוה דרבנן פטור, או שאכל **דבר שהוא עבירה** והיינו לרבות תענית ציבור שעבר רק עבירה דרבנן, אינו נעשה בן סורר ומורה, דכתיב "איננו שומע בקולנו" -בקולנו ולא בקולו של מקום.

אכל **מאכלים אחרים** ולא אכל בשר, או ששתה משקין אחרים ולא יין, אינו נעשה בן סורר, דכתיב "זולל וסובא". ואפי' אכל דבילה קליעית שהיא משכרת (אבל אין חשש שימשך אחריה), או שתה דבש וחלב, שאסור לכהן להכנס אחריהם למקדש, פטור.

ע"א. ממי יגנוב וברשות מי יאכל- אינו חייב עד שיגנוב משל אביו, ויאכל ברשות אחרים, דאם אכל ברשות אביו בעית ולא מימשיך, ואם אכל משל אחרים לא שכיחא ליה.

לרבי יוסי ברבי יהודה צריך שיגנוב משל אביו ומשל אמו, ואף שמה שקנתה אשה קנה בעלה, י"ל דהיינו מדמי סעודה המוכנת לאביו ולאמו שגם אמו שייכת בזה כיון שבעלה חייב במזונותיה, או י"ל שנתנו לה ע"מ שאין לבעלך רשות בזה דאי לאו הכי זכה בזה הבעל, דלא עדיף ממציאתה.

אינו חייב עד שיקנה בזול ויאכל וישתה, אבל אם גנב בשר ויין עצמם פטור.

כל הישן בביהמ"ד תורתו נעשית לו קרעים קרעים.

עוד מדיני בן סורר ומורה-

אינו חייב עד שיהיו אביו ואמו רוצים.

אם אמו אסורה על אביו בחייבי כריתות או מיתות בי"ד, נעשה בן סורר ומורה, דבקרא לא כתיב אישות אלא שיהיו אביו ואמו.

אם אמו אינה ראויה לאביו, והיינו שאינה שוה לאביו בקול ובמראה ובקומה, לרבי יהודה אינו נעשה בן סורר ומורה, דכתיב "בקולנו" ולא כתיב בקולותינו או בקולינו עם י'.

איתא בברייתא ש**בן סורר ומורה לא היה ולא עתיד להיות**, ונכתב בשביל לדרוש ולקבל שכר, י"א דהיינו כרבי יהודה הנ"ל, ואב"א כר"ש שלא היה מפני שלא יוציאו אותו אביו ואמו להסקל בשביל זה, ולרבי יונתן היה בן סורר ומורה, והוא ישב על קברו.

וכן איתא בברייתא ש**עיר הנדחת לא היתה ולא עתידה להיות**, ולא נכתבה אלא לדרוש ולקבל שכר. והיינו כרבי אליעזר דס"ל שאפילו אם יש בה מזוזה אחת וכ"ש חומש או נביא, אינה נעשית עיר הנדחת, שהרי אסור לשרוף את המזוזה או הספרים כיון שיש בהם אזכרת השם, דכתיב "ואבדתם את שמם מן המקום ההוא לא תעשון כן לד' אלוקיכם". ולרבי יונתן היתה עיר הנדחת והוא ישב על תילה.

וכן איתא בברייתא ש**בית המנוגע לא היה ולא עתיד להיות**, ולא נכתב אלא כדי לדרוש ולקבל שכר, והיינו כרבי אלעזר ברבי שמעון דס"ל שאין הבית טמא עד שיראה כשתי גריסים על שתי אבנים בשני כתלים בקרן זוית, ארכו כשני גריסים ורחבו כגריס, דכתיב קיר וכתיב קירות, והיינו קרן זוית שזה קיר שהוא כשתי קירות. ורבי אלעזר ברבי צדוק ור"ש איש כפר עכו אמרו שראו בית המנוגע שציינו אותו כדי שלא יאהילו עליו, דאבן המנוגעת מטמאה באהל, דמצורע הוקש למת דכתיב "אל נא תהי כמת".

אביו ואמו- "ותפשו בו אביו ואמו (ולא גידמים שידם קטועה), והוציאו אותו (-ולא חיגרים), ואמרו (ולא אילמים), בננו זה (-ולא סומין), איננו שומע בקולנו (-ולא חרשים שאינם יודעים אם קיבל את דבריהם, אף שרואים שאינו מקיים דבריהם)". ואף אי לא בעינן קרא כדכתיב, הכא כולהו קראי יתירי, דבעי למיכתב "והוצאתם אותו אל שער העיר ההוא וסקלתם".

ע"א: צריך להתרות בו בפני שניים, ואין זו התראה רגילה כשאר עבירות שאין לוקים בהם אלא בהתראה, שהרי בשאר עבירות העדים צריכים להתרות, ועוד שהרי כאן זה התראת ספק כיון שאינו עובר על דבריהם מיד אלא בסתר לאחר זמן, אלא הכונה שצריכים להוכיח אותו, והעדים יעידו שהוכיחוהו ועבר, אבל אביו ואמו אינם נאמנים עליו להורגו, ומלקים אותו בפני שלשה והיינו שבי"ד יפסקו עליו חיוב מלקות ושליח ב"ד ילקה אותו כמו בכל מלקות. (ומלקות בבן סורר נלמדים גזירה שוה ויסרו ויסרו, ובן בן). ואם חזר לקלקל נדון בעשרים ושלשה, ואינו נסקל עד שיהיו שם שלשה הראשונים, דכתיב בננו זה, ולא כתיב בננו הוא.

בן סורר שברח לפני גמר דין, ואח"כ הקיף זקן התחתון, פטור, אבל אם ברח אחר שנגמר דינו ואח"כ הקיף זקן התחתון חייב, כיון שהוא כגברא קטילא שוב אין לנו לחפש בזכותו ולהצילו.

מתי נכרי נפטר ממיתה כשנתגייר-

לרבי חנינא **בן נח שבירך את השם ואח"כ נתגייר** פטור, כיון שנשתנה דינו שעכשיו בענין התראה וסנהדרין של כ"ג ועדים, ונשתנית מיתתו דכל מיתת בן נח בסייף, וישראל שבירך את השם בסקילה.

הגמרא אומרת שמדין בן סורר שברח אין ראיה לזה, דשאני התם שאחרי שהקיף זקן התחתון אינו בר קטלא, ומאידך אם כבר נגמר דינו נהרג, דגברא קטילא הוא.

בן נח שהכה את חבירו ובא על אשת חבירו ונתגייר פטור, ואם עשה כך בישראל חייב, ואע"פ שדינו השתנה, מיתתו לא השתנתה, דרוצח מעיקרא סייף והשתא סייף, ואשת איש מעיקרא סייף והשתא חנק, וקלה בחמורה מישך שייכא, ולר"ש שחנק חמור, כל מיתה בבני נח חנק היא, וממילא נדון באותה מיתה, ולענין רוצח מעיקרא חנק והשתא סייף, וקלה בחמורה מישך שייכא ולא חשיב שנשתנה מיתתו כיון שמתחילה היה ראוי גם למיתה הקלה.

נערה המאורסה שסרחה ואח"כ בגרה, בברייתא איתא שנדונת בחנק, והגמרא רוצה להוכיח דהואיל ואשתני בגוף אשתני. והגמרא דוחה שרבי יוחנן אמר לשנות שתדון בסקילה.

ע"ב. בן סורר ומורה נדון על שם סופו, ירדה תורה לסוף דעתו שיגמור את נכסי אביו וילך לפרשת דרכים ללסטם את הבריות, ומוטב שימות זכאי ואל ימות חייב, שמיתת רשעים (וכן פיזור לרשעים שאינם יכולים להוועץ עצה רעה ולסייע זה לזה, או יין ושינה לרשעים שאינם חוטאים ואינם מריעים לבריות) הנאה להם ולעולם, אבל לצדיקים רע להם ולעולם שאינם עוסקים בתורה, ואם מתו אינם מגינים על הדור ולא מוכיחים.

כנוס לרשעים או שקט לרשעים רע להם ולעולם, ולצדיקים טוב להם ולעולם.

בא במחתרת

בא במחתרת מותר להורגו בלי התראה, כיון שיש לו דין רודף (על שם סופו שבעה"ב יעמוד כנגדו והוא יהרגנו, ולכן הגמרא הביאה דיני בא במחרת אחרי דין בן סורר ומורה שגם הוא נדון על שם סופו). ופרטי הדינים בזה יבוארו להלן.

למה נהרג- בא במחתרת שאמרה תורה יהרג אע"פ שהוא לא הרג, דכתיב "אין לו דמים", נדון על שם סופו, דחזקה אין אדם מעמיד עצמו על ממונו, והגנב מתכוין שאם יעמוד כנגדו יהרגהו, והבא להרגך השכם להורגו.

אם חייב ממון- בא במחתרת ששבר חבית, אם יש לו דמים שאסור להורגו חייב לשלם על החבית ככל מזיק, ואפי' שיבר שלא בכונה חייב, דאדם מועד לעולם (שוגג ומזיד, אונס ורצון), ואם אין לו דמים פטור אע"פ שניצל ממיתה, דקיימא לן חייבי מיתות שוגגים פטורים מן התשלומין אע"פ שאינם נהרגים.

בא במחתרת שנטל כלים ולא שיברם, לרב פטור שהרי הם ברשותו להתחייב באונסים ומבואר שהם ברשותו ובאחריותו, ואינם כפקדון. ולרבא חייב, דכיון שהם קיימים כל היכא דאיתנהו ברשותיה דמריה איתנהו, ואין זה חיוב תשלומין דפקדון בעלמא נינהו גביה, דאינם ברשותו אלא לגבי אונסים אבל אם זה בעין חייב להחזיר את הדבר עצמו, דכתיב "והשיב את הגזילה", כמו שואל שכיון שכל ההנאה שלו הוא חייב באונסים, ואם החפץ בעין ולא נאנס חייב להחזירו, וגם גזלן כל הנאה שלו, וכן מצינו בפקדון שאם שלח בו יד ונעשה גזלן חייב באונסים, ומ"מ הוא חייב להחזיר את החפץ עצמו.

והא דאיתא בברייתא שהגונב כיס בשבת חייב, שהרי נתחייב בגניבה בהגבהה לפני שיבוא לידי איסור שבת, אבל אם לא הגביהו ולא קנאו בתוך הבית, אלא היה מגרר ויוצא וקנאו בשינוי רשות שהוציאו מרשות הבעלים וצירף ידו למטה משלשה וקיבלו, דידו של אדם חשובה לו כארבעה על ארבעה והוה כאילו הגניבה בחצירו וקנאו אע"פ שלא הגביהו, פטור מתשלומין, דאיסור גניבה וסקילה באים כאחד, ומבואר לכאורה שאף אם הם בעין פטור, מיירי שזרקם בנהר ואינם בעין.

רבא סירב לקבל אילים שנגנבו לו במחתרת, כיון שיצא הדבר מפי רב.

ע"ב: אב ובן- אב שבא במחתרת לבנו אין להורגו מספק כיון שאב לא יהרוג את בנו מחמת שמרחם עליו, אא"כ ידוע שבא להורגו, דכתיב "אין לו דמים, אם זרחה השמש עליו", אימתי אין לו דמים כשברור לך כשמש שאין לו שלום עמך. אבל בן שבא במחתרת לאביו וכ"ש סתם אדם, הורגים אף מספק, אא"כ ידוע שהוא רחמני כאב על הבן, דכתיב "אם זרחה השמש עליו דמים לו" אם ברור לך כשמש שיש לו שלום עמך אל תהרגהו, ואם לאו הרגהו.

צדיק שבא במחתרת מותר להורגו, שהרי בא לגנוב.

בא במחתרת בשבת מותר להורגו משום פיקוח נפש של בעל הבית, אע"פ שהרוגי בי"ד אין נהרגים בשבת, דכתיב "אין לו דמים".

אב שבא לגנוב לבנו **ונפל עליו גל**, מפקחים אותו בשבת, דכתיב "דמים לו", משא"כ בשאר בני אדם.

כל אדם יכול להרוג בא במחתרת, דכתיב "והוכה".

אפשר להרוג בא במחתרת בכל מיתה, דכתיב "ומת", ורוצח נמי דינו הכי שאם א"א להמיתו בסייף כגון שהוא מכשף או שהוא נמצא בצד השני של הנהר, אפשר לירות בו חץ או אבן, דכתיב ביה "מות יומת", ואין ללמוד מרוצח, משום שרוצח וגואל הדם הוי ב' כתובים הבאים כאחד שאין מלמדים.

גם בבא בגג דרך סולם או בחצר או בקרפף ונכנס דרך פתח פתוח מותר להורגו, והחידוש בבא במחתרת הוא שמחתרתו זו היא התראתו ויכול להורגו בלי התראה, דכיון שטרח ומסר נפשו לחתור על דעת שאם בעל הבית יעמוד כנגדו יהרגהו, והתורה אמרה שכיון שהוא רודף א"צ התראה אלא מצילין אותו בנפשו, אבל בנכנס לחצר או הגג דרך הפתח אין להורגו עד שיתרו בו בעדים, והוא יקבל את ההתראה ויאמר יודע אני וע"מ כן אני נכנס שאם תעמוד כנגדי אהרוג אותך, אבל בלא התראה אסור להורגו, שמא נכנס מפני שמצא פתח ואם יעמדו כנגדו הוא יצא.

התראה ברודף

לרב הונא קטן הרודף להרוג קטן אחר ניתן להצילו בנפשו אע"פ שאינו בר קבלת התראה.

ללישנא קמא רב הונא סובר שרודף א"צ התראה, בין בקטן בין בגדול, ורק בית דין לא הורגים בלי התראה.

ולפי זה הא דאשה המקשה לילד והיא מסוכנת, שהמיילדת מכניסה ידה וחותכת את העובר לאברים, דכל זמן שלא יצא לאויר העולם לאו נפש הוא וניתן להורגו ולהציל את אמו, אבל **עובר שיצא ראשו** אין נוגעים בו אף שאמו מסוכנת, דהוה ליה כילוד, לפי שאין דוחים נפש מפני נפש, שאני מקטן הרודף, דהכא משמיא מרדפי לה לאמו. ומה שהרגו את שבע בן בכרי בשביל להציל את אנשי העיר, שאני התם שאם לא היו עושים זאת היה נהרג יחד איתם כשהיו נכנסים לעיר, אבל אם הוא היה ניצל אסור להורגו אף אם הם היו נהרגים, אי נמי שאני התם שהיה מורד במלכות.

והא דאיתא באהלות שאומרים לרודף "ראה שישראל הוא בן ברית הוא, והתורה אמרה שופך דם האדם באדם דמו ישפך, הצל דמו בדמו של זה" ולא קתני שצריך קבלת התראה, אין מכאן ראיה לרב הונא, די"ל דקאי כרבי יוסי ברבי יהודה שחבר א"צ התראה, לפי שלא ניתנה התראה אלא להבחין בין שוגג למזיד, וא"צ התראה אלא בעם הארץ, וגם הוא לא צריך לקבל התראה.

והא דאיתא בברייתא שדווקא אם הרודף קיבל עליו את ההתראה חייב, י"ל דקאי בצד אחר של הנהר שאינו יכול להורגו, וצריך התראה כדי להורגו בבי"ד.

ללישנא בתרא רב הונא לא דיבר אלא בבא במחתרת, שמחתרתו זו היא התראתו.

ע"ג. דין רודף- הרודף אחר חבירו להורגו ניתן להצילו בנפשו, דנערה המאורסה כתיב בה "ואין מושיע לה" מכאן שאם יש מי שיכול להושיעה באיזו דרך שיהיה, יכול להושיעה, ולומדים רוצח מנערה המאורסה, ולא מק"ו שהרי אין עונשים מן הדין, אלא מ"כי כאשר יקום איש על רעהו ורצחו נפש" הרי זה בא ללמד ונמצא למד.

חיוב הצלה- הרואה את חבירו טובע בנהר או שחיה גוררתו או שליסטים באים עליו, חייב להצילו, דכתיב "והשבותו לו" לרבות אבידת גופו, וחייב אף להוציא הוצאות לשם כך, שנא' "לא תעמוד על דם רעך" משמע חזור על כל צדדים שלא יאבד דם רעך.

מתי מותר להרוג כדי שלא יעברו עבירה

כפי שהרודף אחר חבירו להורגו מותר להורגו, גם מי שבא לבעול נערה המאורסה או לבעול זכר מותר להורגם, וי"א שיש עוד עבירות שמותר להרוג את מי שבא לעשותם, וכדלהלן.

הרודף אחר הזכר ואחר נערה המאורסה, ואחר חייבי מיתות בי"ד ואחר חייבי כריתות של עריות, מצילים אותם בנפשם, דכתיב "אין לנערה חטא מות", נער שהכתיב הוא בלי ה' זה משכב זכור, נערה כפי הקרי זה נערה המאורסה, חטא זה חייבי כריתות, מות זה חייבי מיתות בית דין, וקמ"ל שלא רק בנער שזה לא אורחא נהרג, אלא גם בנערה, ולא רק בנערה שפוגמה בבתולים ומגנה אותה על בעלה נהרג אלא גם בנער, ולא רק בהם משום דלא אורחיה ומשום פגם, אלא גם בעריות שזה אורחיה והפגם אינו גדול כגון בפנויות בתולות או בנשואות בעולות נהרג, ואם היה כתוב חטא הייתי אומר שגם בחייבי לאוין נהרג, ואם היה כתוב רק מות הייתי אומר שרק בחייבי מיתות בי"ד נהרג, קמ"ל שכל אלו נהרגים. אמנם כיון שאפשר ללמוד נער ונערה מחטא מות, לומדים מנער ונערה למעט עובד ע"ז ורובע בהמה ומחלל שבת.

אלמנה לכהן גדול או גרושה וחלוצה לכהן הדיוט אין מצילים אותם בנפשם אע"פ שהוא פוגם אותה בכך שעושה אותה חללה, וכן אם כבר נעברה העבירה כיון שרואים שהתורה הקפידה על הפגימה והרי היא כבר נפגמה, או שיש לה מושיע ע"י דבר אחר בלי הריגה, או שבא לרבוע בהמה, וכן שאר חייבי כריתות ומיתות בי"ד שאינם עריות, אין מצילים אותו בנפשו, דלא ניתן להצילו בנפשו אלא מדבר שהוא ערוה ויש בו קלון ופגם לנרדף כגון זכר ונערה המאורסה, או רוצח דבהדיא כתיב ביה.

ע"ג: מי שבא לעבוד **עבודה זרה** אין מצילים אותו בנפשו. ולרשב"י מצילים אותו בנפשו, ק"ו פגם גבוה מפגם הדיוט, וקסבר עונשים מן הדין. (ע"ד.).

מי שבא לחלל **שבת** אין מצילים אותו בנפשו, ולרבי אלעזר בר"ש מצילים אותו בנפשו, דסבר כאביו ר"ש לגבי ע"ז שעונשים מן הדין, ולמד שבת בגזירה שוה חילול חילול מע"ז (שם).

האומרת הניחו לו שלא יהרגנה, מצילים אותה בנפשו, ולרבי יהודה אין מצילים אותה בנפשו. רבא מבאר דאיירי במקפדת על פיגמה ומניחתו שלא יהרגנה, שלרבנן נהרג משום שמקפדת על פיגמה אבל בלאו הכי אינו נהרג, דלא חמיר מעבודת כוכבים ושבת, (ומ"מ באלמנה לכהן גדול אין להורגו, דאפיגמא זוטא לא קפיד רחמנא, משא"כ בעריות שהם חייבי כריתות שהם חמורות וחרפתן מרובה שהולד ממזר ונעשית זונה בבעילתו, אבל באלמנה אינה נעשית זונה אלא חללה), ולרבי יהודה אינו נהרג משום שאין חשש שיהרגנה, אבל בלאו הכי כיון שיש צנועות שמוסרות עצמן למיתה, אמרה תורה הצל דמה בדמו.

חיוב קנס בבא על אחותו-

למ"ד הערוה זו נשיקה חייב קנס למרות שהוא חייב מיתה שהרי ניתן להצילו בנפשו, ואע"פ שלא הרגוהו הרי חייבי מיתות שוגגין פטורין מן התשלומין, משום שכבר פגמה בהעראה ונפטר ממיתה דאחר שהערה אין מצילין אותה בנפשו למונעו מגמר ביאה, ולא נתחייב ממון עד גמר ביאה מפני שהוא מוציא בתוליה, והכונה כאן להכנסת עטרה ולא לביאת המירוק שהוא מזריע.

ולמ"ד הערוה זו הכנסת עטרה א"כ חיוב קנס ומיתה באים כאחד, מיירי בבא עליה הוא או אחר שלא כדרכה, וחזר ובא עליה כדרכה שאין להצילה מביאה זו בנפשו מפני שכבר נפגמה.

ולרבא מיירי במניחתו שלא יהרגנה, וכרבי יהודה.

ע"ד. ולרב פפא מיירי במפותה שאין ניתן להצילה כיון שאינה מקפדת, ולכו"ע.

ולאביי מיירי באנוסה וביכול להציל באחד מאבריו, וכרבי יונתן בן שאול דלהלן.

רבי יונתן בן שאול אומר **רודף שהיה אפשר להצילו באחד מאבריו והרגו** הנרדף או אדם אחר נהרג עליו, דכתיב "ולא יהיה אסון ענוש יענש", וכיון שאיירי ברודף להרוג את חבירו והכה את האשה, (דכתיב "ואם אסון יהיה ונתת נפש תחת נפש"), היכי משכחת לה שיענש, ובהכרח איירי שיכול להצילו באחד מאבריו. ואין לומר דשאני התם שהמיתה לאחד בגלל שהוא רודף אחר חבירו והתשלומין לאחר לבעל האשה, שהרי גם בזה רודף פטור.

מתי נרדף או רודף חייבים על שבירת כלים- רודף ששבר כלים של נרדף או של אדם אחר פטור, כיון שהוא מתחייב בנפשו, וכנ"ל. נרדף ששיבר כלים של רודף פטור, שלא יהא ממונו חביב מגופו, ואם שיבר כלים של כל אדם חייב, מפני שמציל עצמו בממון חבירו. ורודף שרדף אחרי רודף ושיבר כלים פטור אף בכלים של כל אדם, דאל"כ לא ירצו להציל את הנרדף.

יהרג ואל יעבור

כתיב "ושמרתם את חוקותי וכו' אשר יעשה אותם האדם וחי בהם" ודרשו חכמים "וחי בהם" ולא שימות בהם, מכאן שבמקום פיקוח נפש מותר לעבור על כל העבירות שבתורה, אמנם ג' עבירות חמורות שהם עבודה זרה גילוי עריות ושפיכות דמים נאמר בהם הדין שיהרג ואל יעבור, ויש אופנים שגם בשאר העבירות יהרג ואל יעבור, וכדלהלן.

בכל עבירות שבתורה אם אומרים לאדם שיהרגוהו אם לא יעבור, יעבור ולא יהרג, דכתיב "וחי בהם" ולא שימות בהם, חוץ מהעבירות דלהלן.

בעבודה זרה- לרבי ישמעאל דווקא בפרהסיא יהרג ואל יעבור, דכתיב "ולא תחללו את שם קדשי" וכשעובר בפרהסיא איכא חילול השם וצריך לקדש את השם, וזהו "ונקדשתי" שמוסר נפשו על אהבת יוצרו, אבל בצינעא לא יהרג דכתיב "וחי בהם". אבל לר"א יהרג ואל יעבור, ולכך נאמר " ואהבת את ד' אלוקיך (ולא תמירנו בעבודת כוכבים) בכל לבבך ובכל נפשך ובכל מאדך" דיש שגופו חביב עליו מממונו, ויש שממונו חביב עליו מגופו, ואהבת השם צריכה להיות מעל הכל.

שפיכות דמים יהרג ואל יעבור, מסברא, דמי יימר דדמא דידך סומק טפי, דילמא דמא דחברך סומק טפי, דכי אמר רחמנא לעבור על המצוות משום "וחי בהם" היינו משום שיקרה בעיניו נשמה של ישראל, אבל ההורג אדם כדי שלא ליהרג בעצמו, בכל מקרה תאבד נשמה אחת, וממילא אין סיבה להתיר לעבור על איסור רציחה, דמי יודע איזה נשמה חביבה יותר לפני הקב"ה.

גילוי עריות יהרג ואל יעבור, דכתיב "כי כאשר יקום איש על רעהו ורצחו נפש כן הדבר הזה" הרי זה בא ללמד ונמצא למד, שיהרג ואל יעבור.

בשעת גזירת המלכות אפי' על מצוה קלה יהרג ואל יעבור, שלא יתרגלו העכו"ם להפחיד את ישראל.

ע"ד: בפרהסיא והיינו בפני עשרה בני אדם ישראלים, אפי' על מצוה קלה (כמו לשנות ערקתא דמסאנא והיינו אם דרך ישראל לקשור את שרוך הנעל בצורה אחרת מהעכו"ם משום צניעות, אפילו אם אין זה מצוה אלא מנהג בעלמא) יהרג ואל יעבור ויקדש את השם בפני חבריו ישראל, ואם יש גוי אחד מתוך העשרה לא חשיב פרהסיא, דכתיב "ונקדשתי בתוך בני ישראל", ולמדים גזירה שוה תוך תוך מ"הבדלו מתוך העדה הזאת" שהיו עשרה וכולם ישראל.

הגמרא מקשה למה **אסתר** לא מסרה נפשה שלא להבעל לעכו"ם והרי זה היה בפרהסיא.

לאביי הטעם משום שהיתה קרקע עולם שאינה עושה מעשה אלא הוא עושה בה מעשה.

ולרבא הטעם משום שהנאת עצמם שאני, שאם העכו"ם לא מתכוין להעבירו על דת אלא עושה זאת להנאת עצמו אין כאן חילול השם ליהרג על כך, (דמטעם זה מותר לתת להם קוואקי ודימוניקי כלי נחושת גבוהים שנותנים בהם גחלים ועומדים לפני שלחן מלכים להתחמם כנגדם, והפרסיים ביום חגם היו נוטלים אותם גם מבתי ישראל בעל כרחם, ומעמידים אותם בבית עבודת כוכבים שלהם, ואף שזה היה חק לעבודה זרה מותר, כיון שהעכו"ם מתכוונים להנאת עצמם, ואינם אומרים לישראל לעבוד ע"ז, ואין כאן קידוש השם ליהרג עליו), וכן סובר רבא שאם נכרי ציווה ישראל לקצור שחת בשבת לצורך בהמתו יעבור ואל יהרג, אבל אם אמר לו שיזרוק את השחת בנהר יהרג ואל יעבור אם זה בפרהסיא או שעת גזירת המלכות, כיון שרוצה להעבירו על דתו.

בן נח אינו מצווה על קידוש שם שמים אם אומרים לו לעבור על אחת מז' מצוות שלהם בצינעא אם אין שם ישראל, דכתיב "ונקדשתי בתוך בני ישראל", ולענין פרהסיא הוי ספק.

ע"ה. מעשה באחד שנתן עיניו באשה אחת, ואמרו הרופאים שאין לו תקנה עד שתיבעל לו, ואמרו חכמים שימות ולא יבעול ואפי' לא תעמוד לפניו ערומה ואפי' לא תדבר עימו מאחורי הגדר. י"א שהיתה אשת איש. וי"א שהיתה פנויה, ומ"מ לא יעשה כך משום פגם משפחה, וי"א כדי שלא יהיו בנות ישראל פרוצות בעריות, ולא היה מועיל שישאנה, דמיום שחרב בית המקדש כשל הכח מדאגות רבות ואין כח באיש להיות תאב לאשתו ולפיכך ניטל טעם ביאה, וניתן לעוברי עבירה שיצר הרע תוקפן ומרבה תאוותן.

הנשרפים

לאחר שנתבאר שדיני נפשות נידונים בבי"ד של עשרים ושלשה, ונתבאר כיצד סדר הדיון בבי"ד ופסיקתו, ונתבאר כיצד מבצעים בי"ד את החיוב מיתה בסקילה שריפה הרג וחנק, מבארת הגמרא מי חייב בכל מיתה, ופרטי דינים באלו החייבים מיתה, ולעיל נתבאר מי חייב סקילה (שהיא המיתה החמורה ביותר), ולהלן יבואר שישנם שנים שחייבים שריפה, והם הבא על אשה ובתה, ובת כהן שזינתה, ולעיל (נ: - נ"א:) נתבארו דיני בת כהן שזינתה, ולהלן יבוארו פרטי דיני חיוב שריפה בבא על אשה ובתה.

בת כהן שזינתה דינה בשריפה, אבל הבועל אינו נדון בשריפה.

חיוב שריפה באשה ובתה וכו'

כתיב "ואיש אשר יקח את אשה ואת אמה, זמה היא, באש ישרפו אותו ואתהן". ומבואר במתני' שבכלל אשה ובתה: בתו ובת בתו ובת בנו ובת אשתו ובת בתה ובת בנה חמותו ואם חמותו ואם חמיו, שכולם חייבים שריפה. ולהלן יבואר מנין נלמדים כל אלו.

הבא על אשה ובתה חייב שריפה, ובכלל זה לומדים מילפותות: בתו מאנוסתו (אף שאינה בת אשתו), ובת בתו ובת בנו שהיו לו מאנוסתו, ובת אשתו בין שהיא בתו בין שהיא מאיש אחר, ובת בתה ובת בנה, חמותו ואם חמותו ואם חמיו.

מקור חיוב השריפה בהנ"ל-

כתיב "ואיש אשר יקח את אשה ואת אמה זמה היא באש ישרפו אותו ואתהן".

בת בתה ובת בנה לומדים מגזירה שוה זמה זמה.

ע"ה: זכרים כנקבות והיינו שאר הבא ממנו בתו ובת בנו ובת בתו מאנוסתו כשאר הבא ממנה שלמדנו מגזירה שוה, לומדים מגזירה שוה "הנה הנה" "זמה זמה".

למטה כלמעלה- לאביי היינו לעשות ג' דורות למעלה כג' דורות למטה, ולומדים מגזירה שוה את העונש, ואת האזהרה מ"זימה זימה". ולרב אשי הכונה לעשות למטה באיסור והיינו איסור קל יותר, אם חמיו ואם חמותו, כלמעלה באיסור -חמותו.

אם אמו אינה נלמדת מאם אמה. לאביי מדכתיב "אמך היא" לומדים שמשום אמו אתה מחייבו ולא משום אם אמו. ולרבא למ"ד דון מינה ומינה שאם לומדים את עיקר הדבר לומדים גם את הפרטים משם, א"א ללמוד ממנה, דא"כ אם אמו תהיה בשריפה, ולמ"ד שריפה חמורה איכא למיפרך מה היא שכן אמה בשריפה אבל הוא אמו בסקילה, ועוד אמו בסקילה ואם אמו בשריפה, ועוד דכמו שבה אין חילוק בין אמה לאם אמה, ה"ה בו שלא יהיה חילוק, וקושיא זו היא גם למ"ד סקילה חמורה. ולמ"ד דון מינה את עיקר הדבר ואוקי באתרה שאר הדינים אפשר ללמוד מיניה וביה ולא מהמלמד, א"כ הכא אם אמו בסקילה כמו אמו, למ"ד שריפה חמורה איכא למיפרך שכיון שהוא אמו רק בסקילה, מנלן שגם אם אמו בסקילה, ועוד דמה בה לא חילקת בין בתה לאם אמה, א"כ גם בו לא נחלק בין בתו לאם אמו, וקושיא זו היא גם למ"ד סקילה חמורה.

ע"ו. כלתה אינה נלמדת מכלתו. לאביי כתיב אשת בנך היא" משום אשת בנך אתה מחייבו ולא משום אשת בנה. ולרבא למ"ד דון מינה ומינה א"כ יהיה דינו בסקילה, ולמ"ד סקילה חמורה איכא למיפרך שהוא אמו בסקילה אבל היא שאמה רק בשריפה מנין שחייב על כלתה, ועוד דמה הוא לא חילקת בו בין אמו לכלתו, אף היא לא תחלק בה בין אמה לכלתה, וקושיה זו היא גם למ"ד שריפה חמורה. ולמ"ד דון מינה ואוקי באתרה, א"כ כלתה בשריפה כמו אמה, ולמ"ד סקילה חמורה איכא למיפרך שהוא אמו בסקילה אבל היא שאמה רק בשריפה מנין שחייב על כלתה, ועוד דמה הוא לא חילקת בו בין בתו לכלתו, אף היא לא תחלק בה בין בתה לכלתה, וקושיה זו היא גם למ"ד שריפה חמורה.

בתו מאנוסתו- לאביי לומדים אותה מק"ו, אם על בת בתו ענוש, על בתו לא כ"ש, ואף שאין עונשים מן הדין, לא הוי אלא גילוי מילתא בעלמא, שהרי בת בתו היא באה ע"י הקורבה של בתו, ורק כאשר לומדים מהק"ו קורבה אחרת (כמו ללמוד אחותו בת אביו ובת אמו, מאחותו שהיא רק בת אביו או רק בת אמו) אומרים שאין עונשים מן הדין. ולרבא לומדים מהנה הנה זימה זימה, ואזהרה לאביי ורבא ג"כ לומדים משם. ולאבוה דרבי אבין לומדים מ"בת איש כהן כי תחל לזנות את אביה" והיינו שזינתה עם אביה, ומ"מ לא אומרים שבועלה אינו בשריפה כמו בבת כהן- לאביי כתיב "את אביה היא מחללת" מי שמחללת את אביה אין בועלה בשריפה, אבל זו שאביה מחללה אף הוא בשריפה. ולרבא שם דין הבועל כמו בבת ישראל שהיא אשת איש, אבל כאן וכי יהיה דינו כבא על הפנויה. ולדבריו לומדים אזהרה לבתו מאנוסתו מדכתיב "אל תחלל את בתך להזנותה" -אל תחללה בזנות, ואביי ורבא לומדים מזה מוסר בתו לאדם לבעילת זנות ולא לשם אישות, לרבי אליעזר שלא ישיא בתו לזקן ומזנה עליו מתוך שאינה מקבלתו, ולר"ע שלא ישהה בתו בוגרת שזה גורם שהיא מזנה, שהוא עני רשע ערום שבגלל העניות הוא מרשיע.

ע"ו: ואיש אשר יקח את אשה ואת אמה וכו' באש ישרפו אותו ואתהן- לרבי ישמעאל אותו ואת אחת מהן דבלשון יווני קוראים לאחת הינא, ולר"ע אותו ואת שתיהן. ולכו"ע אין הכונה שאשתו בשריפה. לאביי משמעות דורשין איכא בינייהו, ונ"מ שלרבי ישמעאל אם חמותו נלמדת מדרשה, ולר"ע היא כתובה כאן. ולרבא נ"מ בחמותו לאחר מיתה, שלרבי ישמעאל דינה בשריפה, דהכי אמר קרא אפילו רק אחת מהן חיה דין השניה בשריפה, ולר"ע

אינו אלא איסורא בעלמא, דהכי אמר קרא שרק אם אשתו קיימת תישרף חמותו, ואם לאו אין כאן עונש שריפה אלא רק איסור "ארור שוכב עם חותנתו", אבל אם חמותו לתרוויהו מדרשה אתיא.

המשיא בתו לזקן שהיא רעבה לתשמיש והוא שבע, והמשיא אשה לבנו קטן (לפני סמוך לפרקו) -שגם היא רעבה לתשמיש והוא לא, והמחזיר אבידה לגוי שמראה שהוא לא מחזיר אבידה בגלל המצוה, שהרי בנכרי אין מצוה, עליו הכתוב אומר "למען ספות הרוה את הצמאה (-שהוא מחבר שבע לדבר עם רעב לדבר), לא יאבה ד' סלוח לו".

האוהב את אשתו כגופו, והמכבדה בתכשיטים נאים יותר מגופו, והמדריך בניו ובנותיו בדרך ישרה, והמשיא בניו סמוך לפרקן שאינם קטנים כ"כ, דמשום שנה או חצי שנה לא תזנה עליו, עליו הכתוב אומר "וידעת כי שלום אהלך, ופקדת נוך ולא תחטא".

האוהב את שכניו והמקרב את קרוביו והנושא את בת אחותו והמלוה סלע לעני בשעת דוחקו, עליו הכתוב אומר אז תקרא וד' יענה.

הוי זהיר מן היועצך לפי דרכו -להנאתו.

לאחר שנתבאר מי חייבים שריפה, והמקורות בפסוקים, עוברת הגמרא לבאר את המתה השלישית בחומרתה שהיא סייף, שיש שנים חייבים מיתה זו והם רוצח ואנשי עיר הנידחת. וכיון שרוצח נהרג בסייף, מאריכה הגמרא לבאר מתי רוצח חייב מיתה, ומתי פטור (כגון מצד גרמא), ודין רוצח שנתערב באחרים, ואגב זה יבואר דין שאר חייבי מיתות שנתערבו באחרים.

אלו הן הנהרגים- רוצח ואנשי עיר הנדחת.

דיני רוצח במעשה ובגרמא

רוצח אינו חייב אלא כשרצח במעשה גמור, אבל רוצח בגרמא פטור. ולהלן יבואר מתי הרוצח פטור בגלל שזה נחשב גרמא, או מסיבות אחרות.

רוצח שהכה **באבן או בברזל** חייב, ובברזל חייב אף בכל שהוא, מפני שהברזל ממית בכל שהוא כשתוחב מחט בושט או בליבו, ולכן לא נאמרה "יד" בברזל כדכתיב "באבן יד או בכלי עץ יד", ד"יד" משמע ששיעורו מלוא אחיזה, ודווקא היכא שדקרו בחוד הברזל, אבל אם הכהו לאורכו אינו חייב אלא בכשיעור.

מצמצם- כבש על אדם בתוך המים או האור ואינו יכול לעלות משם ומת חייב, ואע"פ שלא הוא דחפו אלא נפל מעצמו, דכתיב "באיבה" לרבות את המצמצם. אבל אם אדם אחר כיוצא בזה יכול לעלות משם ושעה גרמה לו, אפי' אם הוא דחפו פטור דלא עביד שיעור מיתה.

מצמצם בנזיקין- המצמצם בהמה של חבירו בחמה ומתה, לרבינא חייב, שאם רוצח שאינו חייב אלא במזיד וברצון חייב במצמצם, כ"ש מזיק שחייב אף בשוגג ובאונס דאם עשה בידים חייב אפי' היה ישן, שיהיה חייב במצמצם. ולרב אחא בר רב פטור דגרמא בעלמא הוא, דכתיב "מות יומת המכה רוצח הוא" ברוצח חייב מצמצם ולא בנזקין.

ע"י. כפתו ומת- הכופת את חבירו ומת ברעב, פטור, דאין הרעב מזומן מיד, (משא"כ במצמצם במים או באור), ואם כפתו ומת בחמה או בצינה שכבר היו, חייב, אבל אם כפתו ואח"כ באה החמה או הצינה פטור דכיון שאין ההורג מזומן להריגה אינו אלא גרמא, ואין דינו אלא בידי שמים. ואם כפתו לפני ארי פטור מפני שגם אם לא היה כפות לא היה יכול להציל את עצמו, ואם כפתו לפני יתושים, לרבא חייב, ולרב אשי פטור כיון שאותם יתושים הלכו ובאו אחרים והוא לא מת ע"י היתושים הראשונים.

כפה עליו גיגית ומת בהבל פיו, **או ש**היה ישן ו**פתח עליו מעזיבה** ומת בצינה, לרבא פטור כמו בכפתו ומת ברעב שהרי הדבר הורג בא לאחר זמן, ולרבי זירא חייב, ואע"פ שהמכניס חבירו לבית משיש שהוא סתום ביותר ואין הבל האור והנר יכול לצאת משם והדליק שם נר חייב, ומשמע שבלא נר אם מת בהבל פיו פטור, שאני התם דבלא שרגא לא מתחיל הבל מיד.

ע"ז: דחפו לבור שיש בו סולם ואח"כ הוציא אחר או הוא את הסולם קודם נפילתו פטור, כיון שבשעת הדחיפה היה יכול לעלות, ועל סילוק הסולם א"א לחייבו כיון שזה גרמא בעלמא.

הזורק חץ והיה תריס בידו, ואח"כ אחר או הוא נטלו את התריס, פטור, דבזמן זריקת החץ מיפסק פיסקיה גיריה.

הזורק חץ והיה לו סמנים של רפואה הראויים לרפאותו, **ואפי'** היו הסמנים בשוק שכיון שעכשיו הם מצויים בשוק לקנות הוה כאילו הם בידו אפילו לא נמצאו אח"כ, ואח"כ אחר או הוא פיזרו את הסמנים, פטור, דבזמן זריקת החץ היה יכול להתרפאות, וכן הדין בנזדמנו לו סמנים למוכה אחרי המכה ולא קנאם לרפא עצמו, כיון שקודם שעמדו בדין מצאו לו זכות.

אם חזרת הכדור מהכותל נחשבת כוחו-

זרק צרור בכותל וחזרה והרגה ונתכוין להרוג חייב מפני שגם זה נחשב כוחו, וכן אלו המשחקים בכדור שזורקים את הכדור בכח על הכותל והכדור חוזר לאחוריו, והרגו, במזיד נהרגים ולא אמרינן דהתראת ספק היא דמי יימר דהדרא, ובשוגג גולים. ואמר רב תחליפא בר מערבא שאם הרגו תוך ד' אמות פטורים, וחוץ לד' אמות חייבים גלות (וי"מ שחייב מיתה ואיירי בהתרו בו), דסתם משחקים בכדור ניחא להו שהכדור ילך הרבה, אבל אם לא נח לו שהכדור ילך רחוק פטור אפילו יותר מד' אמות דלא נתקיימה מחשבתו, וכתיב "ואשר לא צדה" פרט לנתכוין לזרוק שתים וזרק ארבע, אלמא כיון דלא ניחא ליה דתיזיל פטור. וי"מ שזה מדבר על חיוב מיתה, וכגון שהתרו בו.

ולפי זה הא דתניא שמי שבא **לקדש מי חטאת** ע"י נתינת האפר על המים, ונפל האפר על ידו או על צידו של הכלי ומשם נפל לשוקת (-אבן חלולה שהמים נכנסים אליה מן המעין ע"י נקב, דבעינן שתהא חיותם בכלי), פסול, איירי בשותת ולא נפל מכח הנפילה הראשונה.

וכן הא דתניא שמי ש**הזה על מחט** כדי לטהרה מטומאת מת, ויש ספק אם פגע ישירות במחט, או שפגע בחרס ומשם הגיעו המים למחט, טמאה, איירי שאולי נשפכו המים מעצמם למחט.

הקושר חבירו והפנה את מרוצת המים עליו, בכח ראשון שנפלו המים מיד עליו חייב, דגירי דידיה הוא והרי הוא כזורק בו חץ, ובכח שני שהוא קצת רחוק גרמא בעלמא הוא.

זרק צרור למעלה והלכה לצדדים חייב, דכח כחוש הוא, -יש כאן קצת כוחו במה שזזה לצדדים, אבל בנופלת כנגדו לאו כוחו הוא אלא חוזרת מאיליה.

חיוב מיתה ברציחת גוסס או טריפה ועוד מדיני טריפה

אדם (וכן בהמה) שיש בגופו מום העתיד לגרום בוודאות למותו הרי הוא טריפה, וההורגו פטור כיון שלגבי דינים מסוימים הוא נחשב כמת. ובחולין (פרק שלישי) נתבאר בארוכה אלו מומים נותנים לו שם טריפה. אבל הגוסס, אף שרוב גוססים למיתה, מ"מ אפשר שיתרפא ויחיה, והרי הוא כחי לכל דבריו. ולהלן יבוארו מתי חייבים מיתה על הריגת אדם הנוטה למות, ומה הדים כאשר כמה אנשים שותפים בהריגתו, ועוד מדיני טריפה.

ע"ח. ההורג את הטריפה פטור.

ההורג גוסס בידי שמים חייב.

הכהו י' בני אדם בי' מקלות ומת, אם הכוהו בבת אחת כולם פטורים, ואם הכוהו בזה אחר זה, שהוא גוסס בידי אדם שהוא קרוב למות מחמת המכות אבל לא עשאוהו טריפה, לחכמים פטורים, דכתיב "כל נפש" עד דאיכא כל נפש שכבר סייעו הראשונים בהריגתו, דדמי לטריפה שהרי נעשה בו מעשה. ולרבי יהודה בן בתירא האחרון חייב מפני שקירב את מיתתו, דכתיב "כל נפש" כל דהו נפש אפילו מקצתה (אמנם בהכוהו יחד פטורים משום "איש כי יכה" ולא שנים שהכוהו), דדמי לגוסס בידי שמים שכיון שלא נעשה בו מעשה הרי הוא כחי, אבל טריפה כגון ניקב הושט או קרום המוח הא מיחתכי סימנים. ובברייתא איתא בסתמא כריב"ב.

עוד מדיני טריפה-

טריפה שהרג או טריפה שרבע בפני בי"ד חייב, דכתיב "ובערת הרע מקרבך" והרי ראוהו בעצמם, ושלא בפני בי"ד ובאים לחייבו ע"י עדים פטור, דהויא לה עדות שא"א להזימה, שאם יוזמו אינם נהרגים כיון שרצו להרוג גברא קטילא.

הרובע במשכב זכור את הטריפה חייב, ולא אמרינן דהוי כמשמש מת, והטעם משום שיש לו הנאה, משא"כ רובע את המת ליכא הנאה, כיון שעברה חמימותו ולחלחותו.

עדים שהעידו על טריפה והוזמו פטורים.

עדים שהם טריפה שהוזמו- לרבא נהרגים דכתיב "ובערת הרע מקרבך", ולרב אשי אינם נהרגים, לפי שאין דין הזמה מתקיים בזוממי זוממים שמפני שהעדים הראשונים הם טריפה, אלו שהזימום פטורים אם הוזמו, מפני שזממו להרוג טריפה. ולרבא כיון שעדים זוממין זה חידוש, הם נהרגים אף שזה עדות שא"א להזימה.

שור של טריפה שהרג פטור, דכתיב "השור יסקל וגם בעליו יומת" אין השור נסקל אלא היכא דקרינן ביה "וגם בעליו יומת", והבעלים עצמו אם הרג שלא בפני בי"ד אינו נהרג. ושור שהוא עצמו טריפה שהרג, לרב אשי אף בזה פטור, כיון שאם הבעלים היה טריפה הוא היה פטור, ולרבא חייב, ואף שלר"ש שור שנתכוין להרוג את זה והרג את זה פטור מטעם דכמיתת בעלים כך מיתת השור, התם באותו טעם שפוטרים אדם פוטרים גם שור, אבל הכא באדם הוי עדות שא"א להזימה, אבל בשור לא, דאם הוזמו העדים משלמים דמי שור טריפה לבעלים.

שיסה בו את הכלב או את הנחש פטור, אבל אם השיך בו את הנחש -אחז את הנחש בידו והוליכו והגיע את שיני הנחש בידו של חבירו, לרבי יהודה חייב סייף כדין רוצח, דארס נחש בין שיניו והרי הוא כתוקע סכין בבטנו, דלאו גרמא הוא שהרי כלי משחיתו בידו, והנחש פטור, ולחכמים המשיך פטור, דארס נחש מעצמו הוא מקיא בנשיכתו, וכשהכישו עדיין אין בו כדי להמית, והוי גרמא אף שיודע שסופו להוציא את הארס, והנחש עצמו בסקילה כדין שור שהמית.

האם רוצח פטור כשמצב הנרצח הוקל ואח"כ מת, או כשאמדוהו לחיים ומת

כתיב "וכי יריבון אנשים והכה איש את רעהו באבן או באגרוף ולא ימות ונפל למשכב. אם יקום והתהלך בחוץ על משענתו ונכה המכה, רק שבתו יתן ורפא ירפא". ולהלן יבואר שיש מחלוקת האם "ונכה המכה" הכונה שפטור ממיתה אם מת, או שחובשים אותו ורק אם המוכה ימות יהא חייב מיתה. עוד יבואר שבאמדוהו לחיים ומת או באמדוהו למיתה וחיה פטור לכו"ע.

ע"ח: המכה את חבירו ואמדוהו למיתה והיקל ואח"כ הכביד ומת, לחכמים חייב, ולרבי נחמיה כשהיקל אומדים אותו אומד שני לממון כמה יעלה שבתו ורפואתו, ואם חזר והכביד ומת פטור ממיתה, מפני שרגלים לדבר שלא מת מחמת מכה זו, דכתיב "אם יקום והתהלך בחוץ על משענתו (ומתרגמינן על בורייה, שנתרפא לגמרי ונשען על כוחו) וניכה המכה", (דאין לומר שהכונה כפשוטו, שהרי זה פשוט שאין חיוב מיתה כאשר הנחבל מתהלך בחוץ), וחייב נזק וצער ליורשים, ומשלם משעה שהכהו.

לחכמים לומדים מ"ונכה המכה" שחובשים אותו שלא יברח, היכא שאמדוהו למיתה, ורבי נחמיה לומד חבישה ממגדף, ולרבנן הוראת שעה היתה, דכתיב "לפרוש להם על פי השם" שלא היה יודע משה אם הוא חייב מיתה או לא. וממקושש דכתיב "ויניחו אותו במשמר" א"א ללמוד, דמשה ידע מתחילה שהוא חייב מיתה, דכתיב "מחלליה מות יומת" אלא שלא ידע באיזה מיתה יהרג, ולכן חבשו אותו, וס"ל שא"צ להתרות באיזה מיתה יהרג, משא"כ בספק אם חייב מיתה או לא.

אמדוהו לחיים ומת- לרבנן לומדים מ"ולא ימות" שאם אמדוהו לחיים ומת פטור, ולרבי נחמיה א"צ קרא לזה, שהרי יצא מבי"ד זכאי וכתיב "וצדיק אל תהרוג" ללמד שאם

יצא מבי"ד זכאי ואמר אחד יש לי ללמד עליו חובה אין מחזירים אותו. ומבואר ברש"י שמשלם ממון.

אמדוהו למיתה וחיה פטור לכו"ע ממיתה, ונותן חמשה דברים.

פטור רוצח מצד חסרון כוונה

להלן יבואר מתי רוצח פטור בגלל שנתכוין להרוג מי שאין חיוב מיתה על הריגתו, או שנתכוין למכה שאין בה כדי להמית (או שבפועל מת בגלל מכה שאין בה כדי להמית). וכן יבואר מה הדין בזורק אבן לתוך קבוצת אנשים, ומה הדין בנתכוין להרוג ישראל אחד והרג ישראל אחר.

כוונה למי שאין חיוב על הריגתו- נתכוין לבהמה והרג אדם פטור דהתראת ספק הוא, ואע"פ שאמר יודע אני שהוא בן ברית וע"מ כן אני עושה פטור, דשמא לא יהרגנו, וכן אם נתכוין לעכו"ם והרג ישראל, לנפל והרג בן קיימא, פטור דנפל כמאן דקטיל דמי.

ע"ט. נתכוין להכותו על מתניו ושם אין בה כדי להמית, והלכה על ליבו ושם יש בה כדי להמית פטור, דמה שהתרו בו אל תזרוק התראת ספק היא, דשמא תלך על ליבו. וכן אם נתכוין להכות על ליבו ושם יש בה כדי להמית, והלכה על מתניו ששם אין בה כדי להמית, ומת, פטור דבעינן שיהיה במכה כדי להמית. אבל אם נתכוין למתניו ויש בה כדי להמית גם במתניו והלכה על ליבו ומת חייב.

נתכוין להכות את הגדול ובו אין בה כדי להמית, והלכה על הקטן שבו יש בה כדי להמית, ומת, פטור. וכן אם נתכוין לקטן שיש בה כדי להמית, והלכה על הגדול שבו אין בה כדי להמית, ומת, פטור, אבל נתכוין לגדול ויש בה כדי להמית גם גדול, והלכה על הקטן ומת, לרבנן חייב, ולר"ש פטור.

זורק אבן לגו- הזורק אבן לגו -לתוך חבורה של בני אדם והרגה אדם, אם רובם עכו"ם פטור, ואם מחצה עכו"ם פטור דספק נפשות להקל דכתיב "והצילו העדה", ואפי' רובם ישראל נמי פטור, דכל קבוע כמחצה על מחצה דמי, וכתיב "וארב לו וקם עליו"- עד שיתכוין לו.

נתכוין להרוג ישראל והרג ישראל אחר-

אם נתכוין לראובן והתרו בו עליו, דהתראת ודאי היא, ונפל על שמעון והרגו, לרבנן חייב, דאיכא התראה על בן ברית והרי הוא מתכוין לבן ברית, ולר"ש פטור, דכתיב "וארב לו" דקרא יתירא הוא, (ורבנן לומדים מזה שבזורק אבן לגו פטור, וכדלעיל). ואם זרק אבן לתוך קבוצה ואמר שהוא מתכוין רק לראובן ונפל על שמעון והרגו, לרבנן חייב, ולר"ש פטור, דבעינן שיאמר לפלוני אני מתכוין.

ע"ט: והא דכתיב "ונתת נפש תחת נפש", לרבנן איירי בנתכוין להרוג את חבירו והרג את האשה שחייב מיתה, ולר"ש נפש תחת נפש היינו ממון, לתת דמי האשה ליורשיה, וכשיטת רבי שלומדים מנתינה האמורה למטה שזה ממון, ולתנא דבי חזקיה פטור אף ממון, דכתיב "מכה אדם ומכה בהמה" שכמו שמכה בהמה אין בו חילוק בין שוגג למזיד, מתכוין לשאין מתכוין, דרך ירידה לדרך עליה (אופן זה לא שייך בבהמה, ורק באדם מצינו חילוק זה שאם הרג בדרך עליה והיינו כשהרים את ידו פטור מגלות, דכתיב "ויפל עליו"), **וחייב** דכל נזקין בשוגג ובאונס נתרבו מ"פצע תחת פצע", ומכה בהמה מזיק הוא, אף מכה אדם אין בו חילוק ובכל האופנים הללו פטור מממון אף היכא שהוא פטור ממיתה.

רוצח שנתערב באחרים

איתא במתני' **רוצח שנתערב באחרים כולם פטורים, רבי יהודה אומר כונסים אותם לכיפה** ומאכילים אותם שעורים עד שתבקע כריסם.

ביאור הדברים-

לא איירי בכשרים, דלרבנן פשיטא דפטורים, ורבי יהודה לא סובר שכונסים אותם לכיפה.

לשמואל איירי **ברוצח שלא נגמר דינו שנתערב** עם רוצחים שנגמר דינם, דלרבנן פטורים משום שאין גומרים דינו של אדם אלא בפניו, וכיון שלא מכירים אותו זה נחשב שלא בפניו, ולרבי יהודה כיון שכולם רוצחים כונסים אותם לכיפה.

לריש לקיש מיירי **בשור שלא נגמר דינו שנתערב** בשוורים אחרים, שלרבנן פטורים משום שצריך לגמור דין השור בפניו, דכמיתת הבעלים כך מיתת השור, ולרבי יהודה כונסים אותם לכיפה, אבל אם אדם נתערב באחרים מודה רבי יהודה שכולם פטורים, שכיון שיש אחד שלא נגמר דינו, אין לך ראה לזכות גדולה מזו, ורחמנא אמר "והצילו העדה".

פ. לרבא **בעמדו שניים ויצא חץ מביניהם** והרג, דאפילו אם אחד מהם הוא אבא חלפתא שכולם יודעים שהוא חסיד ולא הוא הרגו שניהם פטורים לכו"ע. והמחלוקת היא **בשור שהרג ונגמר דינו שנתערב** בשוורים שלא הרגו, (ובברייתא איתא שאותם שוורים נתערבו באחרים) אם סוקלים את כולם שהרי בלאו הכי כולם אסורים בהנאה, ואין בזה הפסד לבעלים, וטוב שתתקיים מצות סקילה במחויב בה, או שכונסים אותם לכיפה כדי שלא להטריח את הבי"ד, וכן איתא בברייתא.

רבא אמר **שולד הנוגחת או הנרבעת** אסור בהקרבה, (וכגון שנגחו על פי עד אחד או על פי הבעלים שנאסרו לגבוה ולא להדיוט) מפני שהיא וולדה נגחו או נרבעו. הגמרא אומרת שאם נתעברה וילדה אחרי הנגיחה לפני גמר דין הולד מותר מפני שהוא לא היה עובר לא בשעת נגיחה ולא בשעת גמר דין ולא נוצר מן האיסור, ואם נתעברה לפני גמר דין וילדה לאחר גמר דין הולד אסור, דעובר ירך אמו, ואם נתעברה וילדה אחרי גמר דין, למ"ד זה וזה גורם מותר מותר, ולמ"ד זה וזה גורם אסור אסור.

חייבי מיתות שנתערבו

פ: חייבי מיתות שנתערבו נדונים במיתה הקלה שביניהם, מפני שא"א לדון אדם במיתה חמורה יותר ממה שנתחייב, והמיתה הקלה היא בכלל החמורה. לר"ש שריפה חמורה מסקילה, שהרי ניתנה לבת כהן שזינתה, וחנק חמור מסייף, ולרבנן סקילה חמורה משריפה שהרי ניתנה למגדף ולעובד ע"ז שהם פושטים ידם בעיקר, וסייף חמור מחנק. לר"ש חנק חמור מסייף, ולרבנן סייף חמור מחנק.

ולענין התראה, אי מותרה לדבר חמור הוי מותרה לדבר קל מפני שקלה בכלל חמורה ניחא, ואי לא הוי מותרה לדבר קל צ"ל שהתרו בו סתם, וס"ל שא"צ להודיעו אלא שהוא חייב מיתת בי"ד, וכמו שהיה במקושש שלא התרו במה יהרג שהרי לא ידעו במה, וכן שיטת ת"ק בברייתא, אבל לרבי יהודה צריך להודיעו באיזה מיתה הוא נהרג, ומקושש הוראת שעה היתה, שעל פי הדבור הוא נהרג, ולא גמרינן לדורות, דכתיב "יומת המת" שיתיר עצמו למיתה, משמע לאותה מיתה שיהרג בה.

האם הולכים אחר הרוב- אם רוב אלו שנתערבו הם חייבים מיתה קלה, א"צ לטעם שזו המיתה הקלה, אלא הולכים אחר הרוב, ואם הרוב חייבים מיתה חמורה, ידונו במיתה הקלה משום שהיא קלה.

סיכומי 'תמצית'

ניתן להשיג את גליונות סיכומי תמצית החודשיים על הדף היומי / משנה ברורה ומוסר (לפי סדר הדף היומי בהלכה).

- **בנקודות ההפצה**
- **במייל** 7692282@gmail.com

בנוסף ניתן לקבל במייל סיכומים על כל מסכתות הש"ס, ועל כל המשנה ברורה, ועל תנ"ך וספרי מוסר, או סיכומים לפי סדר הלימוד של: העמוד היומי, חבורת ש"ס, קנין ירושלמי, דף הכולל, קנין הלכה, תרי דף, אורייתא, אהבת שלום, ומפעל הש"ס.

מבחני 'לדעת'

מבחן שבועי על דף היומי ומשנה ברורה חפץ חיים ואהבת חסד

ניתן לעשות את המבחנים מיום שישי עד יום שלישי בשעה 7:00 בבוקר:

- **בטלפון 0737-289-669**
- **במייל** 7692282@gmail.com
- **בנדרים פלוס קופת לדעת.**

הגרלות: בכל שבוע על 500 ₪ במזומן, זיכוי 300 ₪ ברשת 'יפה נוף', ו10 זוכים בזיכוי 100 ₪ ברשת 'יפה נוף'.

חדש

ניתן להשיג שוב את הסט תמצית הש"ס (ללא תוס', ורש"י חלקי) על כל הש"ס במחיר 120 ₪. ותמצית משנה ברורה, 6 חלקים ב6 חוברות. עלות חוברת 10 ₪ סט 50 ₪.

כמו כן ניתן להשיג את סיכומי תמצית ההלכה (עם טור וב"י שו"ע וגו"כ), על הלכות שבת, מועדים, נדה ומקוואות.

נקודות מכירה בירושלים בני ברק מודיעין עילית בית שמש אופקים רכסים ועוד.

לפרטים 052-7692282

קיבלת תועלת מהגליון? באפשרותך לזַכות לומדים נוספים, ניתן לתרום ב'נדרים פלוס' קופת 'תמצית'

מבחני גלגל, גלגל

מבחן 268 המפתים המתחדשים ע"ד ת"ש

מבחני שבועי בלת לימודי

מבחן שבועי בלת לימודי

מבחן לדעת הכמל

שאלות נלוות לדברי רחוק

הגדלות בכל שבוע:
פרס ראשון עד 500 ש בזמון,
פרס שני זיכוי 300 ש ב"יפה נוף",
פרס שלישי: 10 זוכים בזיכוי 100 ש ביפה נוף

ניתן לעשות את התבחינים:
בטל': 0737-289-669
בעמדות נדרים פנוי: (דעמה) 7692282
בחייל: 7692282@gmail.com
בקפס: 0799-414-144
בנקודות הפצה ראשונה: 0737-289-669 שלוחה 4

ניתן לקבל את הסיכומים והתבחינים:
בחייל: 7692282@gmail.com
בעמדות נדרים פנוי: (דעמה) 7692282
בטל': 0737-289-669

ניתן לעשות את התבחינים:
בטל': 0737-289-669
בעמדות נדרים פנוי: (דעמה) 7692282
בחייל: 7692282@gmail.com
בקפס: 0799-414-144
בנקודות הפצה ראשונה: 0737-289-669 שלוחה 4

הגדלות בכל שבוע:
פרס ראשון עד 500 ש בזמון,
פרס שני זיכוי 300 ש ב"יפה נוף",
פרס שלישי: 10 זוכים בזיכוי 100 ש ביפה נוף

צלצל
מבחנים שבועיים
נדפס ומשוכפל בחסות המאבק נגד
0737-289-669

מבחן 269 המפתים המתחדשים ע"ד ת"ש

מבחני שבועי בלת לימודי

מבחן שבועי בלת לימודי

מבחן לדעת הכמל

שאלות נלוות לדברי רחוק

הגדלות בכל שבוע:
פרס ראשון עד 500 ש בזמון,
פרס שני זיכוי 400 ש ב"יפה נוף",
פרס שלישי: 10 זוכים בזיכוי 120 ש

ניתן לעשות את התבחינים:
בטל': 0737-289-669
בעמדות נדרים פנוי: (דעמה) 7692282
בחייל: 7692282@gmail.com
בקפס: 0799-414-144
בנקודות הפצה ראשונה: 0737-289-669 שלוחה 4

ניתן לקבל את הסיכומים והתבחינים:
בחייל: 7692282@gmail.com
בעמדות נדרים פנוי: (דעמה) 7692282
בטל': 0737-289-669

ניתן לעשות את התבחינים:
בטל': 0737-289-669
בעמדות נדרים פנוי: (דעמה) 7692282
בחייל: 7692282@gmail.com
בקפס: 0799-414-144
בנקודות הפצה ראשונה: 0737-289-669 שלוחה 4

הגדלות בכל שבוע:
פרס ראשון עד 500 ש בזמון,
פרס שני זיכוי 300 ש ב"יפה נוף",
פרס שלישי: 10 זוכים בזיכוי 100 ש ביפה נוף

צלצל
מבחנים שבועיים
נדפס ומשוכפל בחסות המאבק נגד
0737-289-669

מבחני גלגל, גלגל

מבחן 270 תצוה-זכור סנהדרין ע"ה עד פ"א

מבחן שבועי בדף היומי

לימוד חכמה

"שאלו חכמי הדור"

ניתן לעשות את המבחנים:

בגדולות הקשה: 4 אותיות 0737-289-669
בקבוצות: 0799-414-144
בפקס: 7692282@gmail.com
בטלפון: 0737-289-669
בטלפון: 7692282@gmail.com
בעמדות "רדים פרוס" (לדעת)

מבחן 271 כי תשא פרים המקפיד סנהדרין פ"ג עד פ"ה

מבחן שבועי בדף היומי

לימוד חכמה

"שאלו חכמי הדור"

ניתן לעשות את המבחנים:

בגדולות הקשה: 4 אותיות 0737-289-669
בקבוצות: 0799-414-144
בפקס: 7692282@gmail.com
בטלפון: 0737-289-669
בטלפון: 7692282@gmail.com
בעמדות "רדים פרוס" (לדעת)

מבחן 272 ויקהל-פרה סנהדרין פ"ט עד פ"ז

מבחן שבועי בדף היומי

לימוד חכמה

"שאלו חכמי הדור"

ניתן לעשות את המבחנים:

בגדולות הקשה: 4 אותיות 0737-289-669
בקבוצות: 0799-414-144
בפקס: 7692282@gmail.com
בטלפון: 0737-289-669
בטלפון: 7692282@gmail.com
בעמדות "רדים פרוס" (לדעת)

גלגל
מבחנים שבועיים
בדף היומי, משרב, רמ"ח ואבות חסד
0737-289-669